

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Historický ústav

Jana Olšanská

**Městská samospráva v Jindřichově Hradci
na počátku 18. století**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D.

České Budějovice 2006

Prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala sama za použití uvedených pramenů a literatury.

V Bělčovicích dne 22. června 2006

.....

Poděkování

Za poskytnutí cenných rad a připomínek, jež mi pomohly k napsání této práce, bych chtěla poděkovat především PhDr. Josefu Hrdličkovi, Ph.D. a dále pracovníkům Státního okresního archivu Jindřichův Hradec a Státního oblastního archivu Třeboň. Můj dík patří také rodině a přátelům, jež mi poskytli pevné zázemí a podporu.

Anotace

Předkládaná práce se zabývá problematikou městské samosprávy v poddanském městě Jindřichově Hradci na počátku 18. století. Hlavní důraz byl kladen především na potvrzení či vyvrácení platnosti obecně uznávaných modelů fungování městské samosprávy. Pomocí prozopografické analýzy se podařilo rekonstruovat personální obsazení jindřichohradeckých městských rad ve sledovaném období a na základě matrik doložit vazby, které spojovaly jednotlivé konšele mezi sebou navzájem. Podstatnou část výzkumu představovalo i postižení neformálních vztahů mezi radními s možným následným zjištěním jejich vlivu na chování a jednání těchto osob. Práci doplňují jmenné seznamy obnovených rad, přehledy purkmistrů a biogramy jednotlivých radních.

Annotation

The presented work is focused on problems of the town autonomy in the servile town Jindřichův Hradec at the beginning of the 18th century. The main accent has been, first of all, put on the confirmation or eversion of validity of the generally accepted models how the town autonomy was running. It was managed to reconstruct the personal casts of Jindřichův Hradec town councils in the describing period with the assistance of prosopographical analysis. And on the base of register documents support the relations with evidence, which connected counselors among each other. The important part of my research is focused also on finding familiar relations between the counselors. The work also tries to outline how these informal relations should influenced counselors' behavior and events at the town hall. In the work are inserted the name lists of renewed council, the summary of mayors and the counselors' biograms.

Obsah

Úvod.....	8
1. Městská samospráva v jednotlivých českých a moravských městech.....	17
1.1. „Úzká“ městská rada.....	21
1.1.1. Složení a fungování rady.....	21
1.1.2. Kompetence městské rady.....	33
1.1.3. Obnova rady.....	35
1.2. „Široká“ rada.....	44
1.3. Správa městského hospodářství.....	47
1.4. Městská kancelář.....	51
1.5. Orgány vrchností v městské samosprávě.....	53
2. Městská samospráva v Jindřichově Hradci.....	62
2.1. Městská samospráva v Jindřichově Hradci v instrukcích Jáchyma Oldřicha z Hradce a Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka.....	64
3. Městská samospráva v praxi.....	71
3.1. Městská rada a její renovace.....	72
3.2. Zasedání městské rady.....	81
3.3. Primas a viceprimas.....	86
3.4. Purkmistr a vicepurkmistr.....	88
4. Majetkové, profesní a vzdělanostní zázemí radních...	93
5. Neformální vztahy mezi radními.....	104
5.1. Původ radních.....	105
5.2. Nepokrevní příbuzenství.....	106
5.3. Kmotrovství.....	110
5.3.1. Účast jednotlivých radních na křtech.....	112
5.3.2. Kmotrovství členů městských rad v letech 1705–1732..	115
5.4. Sňatky.....	121
5.4.1. Sňatky radních.....	122
5.4.2. Sňatky potomků.....	125
5.5. Svědectví při pořizování testamentu.....	128
5.5.1. Kšafy jindřichohradeckých radních.....	130

Závěr.....	135
Použité prameny a literatura.....	142
Seznam příloh.....	150

Úvod

Problematika městské samosprávy v českých a moravských městech se stala předmětem zájmu historiků a historiček zejména ve druhé polovině 20. století. Jednalo se však pouze o jednotlivé příkladové studie, které městskou samosprávu a její činnost pojímaly z hlediska jejího ideálního fungování. Popisovaly tedy městskou samosprávu a činnost městské rady na základě především normativních písemností, aniž by se zajímaly, zda tento ideální stav skutečně odpovídal realitě. To platí také pro souhrnná díla zabývající se správou všeobecně, jako jsou *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945* od Jana Janáka a Zdeňky Hledíkové.¹ Platí to i pro většinu studií vydaných od padesátých let do devadesátých let minulého století. Autoři těchto prací pokládají všechny jimi uvedené informace za samozřejmé. Podle jejich způsobu výkladu je možné předpokládat, že si ani nekladou otázky, zda tomu mohlo být jinak, zda skutečná praxe odpovídala ideální představě o samosprávě zanesené v případě poddanských měst ve vrchnostenských instrukcích či v městských právech. Dokonce by bylo možné říci, že si autoři tuto možnost ani nepřipouštěli, a v případě, že si ji přeci jenom během svého bádání připustili, nedopřáli ve svých pracích těmto úvahám prostor.

Od devadesátých let se začínají objevovat studie, které si kladou i celou řadu dalších otázek vztahujících se ve velké míře na osoby samotných radních. Jedná se především o práce Hany Jordánkové a Ludmily Sulitkové pro Brno,² dále Karla Wasky pro poddanské městečko Úterý³ a Věry Smolové pro Staré Město

---

¹ Jan JANÁK - Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 1989.

² Hana JORDÁNKOVÁ - Ludmila SULITKOVÁ, *Brněnská městská kancelář v předbělohorském období (Prosopografická a diplomatická studie)*, Sborník archivních prací 45, 1995, s. 291-510.

³ Karel WASKA, *Majetková a společenská struktura rady poddanského městečka Úterý v 18. století*, Západočeský historický sborník 2, 1996, s. 65-92.

pražské.⁴ Informace tohoto druhu pak mohou v některých případech osvětlit určité procesy probíhající v městské radě.

Metody a metodologická východiska

V současné době stále více proniká do popředí zájmu historické vědy potřeba nepojímat dějiny pouze jako sled politických událostí, ale proniknout pod jejich povrch a ukázat, jaké další nepolitické prvky hrály v tom kterém konkrétním případě podstatnou roli.

Tímto problémem se na teoretické rovině zabývá v německém prostředí zejména Barbara Stollberg-Rilinger, která v rámci politického dění chce ukázat, že i zde je možné nalézt jiné než politické prvky a na dějiny nahlížet z kulturního hlediska.⁵ Takzvané „Kulturgeschichte des Politischen“ se tedy snaží překročit protikladné vymezení pojmů politika a kultura a chtějí je skloubit dohromady. „Kulturgeschichte des Politischen“ vycházejí ze sociálně antropologického náhledu na kulturu, kterou pojímají jako souhrn lidmi vytvořených symbolů, pod nimiž je možné si představit téměř vše – od jazyka, přes instituce, různé každodenní praktiky až po vědu. Podle Clifforda Geertze, který se kulturou a symboly zabývá taktéž z antropologického pohledu, je pak nutné se především ptát, v čem spočívá důležitost těchto symbolů a co je jejich prostřednictvím sdělováno.⁶ Geertz se tak snaží o zhuštěný popis, jehož smyslem je popis významů určité události pro její jednotlivé aktéry.⁷

Barbara Stollberg-Rilinger poukazuje na skutečnost, že všechny symboly neexistují samy o sobě, nýbrž jen ve vztahu mezi dvěma entitami, což plyne i z úvah Clifforda Geertze.

---

⁴ Věra SMOLOVÁ, *Rada Starého Města pražského v letech 1650–1715*, Pražský sborník historický 24, 1991, s. 5–37.

⁵ Barbara STOLLBERG-RILINGER, *Was heißt Kulturgeschichte des Politischen?*, in: Barbara STOLLBERG-RILINGER (Hg.), *Was heißt Kulturgeschichte des Politischen?*, Berlin 2005, s. 9–24.

⁶ Clifford GEERTZ, *Zhuštěný popis. K interpretativní teorii kultury*, in: Clifford GEERTZ, *Interpretace kultur*, Praha 2000, s. 21.

⁷ Tomáš RATAJ, *Mezi Zibrtem a Geertzem. Úvaha o předmětu kulturních dějin*, Kuděj 7, 2005, č. 1–2, s. 152.

Protože symboly jsou všudypřítomné, vyplývá z toho, že je možné se na celé dějiny dívat jako na kulturní dějiny.⁸ Jednotná definice tohoto náhledu na dějiny však neexistuje, každý autor tak může tento pojem pojímat podle vlastního uvážení. Rudolf Schlögl se staví proti označení „Kulturgeschichte des Politischen“, upřednostňuje spíše možnost nahlížet na politiku jako předmět kulturně-vědného pozorování.⁹

Základním předpokladem tohoto směru je nepřijímat zdánlivě samozřejmá fakta jako opravdu samozřejmá a podrobit rozboru tradiční chápání způsobů politického jednání, institucí, představ a motivů. Jde tedy o to, překročit navyklé postupy a přístupy k této problematice, čemuž může napomoci propojení makro a mikrohistorických přístupů. Dále se ukazuje jako nutné podrobit důkladné analýze mocenské struktury, normy a pravidla a dospět až k jednotlivci a jeho individuálnímu smysluplnému jednání, a konkrétním projevům vzájemné komunikace.¹⁰ Rudolf Schlögl v této souvislosti poukazuje na nutnost tázat se na mikrosociální prvky politického jednání a tyto prvky poté zasadit do rámce tehdejších specifických podmínek.¹¹

Značná pozornost je v současné době věnována tématu komunikace. Ta probíhala ve městech především na základě ústního a nikoli písemného styku, z čehož vyplývá, že pro formování politické komunikace hrály důležitou roli přítomnost jedince a dále pak rituály a symboly.¹² Věda se tedy pomalu odpoutává od zjišťování toho, jaké motivy vedly k jakému jednání, a spíše se zaměřuje na komunikaci a klade si otázku, jak se musí komunikace utvářet, aby se v ní formulovaná očekávání dočkala

---

⁸ Barbara STOLLBERG-RILINGER, *Was heißt Kulturgeschichte des Politischen?*, s. 10-11.

⁹ Rudolf SCHLÖGL, *Interaktion und Herrschaft. Probleme der politischen Kommunikation in der Stadt*, in: Barbara STOLLBERG-RILINGER (Hg.), *Was heißt Kulturgeschichte des Politischen?*, Berlin 2005, s. 116.

¹⁰ Barbara STOLLBERG-RILINGER, *Was heißt Kulturgeschichte des Politischen?*, s. 12-13, 17.

¹¹ Rudolf SCHLÖGL, *Vergesellschaftung unter Anwesenden. Zur kommunikativen Form des Politischen in der vormodernen Stadt*, in: Rudolf SCHLÖGL (Hg.), *Interaktion und Herrschaft. Die Politik der frühneuzeitlichen Stadt*, Konstanz 2004, s. 20.

¹² Tamtéž, s. 30, 45.

odpovídající reakce v dalším jednání. Tím se opět dostáváme k symbolům a ke způsobům jejich zanesení do komunikace, která na sebe mohla brát různou podobu od přímého styku až po různé ceremonie a představení. Důležité však bylo tyto významy jednotlivých symbolů stabilizovat, aby jejich sdělení bylo vždy a pro všechny srozumitelné.

S komunikací ve velké míře souvisela i politika, protože k jejímu utváření docházelo v kolektivu několika lidí. Tento vztah byl však obousměrný, neboť politika formovala kolektiv a zpětně se odrážela v jeho rozhodnutích. Jak uvádí Rudolf Schlögl, v městských radách se nejednalo o vládu a vůli jednotlivců, ale rodinných klanů, jež určovaly předměty politiky.¹³ A opět i zde je možné se setkat s důležitostí přítomnosti a rituálů na utváření identity jednotlivých skupin. Rudolf Schlögl v této souvislosti hovoří o různých inscenacích, například při volbě městské rady, skládání přísah a podobně, přičemž nezapomíná zdůraznit, že veškeré tyto inscenace sloužily především těm, kteří je utvářeli. Pro tyto lidi však nebyla všechna tato představení, jež měla sloužit k vyzdvižení a upevnění jejich moci, „pouze“ stylizací, ale politickou nutností, byla součástí jejich života, jejich identity.¹⁴

Z výše uvedeného je patrné, že se nejedná již jen o pouhý popis určitého modelu na základě normativních pramenů, ale historická věda se snaží dostat k samotným aktérům, ke konkrétním jedincům, kteří se na samosprávě města podíleli. K získání těchto poznatků je možné využít metod a postupů historické antropologie, která se zabývá právě úlohou jedince v dějinách. Pomocí historické antropologie lze odhalit životní osudy jedinců nebo malých skupin na malém prostoru, dále sledovat jejich individuální cíle, postoje a plány. Historická antropologie nevyjímá tyto jednotlivce z místního a časového prostoru, naopak zasazuje osoby do okolního světa a následně

---

¹³ Tamtéž, s. 19-24.

¹⁴ Tamtéž, s. 48-49.

i do kontextu dějinných událostí. V nich nestojí sledovaný jedinec mimo, ale sám na základě vlastního uvážení rozhoduje o tom, kam bude dále jeho život směřovat.¹⁵

Protože jedinci žili v určitém prostředí a lze tedy s jistotou předpokládat, že se dostávali do kontaktu s dalšími osobami, nabízí se doplnit postupy historické antropologie o přístupy sociální antropologie. V centru její pozornosti stojí vztahy mezi lidmi a jejich vzájemná komunikace.¹⁶

Jak již bylo řečeno, velký vliv na rozhodování jedinců měly jejich rodiny. Je proto potřeba si uvědomit, že každý jedinec se pohyboval na jedné straně v oblasti formálních neboli institucionalizovaných vztahů, jejichž povaha byla určena normou, a dále v prostředí neformálních vztahů, jež nebyly na působení normy závislé. Rudolf Schlögl, jenž přenesl přístup „Kulturgeschichte des Politischen“ do prostředí pozdně středověkého a raně novověkého města, ukázal, že se ve městech tvořily skupiny na základě právě zmíněných formálních a neformálních vztahů, jež měly vliv na podobu a obsah městské mocenské komunikace.¹⁷

Pro sledování osob v rámci společnosti a jejich případných vztahů s jinými se tak nabízí možnost využití dalších sociologizujících přístupů, jako je teorie sociálních sítí a neformálních vztahů. Těmi se ve svých studiích zabýval Wolfgang Reinhard.¹⁸ Budování formálních i neformálních vztahů s sebou neslo vytvoření sociální sítě¹⁹ a došlo tedy k „zasítění“.²⁰

---

¹⁵ Historickou antropologií a jejími postupy se zabýval Richard van DÜLMEN, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002.

¹⁶ Vývojem a formováním sociální antropologie se zabývali Zdeněk R. NEŠPOR – Jan HORSKÝ, *Historická antropologie? Metodologické problémy a paradoxy na pomezí dějepisectví, sociologie a sociální antropologie*, Kuděj 6, 2004, č. 1, s. 65–68.

¹⁷ Rudolf SCHLÖGL, *Interaktion*, s. 121.

¹⁸ Wolfgang REINHARD, *Freunde und Kreaturen. „Verflechtung“ als Konzept zur Erforschung historischer Führungsgruppen. Römische Oligarchie um 1600*, München 1979.; TÝŽ, *Freunde und Kreaturen. Historische Anthropologie von Patronage-Klientel-Beziehungen*, Freiburger Universitätsblätter 139, 1998, s. 127–141.

¹⁹ Analýzou sociálních sítí se zabývá Lenka BUŠTÍKOVÁ, *Analýza sociálních sítí*, Sociologický časopis 35, 1999, s. 193–206.

²⁰ Německy psaná literatura používá výraz „Verflechtung“ nebo „Vernetzung“.

Wolfgang Reinhard rozdělil neformální vztahy dále na potenciální a aktuální. Potenciální vztahy jsou takové, které zatím nejsou aktivní, ale je možné je v budoucnosti zaktivizovat. Naproti tomu aktuální vazby jsou v daný moment aktivní, dochází k vzájemné interakci. Případné potenciální vztahy vyplývají ze solidarity skupiny, jejímž je jedinec členem, a lze je dále dělit na připsané a získané. Připsané vztahy, tedy takové, které jedinec nemůže ovlivnit a na jejichž vzniku nemá podíl, představují pokrevní příbuzenství a teritoriální původ. Získanými vztahy se pak označují nepokrevní příbuzenství a členství. Jedná se o vazby, které jedinec vytváří sám svým jednáním a na základě svého rozhodnutí. Wolfgang Reinhard rozčlenil i aktuální vztahy, a sice na vertikální - nepotismus, patronát a klientelismus, a horizontální, které představuje přátelství.²¹ Tento model však nelze uplatnit na každé prostředí. Například v rámci města se jen výjimečně uplatní připsaná vlastnost jakou je teritoriální původ. Tu by bylo však možné nahradit pojmem sousedství.²²

Tento nový přístup, jež s sebou zajisté nese odhalení rozmanitých vztahů, tak může vnést nové světlo právě do problematiky měst a městských samospráv.

Struktura práce

Výše popsané přístupy jsem se snažila uplatnit i v následujícím rozboru situace v Jindřichově Hradci na počátku 18. století, i když ne vždy mi pramenná základna umožnila zodpovědět všechny kladené otázky. Pokládám za vhodné nastínit problémy, kterými jsem se zabývala.

Každé město mělo vytvořené určité principy, podle kterých se řídila městská samospráva. Tyto principy byly dány instrukcemi a různými nařízeními a do určité míry i tradicí a místní-

---

²¹ Wolfgang REINHARD, *Freunde und Kreaturen*, s. 133.

²² Karel KRATOCHVÍL, *Mocenské elity v Pelhřimově 1653-1703. K roli ekonomického, intelektuálního a příbuzenského zázemí honorační vrstvy v systému lokální moci královského města*, České Budějovice 2004 (Diplomová práce), s. 19.

mi zvyklostmi. Aby bylo možné posoudit, jak se situace v jednotlivých českých a moravských městech lišila, a především zda a do jaké míry se odlišovala městská samospráva v Jindřichově Hradci, zabývala jsem se v první kapitole podobou městské samosprávy v jiných městech, pro které byla tato problematika zpracována. Věnovala jsem se především „úzké“ městské radě, tedy samotným radním pánům. Svou pozornost jsem zaměřila zejména na fungování městské rady a její kompetence. V druhé polovině kapitoly jsem se zabývala dalšími osobami, které se na městské samosprávě podílely nebo měly možnost do ní nějakým způsobem zasahovat.

Dále bylo nutné zjistit, jaké povinnosti a práva měla městská rada v Jindřichově Hradci a jaké všechny úřady se na fungování městské samosprávy podílely. Na základě tohoto zjištění, ke kterému bylo možné využít několika vydaných instrukcí, by bylo nutné provést porovnání mezi psanou normou a prostou skutečností. Onu skutečnost lze dnes však již velmi obtížně zrekonstruovat. Důvodem není jen často nedostatečná pramenná základna, ale i fakt, že řada pro historika potřebných informací nebyla nikam zanesena a odbývala se pouze v ústním styku. Pramenem, který odráží realitu a na jehož základě lze alespoň částečně poodkrýt skutečné fungování městské rady, byly radní manuály, do kterých městský písař zapisoval záležitosti projednávané před městskou radou. Další část mé práce by pak tedy mělo představovat zjištění opravdového obrazu fungování městské samosprávy, především pak „úzké“ městské rady.

Ještě více než tato skutečnost mě však zajímaly konkrétní osoby, které se na městské samosprávě podílely. Snažila jsem se zjistit stav jejich majetkového, vzdělanostního a profesního zázemí a informace o jejich případném profesním růstu v rámci městské samosprávy. Protože tito lidé nebyli jen osobami vykonávajícími své povinnosti a žijícími pouze v omezeném prostředí svého úřadu, je zřejmé, že se dostávali do vzájemné-

ho kontaktu a také do kontaktu s okolním prostředím, jehož byli zároveň součástí. Důležité pro pochopení fungování městské samosprávy je i postižení těchto neoficiálních vztahů mezi radními, ať už se jedná o vztahy pokrevní či nepokrevní.

Pramenná základna

Při přípravě práce jsem se opírala o několik druhů pramenů, které mi poskytly nezbytné informace pro sepsání práce. Na následujících řádcích se pokusím o jejich stručnou charakteristiku a způsob jejich využití. Všechny prameny, se kterými jsem pracovala, byly vedeny v obou jazycích, tedy v češtině i němčině, ale je možné říci, že německý jazyk převažoval.

Významným pramenem mi byly radní manuály z let 1712 – 1732 uložené v Státním okresním archivu v Jindřichově Hradci.²³ Radní manuály byly městské knihy vedené městským písařem, který do nich zapisoval záležitosti projednávané před městskou radou. Jedná se o materiál, který mi poskytl potřebné informace k zodpovězení otázek týkajících se fungování městské samosprávy. Na základě jeho prostudování bylo také možné provést topografickou analýzu a s její pomocí sestavit personální a časové obsazení městské rady a dalších úřadů podílejících se na jindřichohradecké samosprávě. Informace z radních manuálů bylo možné zkompletovat a doplnit informacemi zanesenými v hospodářských kalendářích dochovaných pro roky 1714, 1722, 1724 a 1728.²⁴ Do kalendářů zapisoval právě úřadující purkmistr. Zápisy se týkaly záležitostí, které purkmistr z nějakého důvodu považoval za důležité a hodné za zaznamenání, takže je zcela pochopitelné, že se u jednoho purkmistra setkáme s hustě popsanými stranami, u jiného jsou zápisy krátké a méně četné.

---

²³ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 101, sign. 202, kniha č. 32; inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33; inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34; inv. č. 104, sign. 205, kniha č. 35; inv. č. 105, sign. 206, kniha č. 36; inv. č. 106, sign. 207, kniha č. 37.

²⁴ Tamtéž, inv. č. 285, sign. 1105, kniha č. 215; inv. č. 286, sign. 1105, kniha č. 216; inv. č. 287, sign. 1105, kniha č. 217; inv. č. 288, sign. 1105, kniha č. 218.

Druhým významným zdrojem pro mé bádání se stal fond Farní úřad Jindřichův Hradec uložený ve Státním oblastním archivu v Třeboni. Jedná se o křestní matriky zachované od roku 1705,²⁵ matriky oddaných, jež se dochovaly od roku 1700,²⁶ a matriky zemřelých zachované od roku 1700.²⁷ Všechny tyto druhy matrik mi umožnily získat další osobní údaje o jednotlivých radních a postihnout případné pokrevní a příbuzenské vztahy mezi nimi. Poznatky získané z matrik je možné ještě doplnit informacemi z knih svatebních smluv²⁸ a závětí²⁹ uložených ve Státním okresním archivu v Jindřichově Hradci, nacházejících se podobně jako radní manuály a kalendáře ve fondu Archiv města Jindřichův Hradec.

Další zdroj poznatků představovaly nařízení a instrukce, které podávají obraz o ideální podobě a fungování jindřichohradecké městské správy. Jsou uloženy ve Státním oblastním archivu Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, ve fondu Velkostatek Jindřichův Hradec.³⁰ Jedná se o nařízení Jáchyma Oldřicha z Hradce z roku 1597 a jeho následovníka Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka z let 1611, 1622, 1626 a 1627, jež byly adresovány městské radě.

Doplňující poznatky o jednotlivých radních potřebné pro doplnění jejich biogramů jsem čerpala z dalších možných pramenů, uložených v obou jindřichohradeckých archivech. Je to především seznam žáků zdejšího jezuitského gymnázia³¹ a soupis jindřichohradeckých cechmistrů.³²

---

²⁵ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1-2.

²⁶ Tamtéž, kniha č. 31-32.

²⁷ Tamtéž, kniha č. 45-48.

²⁸ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 222, sign. 178, kniha č. 152.

²⁹ Tamtéž, inv. č. 228, sign. 1912, kniha č. 158; inv. č. 229, sign. 190, kniha č. 159.

³⁰ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 4234, sign. V AS 2b, kart. 307.

³¹ Tamtéž, inv. č. H 85.

³² SOKA Jindřichův Hradec, Sdružený inventář cechů, inv. č. 2, sign. 865, kniha č. 1.

1. Městská samospráva v jednotlivých českých a moravských městech

Jednotlivé studie, které máme v současné době k dispozici, se od sebe liší mírou podrobnosti zpracovaných informací o fungování městské správy, činnosti a kompetenci městské rady a radních, ale také obdobím, pro které je činnost městské rady sledována a zpracována.

Většina studií se zabývá správou měst v období od 16. do počátku 17. století, již méně jich však přesáhne hranici 18. století. Významný předěl zde představují události vztahující se k Bílé hoře nebo třicetileté válce. To se týká především studií zabývajících se královskými městy Brnem,³³ Domažlicemi,³⁴ Českými Budějovicemi,³⁵ Českým Brodem,³⁶ Plzní,³⁷ Olomoucí,³⁸ Tábořem³⁹ a poddanskými městy Velvary⁴⁰ a Sobotkou,⁴¹ pro kterou je správa sledována po celé 17. století. Samozřejmě sem musíme zahrnout i královské město Slaný,⁴² pro něž je správa zpracována pouze pro polovinu 16. století, a dále pak Nové

---

³³ Hana JORDÁNKOVÁ - Ludmila SULITKOVÁ, *Brněnská městská kancelář*.

³⁴ Petr MUŽÍK, *Městská kancelář, správa a hospodářské poměry v Domažlicích v 16. a na počátku 17. století*, Sborník archivních prací 27, 1977, s. 53-109.

³⁵ Jaroslav KUBÁK, *Městská rada Českých Budějovic během XVI. a počátkem XVII. století*, Jihočeský sborník historický 27, 1958, s. 81-89, 109-121.

³⁶ Miloš DVORÁK, *Městská správa v Českém Brodě a její písemnosti do roku 1623*, Sborník archivních prací 32, 1982, s. 170-224.

³⁷ Jaroslav DOUŠA, *Městské rady v Plzni a na Starém Městě pražském v letech 1550-1650. Sociální složení rad v letech 1560-1590*, Sborník archivních prací 32, 1982, s. 321-418.

³⁸ Ľudovít SZABÓ, *Sociální skladba olomoucké městské rady v letech 1524-1600*, in: Okresní archiv v Olomouci 1983, Olomouc 1983, s. 63-77.

³⁹ Libuše MÁCOVÁ, *Městská správa v Táboře na počátku 17. století*, in: Tábor. Sborník k 550. výročí vzniku města, Tábor 1970, s. 50-74.

⁴⁰ Antonín HAAS, *Městské zřízení ve Velvarech před třicetiletou válkou*, Středočeský sborník historický 3, 1959, s. 5-41.

⁴¹ Karol BÍLEK, *Správa města Sobotky v 16. a 17. století a poměr ke kostecké vrchnosti*, in: Marie MACKOVÁ (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy*, Ústí nad Orlicí 1996, s. 78-84.

⁴² Karel KŘESADLO, *Správa a soudnictví ve Slaném v polovině 16. století*, Středočeský sborník historický 10, 1975, s. 173-182.

Město pražské,⁴³ v jehož případě je tato problematika zpracována pro první polovinu 17. století.

Hranici 18. století přesahují studie Evy Procházkové o samosprávě v poddanském městě Benešov,⁴⁴ dále studie Věry Smolové o radě Starého Města pražského,⁴⁵ Karla Wasky o poddanském městečku Úterý,⁴⁶ Stanislava Poláka o Příbrami,⁴⁷ Ivana Kršky o Lipníku nad Bečvou,⁴⁸ Antonína Maříka o Karlových Varech,⁴⁹ Jana Fridricha o Horšovském Týně⁵⁰ a Jiřího Čoupeka o městské správě v Uherském Brodě a částečně také v dalších poddanských městech.⁵¹ Ačkoli se všechny tyto studie dotýkají fungování městské samosprávy, jsou mezi nimi patrné rozdíly.

Ze všech výše jmenovaných prací vystupuje do popředí především studie Hany Jordánkové a Ludmily Sulitkové, dále studie Karla Wasky a Věry Smolové. Na rozdíl od ostatních studií, ve kterých je též zmíněna činnost městské rady, podmínky její obnovy a propojenost s dalšími úřady dohlížejícími na chod města, se zde autoři zaměřili více či méně na osoby jednotlivých radních. Kromě jejich sociálního postavení a s tím souvisejících majetkových poměrů je zajímavá i stupeň dosaženého vzdělání nebo jejich náboženská příslušnost. Dalším důležitým jevem, který ve svých studiích sledují především Hana Jordánková s Ludmilou Sulitkovou a také Karel Waska, je profesní růst jednotlivých osob účastnících se městské správy a také vzájem-

---

⁴³ Jaroslava MENDELOVÁ, *Rada Nového Města pražského v letech 1600-1650*, Pražský sborník historický 29, 1996, s. 59-106.

⁴⁴ Eva PROCHÁZKOVÁ, *Městská správa v Benešově v první polovině 18. století*, Středočeský sborník historický 13, 1978, s. 197-208.

⁴⁵ Věra SMOLOVÁ, *Rada*.

⁴⁶ Karel WASKA, *Majetková a společenská struktura*.

⁴⁷ Stanislav POLÁK, *Vývoj městské správy v Příbrami do roku 1850*, Vlastivědný sborník Podbrdská 1, 1996, s. 35-73.

⁴⁸ Ivan KRŠKA, *Archiv města Lipníka nad Bečvou*, Sborník archivních prací 41, 1991, s. 1-112.

⁴⁹ Antonín MAŘÍK, *Správa města, písaři a archiv Karlových Varů*, Sborník archivních prací 48, 1998, s. 105-187.

⁵⁰ Jan FRIDRICH, *K obnovování městské rady a ostatních přísežných v Horšovském Týně v 17. a 18. století*, in: Okresní archiv Domažlice. IX. výroční zpráva, Horšovský Týn 1987, s. 48-62.

⁵¹ Jiří ČOUPEK, *Městská správa v Uh. Brodě a jiných poddanských městech a městečkách v 16. - 18. století*, Studia Comeniana et Historica 8, 1978, č. 18, s. 78-87.

né, hlavně příbuzenské, vztahy mezi těmito osobami. Nejdále ve sledování jednotlivých osob zašly právě Hana Jordánková s Ludmilou Sulitkovou, které využily komplexního paleografického rozboru všech písemností brněnské městské kanceláře, na jehož základě mohly přesně určit již zmíněný sledovaný profesní růst jednotlivých ve správě činných osob a také sledovat místo jejich působnosti a rozsah jejich kompetencí. Kromě již zmíněných autorů se sociálním složením rad zabývají také Jaroslav Douša v Plzni a Ľudovít Szabó v Olomouci.

Další významnou prací je studie Lidmily Dědkové,⁵² která se zabývá ochrannými municipálními městy v Čechách, v období od Bílé hory až do josefínských reforem na konci 18. století. Pojmy ochranná a municipální města se pokusil vymezit ve své studii Valentin Urfus,⁵³ který ochranná města označuje jako jakousi vrcholovou skupinu poddanských měst. Jedná se o města, která měla vlastní samosprávu a také vlastní soudní pravomoc. Vzorem pro postavení těchto měst byla zřejmě města, která se do závislosti na patrimoniální vrchnosti dostala v důsledku panovníkových zástavních transakcí. V průběhu doby se však za taková města začala považovat i města, která neměla jinou než poddanskou minulost. Výraz municipální město je ve srovnání s pojmenováním ochranné město mladší a měl vyjádřit nespornou míru jejich městských, tedy municipálních svobod. Obě tato označení se často ocitají v jedné rovině a jsou chápána jako synonyma.

Dědková se nezajímá pouze o městskou samosprávu a její fungování. Jde jí především o to na základě rozboru situace jednotlivých měst postihnout stěžejní rysy jejich složitého vývoje a přispět tak k objasnění postavení těchto měst. Z tohoto důvodu věnovala převážnou část studie vývoji vzájemného

---

⁵² Lidmila DĚDKOVÁ, *Ochranná municipální města v Čechách (Studie o vývoji a postavení poddanských měst a jejich správy po Bílé hoře)*, Sborník archivních prací 28, 1978, s. 292-355.

⁵³ Valentin URFUS, *Právní postavení poddanských ochranných měst v 18. století*, in: Marie MACKOVÁ (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy*, Ústí nad Orlicí 1996, s. 5-10.

poměru mezi vrchností a jejich městy, což se samozřejmě podstatnou měrou odrazilo i na chodu městské samosprávy. Protože nebylo možné zvládnout všechnen materiál týkající se tzv. ochranných municipálních měst v Čechách, vybrala Dědková podle různých kritérií osm měst, která podrobila zkoumání.⁵⁴

Dědková není jediná, která ve své studii sleduje vývoj měst a jejich vztah k vrchnosti. Kromě ní nastiňuje historický vývoj měst především Stanislav Polák ve své studii o Příbrami a Ivan Krška ve studii o Lipníku nad Bečvou; méně podrobně se již historii města věnují Antonín Haas a Miloš Dvořák. Ostatní studie podávají spíše jen stručnou charakteristiku města platnou pro sledované období.

Z hlediska představení použitých pramenů stojí za zmínku především studie Karla Wasky, Hany Jordánkové a Ludmily Sulitkové, dále pak Petra Mužíka a Miloše Dvořáka, kde autoři vcelku podrobně představují prameny, ze kterých vycházeli při zjišťování zkoumaných skutečností.

Zcela odlišná je v tomto směru studie Jaroslava Kubáka, která, ač má v názvu, že se zabývá městskou radou v Českých Budějovicích, sleduje pouze majetkové poměry jednotlivých radních a převody jejich nemovitostí. Vůbec se nezabývá městskou samosprávou a činností městské rady.

---

⁵⁴ Hlediska výběru: města jsou z různých oblastí Čech, podléhají různým vrchnostem nestejných typů (šlechta původní i nově usedlá po Bílé hoře, města jsou nestejného významu a velikosti a jejich písemnosti, uložené v archivech, jsou zpřístupněny. Na základě těchto kritérií podrobila zkoumání Turnov, Jičín, Náchod, Litomyšl, Jindřichův Hradec, Třeboň, Roudnici a Benešov.

1.1. „Úzká“ městská rada

1.1.1. Složení a fungování rady

Zjednodušeně se dá říct, že městská rada ve většině královských i poddanských městech byla založena na stejných principech. Skládala se většinou z dvanácti radních neboli konšelů, z nichž jeden zastával úřad purkmistra po dobu čtyř týdnů. Ten z radních, který tento úřad zastával jako první a tudíž i poslední v roce, se nazýval primátor nebo primas. Určité rozdíly jsou patrné až v samotném fungování městské rady, jejich kompetencích, obnovách a v míře závislosti na vrchnosti nebo panovníkovi.

To platí i pro královské město Slaný v polovině 16. století.⁵⁵ Městská rada se zde skládala z dvanácti členů, většinou významných a zámožných představitelů městského řemesla, učitelů nebo bývalých městských písařů. Jednotliví členové rady byli jmenováni v pořadí, v němž se střídali v úřadu purkmistra a jak již bylo řečeno, jako první tento úřad zastával primas. Každý konšel úřadoval jako purkmistr čtyři týdny, do svého úřadu nastupoval vždy ve středu a končil za čtyři neděle v úterý. Ne vždy se stalo, že se primas dostal podruhé do purkmistrovské funkce, nebo že úřadoval celé čtyři týdny, nebo naopak, že to byl jen primas, kdo zastával purkmistrovský úřad dvakrát v rámci funkčního období. Tyto nepravidelnosti souvisely s nepravidelným obnovováním městské rady, které záviselo na příjezdu k tomu povolaných osob, tedy podkomořího nebo hofrychtáře. Městská rada ve Slaném zasedala třikrát týdně, vždy v pondělí, ve středu a v pátek. Mezi jednotlivými zasedáními jsou však časté mezery, takže průměrně vycházejí na týden asi dvě zasedání. Jejich četnost závisela patrně na počtu nahromaděných správních a soudních záležitostí a na pečlivosti jednotlivých purkmistrů. Velké pauzy bývaly jen v době velkých svátků, tedy o Vánocích a Velikonocích a v době žní. Jednání

---

⁵⁵ Karel KŘESADLO, *Správa a soudnictví*, s. 175–176.

se konalo v radniční síni vždy od rána a nemělo končit před polednem. Předsedal mu purkmistr, který usnesené závěry uváděl v platnost. Ovšem způsob, jakým to purkmistr prováděl, autor neuvádí.

Podobné složení a fungování rady jako ve Slaném můžeme nalézt v Domažlicích.⁵⁶ V tomto královském městě byl do sboru konšelů volen velmi úzký okruh osob, z nichž většina patřila ke střední a bohaté vrstvě městského obyvatelstva. V čele rady stál primas, který jako první vstupoval do úřadu purkmistra a byl nejvýznamnější ze všech konšelů, příslušelo mu i právo určité kontroly jednotlivých purkmistrů při jejich čtyřtýdenních funkčních obdobích. Při předávání úřadu purkmistra se kontrolovalo hospodaření za minulé období. Vyúčtování kontrolovali dva konšelé a dva obecní starší ve funkci poradců. Na rozdíl od Slaného zasedala v Domažlicích městská rada každý týden pouze v pondělí a ve středu. Její jednání řídil rovněž úřadující purkmistr, jedenáct konšelů sedělo ve čtyřech lavicích před purkmistrem, obecní starší, městský rychtář a další osoby účastníci se jednání seděli nebo stáli v ústraní.

V Plzni se městská rada také skládala z dvanácti konšelů, v jejichž čele stál první primas, od roku 1558 primátor.⁵⁷ Členem rady se mohl stát jen měšťan, který bydlel a vlastnil dům uvnitř městských hradeb. Od roku 1578 se členy městské rady mohli stát jen měšťané katolického vyznání. V plzeňské městské radě byli v letech 1560–1590 nejpočetněji zastoupeni obchodníci a velkoobchodníci,⁵⁸ sladovníci, nákladníci piva vaření a řezníci; menší část všech těchto měšťanů v mládí nabyla vyššího vzdělání. Jak Jaroslav Douša podrobně ve své studii rozebírá, byla městská rada v Plzni ovládnuta několika rody spjatými příbuzenskými a především hospodářskými zájmy. Členové těchto rodů se zabývali již výše zmíněnými řemesly a tvořili tak v radách většinu z dvanácti konšelů a na radnici

---

⁵⁶ Petr MUŽÍK, *Městská kancelář*, s. 55–56.

⁵⁷ Jaroslav DOUŠA, *Městské rady*, s. 324–345.

⁵⁸ Nejčastěji se jednalo o velkoobchodníky s dobyt看em; Tamtéž, s. 326.

zpravidla působili pět a více období. Tato „oligarchie“ obchodnictva, sladovníků, nákladníků piva vaření a řezníků spravovala obec především ke svému prospěchu, následkem čehož se stala terčem kritiky zdejšího obyvatelstva. Městský rychtář a obecní starší sice napsali v roce 1587 radě stížnost, dokonce hrozili vzpourou, ale svoji akci nakonec nedovedli do konce. Ostatní cechy byly zastoupeny mnohem skromněji. Menší část plzeňských radních zastávala dokonce dvoje povolání. V Plzni se radními stávali i měšťané, kteří se sem přestěhovali z jiných míst. I tito noví měšťané posílili řady obchodníků, nákladníků piva vaření a řezníků či působili v městské správě jako radní písaři nebo učili na plzeňské městské škole. Plzeňští konšelé většinou také působili v dalších orgánech městské samosprávy.

Zcela rozdílné uspořádání městské rady bylo v dalších třech královských městech – ve Starém a Novém Městě pražském a zvláště pak v Brně. Správu Starého i Nového Města pražského provádělo v jednom funkčním období osmnáct konšelů, v čele rady stál primátor.⁵⁹ Ve Starém Městě pražském byl odznakem jeho moci primátorský řetěz a stříbrná hůlka. Primátor byl vrchním hospodářem města, byl kompetentní kontrolovat ostatní městské úřady, přičemž jeho slovo mělo velký vliv. Reprezentoval město navenek. Když primátor zemřel, byl jeden z konšelů pověřen správou města do doby, než byl instalován jeho nástupce. Stal se jím většinou konšel, který byl již provizorním primátorem. Věra Smolová však neuvádí, jakým termínem byl tento provizorní primátor označován v pramenech, nebo podle čeho se poznalo, že to byl právě tento konšel, který dočasně zastával úřad zesnulého primátora.

I primátor Nového Města pražského reprezentoval město navenek a v případě úmrtí královského rychtáře zastával dočasně jeho místo. V obou městech byl primátor vždy prvním purkmistrem po obnově. V úřadu purkmistra se vystřídalo během roku

---

⁵⁹ Věra SMOLOVÁ, *Rada*, s. 5-37; Jaroslava MENDELOVÁ, *Rada*, s. 70-74.

v čtyřtýdenních intervalech dvanáct radních,⁶⁰ avšak v případě Starého Města pražského ani Věra Smolová ani Jaroslav Douša nevysvětlují, zda se jednalo o dvanáct radních, kteří byli při obnově zapsáni na prvních dvanácti místech, nebo zda existoval jiný klíč pro jejich výběr. Více nám dává do této problematiky nahlédnout Jaroslava Mendelová, která uvádí, že v úřadu purkmistra se na Novém Městě pražském střídalo ještě na počátku 17. století prvních dvanáct radních, zbylých šest působilo jako přísedící u soudu. Od třicátých let se však v tomto úřadě objevovalo dvanáct až čtrnáct konšelů. Podle jakého pravidla se pak střídali, již autorka nevysvětluje. Konšelé Starého Města pražského používali při svých jednáních češtinu i němčinu. Jejich znalost byla nezbytností pro primátory, každý radní ovládal kromě pasivní znalosti alespoň nejnужnější slovní zásobu druhého jazyka. Většina konšelů patřila mezi vůbec nejbohatší staroměstské měšťany, mnozí z nich se mohli honosit i určitým stupněm šlechtictví již před vstupem do rady, někteří byli nobilitováni až jako radní. V některých patricijských rodinách byla účast člena rodiny v městské radě tradicí. Všichni konšelé Starého i Nového Města museli být příslušníky římskokatolické církve. Staroměstští radní byli nuceni projevovat svou zbožnost horlivěji než ostatní měšťané, protože „vlašné“ náboženské cítění bylo záminkou ke stížnostem, které na sebe navzájem radní podávali. Nezodpovězenou otázkou ve studii Věry Smolové zůstává, zda tato nutnost římskokatolického vyznání tu byla již před Bílou horou, nebo byla reakcí na politické události let nedávno minulých. Odpověď však přináší Jaroslav Douša, který uvádí, že nutnost katolického vyznání na Starém Městě pražském se stala povinností od roku 1625, tedy v době po potlačení českého stavovského povstání.⁶¹ Totéž platí

---

⁶⁰ Jaroslav DOUŠA, *Seznam staroměstských purkmistrů z let 1618–1622*, Pražský sborník historický 17, 1984, s. 105–112.

⁶¹ TÝŽ, *Městské rady*, s. 355–356.

i pro Nové Město pražské, kde katolické vyznání bylo podmínkou již od roku 1624.⁶²

Poněkud složitější byla městská samospráva v Brně.⁶³ Město bylo spravováno již od 13. století sborem konšelů v počtu dvanácti osob, přičemž stejný počet konšelů vytvářel rezervní a poradní orgán nazývaný „staří přísežní“. Byl-li tento rezervní sbor přizván ke společnému jednání se „sedící“ radou, byli pak starší i noví konšelé označeni jako „všechny tři rady“. Kromě dvanácti konšelů, kteří tvořili úřadující radu, byla v Brně ještě „širší rada“, kterou tvořili konšelé, kteří nebyli právě v úřadě, ale již jednou byli svázáni úřední přísahou k městu. Širší rada však není totožná s radou vnější, což je vzdálená obdoba obecních starších v českých městech. Každý člen vnější rady byl současně členem širší rady, zatímco příslušník rady širší mohl, ale nemusel být povolán do rady vnější.

Co se společenského postavení týče, měli brněnští radní příbuzenské vztahy s osobami, které představovaly městskou profesionální inteligenci, čímž se podle uvedených příkladů rozumí různí písaři a podpísaři. Častá byla spřízněnost i mezi jednotlivými příslušníky radního patriciátu díky sňatkům nebo kmotrovským závazkům. Neobvyklou nebyla ani spřízněnost s rody nižší šlechty, někteří se honosili i predikátem. Bylo spíše výjimkou, pokud radní vlastnil pouze jeden dům v městských hradbách; většina konšelů vlastnila dva až tři domy v Brně, případně další objekty na předměstí. Podobná situace byla i na Starém Městě pražském, kde pouze jeden dům měla přibližně jedna třetina konšelů, na jednoho konšela připadaly průměrně dva dlouhodobě vlastněné domy.⁶⁴

Taktéž v Brně se dbalo na náboženskou příslušnost. Konšely se mohli stát jen katolíci nebo konvertité, avšak tato nutnost

---

⁶² Jaroslava MENDELOVÁ, *Rada*, s. 72.

⁶³ Hana JORDÁNKOVÁ - Ludmila SULITKOVÁ, *Brněnská městská kancelář*, s. 454-456.

⁶⁴ Tamtéž, s. 438-441.

nastala až na přelomu 16. a 17. století díky soustředěnému úsilí katolické církve. Do té doby panovala v Brně, co se vyznání týče, naprostá náboženská svoboda. U brněnských radních je možno předpokládat školení na městské (popřípadě soukromé německé) škole či místním jezuitském gymnáziu, u některých konšelů i vysokoškolské studium.

V Českém Brodě se městská rada na konci 14. století skládala z jedenácti přísežných konšelů a rychtáře, který radě přechodně předsedal jako purkmistr.⁶⁵ Složení městské rady se změnilo někdy na počátku 15. století, kdy její členové vytlačili ze svého středu rychtáře a po doplnění městské rady na dvanáct se pak pravidelně střídali v purkmistrovském úřadě. Purkmistr setrval ve svém úřadě zpravidla čtyři týdny. Výjimky nastaly pouze v případě, že, byl-li purkmistr nemocný nebo za neprázdněný obchodním či jiným řízením nebo jednalo-li se v radě o právní záležitosti jeho nebo jeho rodiny, jej v úřadě dočasně zastupoval jiný konšel. Purkmistr přijímal úřad přímo od komořího nebo jeho úředníků a postupoval jej odevzdáním městské pečeti a městských klíčů zpravidla v pátek dalšímu konšelovi. Jednotlivá zasedání městské rady se konala podle potřeby, zpravidla ve středu, od 16. století hlavně v pátek. Městská rada v Českém Brodě měla kratší úřední „prázdniny“ o Vánocích, delší pak v létě. Nezasedala ani o významných svátcích, jako byl například svátek sv. Václava nebo v době akutního nebezpečí, jaké představovaly epidemie nebo vojenské operace.

V Olomouci se městská rada skládala od konce 13. století z jedenácti členů a fojta.⁶⁶ Složení rady se ustálilo na počátku 14. století a trvalo v podstatě až do první poloviny 18. století. Městská rada byla tvořena čtyřmi konšely, sedmi přísežnými a již zmíněným fojtem. V polovině 14. století byl do čela rady postaven purkmistr, kterým byl vždy jeden ze čtyř

---

⁶⁵ Miloš DVOŘÁK, *Městská správa*, s. 174-182.

⁶⁶ Ľudovít SZABÓ, *Sociální skladba*, s. 64, 68-73.

konšelů. Ti se v této funkci střídali po měsíci, z čehož plyne, že každý konšel se v průběhu jednoho roku stal purkmistrem celkem třikrát. Jaké další rozdíly a z toho i vyplývající povinnosti či kompetence s sebou přinášelo vymezení konšel, přísězný a fojt, už autor nevysvětluje. K zasedání rady byli jako poradní sbor přizýváni členové jedné či dvou předchozích rad. Tento orgán dostal označení senát neboli vnější rada a počet jejích členů se v průběhu 15. století ustálil na dvaceti dvou až dvaceti čtyřech. Sedící rada byla pro odlišení nazývána radou vnitřní. Shromáždění vnitřní a vnější rady pak bylo označováno jako „všechny tři rady“, což připomíná situaci v Brně. Právě úřadující rada měla moc výkonnou a soudní, senát byl orgánem poradním a to převážně v otázkách hospodářských. Sociální složení rad v Olomouci ve sledovaném období let 1524–1600 zkoumal autor na základě tří otázek, a sice, jaký byl hlavní zdroj obživy radních, jestli vlastnili dům spojený s hospodářskými privilegii⁶⁷ a nakonec se zabýval majetkovým postavením radních. Na základě takto položených otázek se ukázalo, že v Olomouci došlo v padesátých letech 16. století k podstatné změně ve složení rad. Zatímco do padesátých let tvořili většinu rady obchodníci a majitelé bohatých krámů a domů s právem vinného šenku, od poloviny 16. věku zasedali na radnici stále častěji měšťané pocházející z chudších vrstev obyvatelstva, především řemeslnictva, z nichž nepočetnější zastoupení měla řemesla potravinářská (řezníci a sladovníci) a textilní (soukeníci a barvíři).

Odlišná byla podoba městské samosprávy v Karlových Varech.⁶⁸ Zde se tzv. vnitřní rada skládala z osmi radních a čtyř obecních přísězných. V Karlových Varech působili čtyři purkmistři, kteří byli voleni z rady. Každý zastával svůj úřad čtvrt roku a v případě úmrtí jednoho z nich, si dobu jeho úřa-

---

⁶⁷ Hospodářskými privilegii se rozumí především monopolní právo na prodej kramářského zboží vyplývající z vlastnictví domu „pod bohatými krámy“ a dále výsadu nalévat víno, která náležela majitelům domů s právem vinného šenku; Tamtéž, s. 65.

⁶⁸ Antonín MAŘÍK, *Správa*, s. 108.

dování mezi sebe rozdělili tři zbývající. Úřadující purkmistr měl na starosti komorní účty, z nichž na konci svého funkčního období podal vyúčtování. V radě nesměli zasedat příbuzní a do roku 1746 ani sešvagření, dále žádní pekaři, řezníci a podobní „pod taxou stojící“ řemeslníci, aby byla zajištěna nestrannost. V roce 1712 byla vydána instrukce o unifikaci městské správy, podle níž se měla chebská oblast, kam Karlovy Vary spadaly, přizpůsobit ostatním českým městům. V čele města měla stanout dvanáctičlenná městská rada, jejíž členové se měli střídát v úřadu purkmistra po čtyřech týdnech. Ještě téhož roku se však městská obec v Karlových Varech sešla a usnesla se zůstat při dosavadním pořádku. Městská rada vypracovala vlastní instrukci a císař přešel záležitost mlčením.⁶⁹ Další instrukci pro správu města vydal až Karel VI. v roce 1739.

Městskou radu v Táboře tvořilo dvanáct radních, v jejichž čele stál primas, který byl zároveň i prvním purkmistrem po obnově rady.⁷⁰ V úřadu purkmistra se jako i v jiných městech střídalo zbylých jedenáct radních. Není známo v jakém pořadí, ale podle autora je jisté, že toto pořadí neovlivňoval zápis o obnovení rady. Primas byl prvním úředníkem nad městskými důchody, byl u většiny jednání, která se uskutečňovala mimo radu.⁷¹ Městskou radu tvořili především zástupci nejbohatších cechů, především soukeníků. Do rady se dostávali také učitelé, kteří přišli díky sňatku ke značnému jmění. Rada se v Táboře scházela v pondělí a v pátek. Pokud radní nepřišel a toto jeho zmeškání zůstalo neomluvené, následoval trest v podobě peněžní pokuty. Není ovšem zcela jasné, zda jako omluva stačilo pouhé oznámení bez uvedení důvodu nebo zda existovaly určité důvody, které byly omluvitelné. Městská rada nezasedala v době velikonočních, svatodušních a vánočních svátků a také o jarmarcích, nezasedalo se též pro nepřítomnost císařského rychtáře. Proč

---

⁶⁹ Tamtéž, s. 112-113.

⁷⁰ Libuše MÁCOVÁ, *Městská správa*, s 53-56.

⁷¹ Šlo zpravidla o smlouvy uzavírané před purkmistrem a několika dalšími radními, většinou v domě císařského rychtáře nebo purkmistra; Tamtéž, s. 54.

byla potřeba přítomnosti císařského rychtáře nutná, není jasné, autor nikde nezmiňuje, že by jeho přítomnost byla nezbytná, nebo že by se musel přímo účastnit jednání rady. V době, kdy se tedy městská rada nescházela, řešily se naléhavé záležitosti v purkmistrově domě za přítomnosti purkmistra a nejméně dvou radních. Stejně se postupovalo v průběhu celého roku při projednávání méně důležitých případů.

Rovněž dvanáctičlenná rada stála v čele správy poddanského města Sobotky.⁷² Konšelé se v purkmistrovském úřadě střídali v pořadí, v němž byli do rady dosazeni. Jako první se purkmistrovského úřadu ujímal primátor. Konšelé se v purkmistrovském úřadě střídali pravidelně po čtyřech týdnech, od počátku 18. století nastala změna a purkmistr pak úřadoval vždy celý kalendářní měsíc.

I v Benešově byla základem městské samosprávy dvanáctičlenná městská rada, pro niž se běžně v první polovině 18. století používalo označení magistrát.⁷³ Členy městské rady byli převážně lépe situovaní měšťané, často svobodní obyvatelé města. Za dobu strávenou zasedáním v městské radě nedostávali radní žádnou náhradu, pouze purkmistr dostával po dobu vykonávání úřadu nevysokou peněžitou odměnu. Jako v ostatních městech stál i v Benešově v čele městské rady primas, jenž po renovaci jako první nastupoval do úřadu purkmistra. Reprezentoval městskou radu při slavnostních příležitostech a jeho hlas měl mezi členy magistrátu velkou váhu. Jak se tato váha projevovala, již ale autor nezmiňuje. Do popředí vystupoval primátor rovněž v hospodářské správě, měl dohled nad hospodařením a správou obecního majetku. V Benešově zasedala městská rada v průměru jedenkrát týdně v dopoledních hodinách. Jednání mělo probíhat na radnici, v praxi se však konšelé scházeli dosti často v domě primátora nebo úřadujícího purkmistra. Bohužel autor již neuvádí, jestli toto konání vrchnost schvalo-

---

⁷² Karol BÍLEK, *Správa*, s. 80-81.

⁷³ Eva PROCHÁZKOVÁ, *Městská správa*, s. 197-199.

vala nebo proti tomuto nešvaru, podobně jako v Jindřichově Hradci, brojila. Zasedání magistrátu byla neveřejná a radní se neměli až do publikování rozsudku zmiňovat o jeho průběhu. Bez svolení purkmistra nesměl v této době nikdo z nich opustit město.

Také Příbram měla dvanáctičlennou městskou radu, které předsedal purkmistr, který byl zároveň nejvyšším představitelem soudnictví a správy, dohlížel na městské hospodářství a městskou pečeť.⁷⁴ Konšelé vykonávali svůj úřad pouze rok, ale po roční přestávce se do úřadu mohli opět vrátit. V sedmdesátých letech 16. století se do čela radních dostal primátor. Významným rokem pro příbramskou samosprávu se stal rok 1579, kdy Příbram získala status svobodného horního města. Primátor od té doby měl zvláštní úkol, a sice pečovat o zdárný chod dolů. Zasedání rady se konalo na radnici každé pondělí, od sklonku 17. století ve čtvrtek mezi osmou a dvanáctou hodinou, výjimečně i odpoledne. Kromě schůzí řádných byly svolávány schůze mimořádné, které se podle potřeby konaly v různých dnech. Jednání probíhalo tak, že po vyslechnutí syndikova dobrozdání hlasovali konšelé o každé věci v přesném pořadí (podle stáří). K usnášení bylo třeba přítomnosti aspoň dvou třetin radních, což bylo naprosto v souladu s Koldínovým zákoníkem, kde se, co se počtu konšelů týče, píše, že *„...při nejmenším at' jich přes polovici o jednu aneb dvě osoby při takovém rozjímání jest; sic ortel za nepořádný by mohl držán i počten býti.”*⁷⁵ Samozřejmě za předpokladu, že se z nějakých důvodů nemohli sejít všichni radní, což by byl podle Pavla Kristyana Koldína ideální stav. Odstupující purkmistr odevzdával stříbrný řetěz, dvě pečetidla a klíče od obecní pokladny a archivu primátorovi, který je dal novému purkmistru.

---

⁷⁴ Stanislav POLÁK, *Vývoj*, s. 46-48.

⁷⁵ Josef JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého a Markrabství moravského spolu s krátkou jich sumou M. Pavla Kristyana Koldína*, Praha 1876, s. 20.

Velvarští konšelé, kterých bylo rovněž dvanáct, zasedali téměř každý den, a to i v neděli.⁷⁶ Kratší úřední „prázdniny“ bývaly pouze o Vánocích, delší v létě, neúřadovalo se ani o významných svátcích. Purkmistr, který zastával svou funkci čtyři týdny, byl povinen úřadovat každý den. K jeho úkolům patřilo rozdělovat práci mezi jednotlivé členy rady. Před purkmistrovským úřad se dostávaly především menší věci. Rada úřadovala na radnici, v soukromém domě se sešla pouze výjimečně. Autor se již nezmiňuje, z jakého důvodu se tak stalo a zda tedy byla tato výjimka nutná a tudíž v souladu s Koldínovým městským právem, kde stojí: *„Však jestli žeby se kdy jakých věcí případních dotklo, a tyby rychlého a spěšného opatření potřebovaly, budau moci se k purkmistru, anebo o které by se jinde místo tehdáž snesli, sjíti, a tu také to, cožby za potřebné bylo, uvážiti, i na místě postaviti.“*⁷⁷ Jinak se podle práva měla všechna jednání konat na radnici. Rozhodnutí a rozsudky nemusely být vynášeny za přítomnosti všech radních, stačila nadpoloviční většina.

V poddanském městě Lipníku nad Bečvou se městská rada skládala původně ze dvou purkmistrů a šesti konšelů, po roce 1570 se však v čele městské správy objevují čtyři purkmistři a osm konšelů.⁷⁸ Protože systém čtyř purkmistrů z autorem nevedených důvodů začal být těžkopádný, vznikl ještě před rokem 1620 úřad primátora. Ve třicátých letech 17. století se v Lipníku setkáváme s primátorem, čtyřmi purkmistry, čtyřmi staršími a čtyřmi mladšími konšely, což by znamenalo, že se rada skládala z třinácti osob. Ve studii není uvedeno, že by primátorem byl jeden z purkmistrů nebo konšelů.

Dvanáctičlenná rada byla také v Uherském Brodě.⁷⁹ Její členové byli na přelomu 15. a 16. století především řemeslníci. Jako v jiných městech i zde předsedal radě purkmistr,

---

⁷⁶ Antonín HAAS, *Městské zřízení*, s. 15-17.

⁷⁷ Josef JIREČEK (ed.), *Práva*, s. 13.

⁷⁸ Ivan KRŠKA, *Archiv*, s. 12, 22.

⁷⁹ Jiří ČOUPEK, *Městská správa*, s. 81.

zejména při správních a soudních jednáních, opatroval tzv. purkmistrovskou pečeť, klíče od bran a pokladnu. V letech 1738 - 1777 se redukoval počet konšelů z původních dvanácti na osm, přitom jen první čtyři se střídali ve funkci purkmistra. Počet radních byl ještě koncem sedmdesátých let 18. století snížen o dva.

Odlišné fungování městské rady najdeme v Kroměříži, kde dvanáct konšelů bylo rozděleno na šest starších a šest mladších purkmistrů.⁸⁰ Každé dva měsíce stáli současně v čele městské rady jeden starší a jeden mladší purkmistr. Starší purkmistr, který nastupoval jako první, se nazýval primátor. V Uherském Ostrohu a v městečkách jako například Bojkovice, Veselí nad Moravou, Napajedla, Vracov, Černá Hora a dalších stál v čele rady poručený purkmistr a radu doplňovalo jedenáct radních.⁸¹ Purkmistr zastával svou funkci celý rok. V Přerově bylo trvale obsazováno místo primátora od roku 1697 a ustanoveny funkce předního, druhého a třetího purkmistra.⁸² Radu doplňovalo osm radních. Primátor a tři purkmistři se střídali ve funkci purkmistra čtvrtletně. Dvanáctičlenné městské rady se nacházely i v Turnově, Jičíně, Náchodě, Litomyšli, Třeboni, Roudnici⁸³ a Horšovském Týně.⁸⁴ I pro ně platí to, co již bylo v podstatné míře několikrát řečeno.

Zcela výjimečná byla situace v poddanském městečku Úterý, kde městskou radu tvořili čtyři purkmistři, kteří se ve funkci střídali po čtvrt roce; dále zde působilo osm radních.⁸⁵ Pouze v první polovině 17. století se v Úterý mezi purkmistry setkáváme i s primátorem či primasem. Většina členů městské rady pocházela ze středních, nepochybně řemeslnických vrstev. V 18. století docházelo v Úterý jen velmi zřídka k situaci, že by se purkmistrem či radním stávaly osoby z rodin, jejichž

---

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž, s. 82.

⁸³ Lidmila DĚDKOVÁ, *Ochranná municipální města*.

⁸⁴ Jan FRIDRICH, *K obnovování městské rady*, s. 48.

⁸⁵ Karel WASKA, *Majetková a společenská struktura*, s. 65, 70-73, 77-82.

příslušníci v těchto úřadech dříve působili. Koresponduje to s častým výskytem přistěhovalců v městské radě, za čímž je možné vidět snahu vrchnosti o prosazování nových lidí do čela samosprávy městečka. Otázkou zůstává, jak vrchnost mohla dosadit do rady lidi, které sama uznala za vhodné. Kontinuita ve vyšších funkcích rady se udržovala především v rodinách, které vlastnily menší pozemkový majetek, a hlavní složku obživy u nich představovalo řemeslo. Ve sledovaném období je možné nalézt i případy, že ve funkcích současně vedle sebe působily příbuzné osoby, z toho nejčastěji švagři. Avšak současné jmenování pokrevních příbuzných do radních funkcí bylo vcelku řídké. Vyšší funkce v úterské městské radě měla být pro měšťana poctou a nebyla honorována, pouze purkmistr dostával odměnu, podobně jako tomu bylo v Benešově. Bohužel většina z již zmíněných studií o této problematice mlčí.

1.1.2. Kompetence městské rady

Kompetence městských rad v jednotlivých městech byly podobné. Samozřejmě existovaly určité odchylky a výjimky, které byly dány postavením města, jeho hospodářským zázemím a v nemenší míře také vztahem k vrchnosti.

V královských městech se městská rada podílela na řízení chodu města a na spravování městského majetku. Ve Slaném spravovali jednotlivé části městského majetku dva úředníci, z nichž jeden byl vždy konšel, v Domažlicích zase pořádali radní tzv. vejchozy na městské statky, při nichž kontrolovali stav hospodářství. V Brně se konšelé uplatnili při hospodářské správě města v účetní agendě, kdy přejímali vyúčtování jednotlivých úřadů a vykonávali revize jejich hospodaření. Vedení městské účtárny se ujímali pravidelně dva konšelé, kteří byli členy právě sedící rady. Kromě toho se rady také zajímaly o řemesla a cechy. Na Starém Městě pražském volila městská rada cechmistry a na každý cech dohlížela dvojice konšelů, kterým se říkalo inspektoři. Podobně byly kontrolovány cechy

v Českém Brodě, kde cechovní správu volila rada společně s císařským rychtářem. Ve Starém Městě pražském byly městské radě podřízeny nižší městské úřady. O rozšiřování nebo potvrzování těchto úřadů konšelé zřejmě nežádali, neboť staroměstská rada staré úřady nebo funkce rušila a nové zřizovala tehdy, pokud to sama uznala za vhodné. Měla také patronát nad místními zádušími a tudíž podíl na zabezpečování a kontrole jejich majetkového zázemí. I v poddanských městech patřila do kompetence městských rad hospodářská správa městského majetku, avšak setkáváme se tu s tím, že rady musely ze svého hospodaření skládat účty vrchnosti. Někde byly dokonce omezeny v disponování s obecním jměním, jako tomu bylo v Turnově. Ve Velvarech a Benešově dohlíželi konšelé na činnost cechů a ostatních členů samosprávy. V Turnově spravovali členové rady záduší a špitály a v Benešově se ještě nad to starali o protipožární opatření a čistotu města.

Lze říci, že ve všech městech měly rady také určité pravomoce soudní, patrně s výjimkou Starého Města pražského a Brna, u nichž autoři tyto pravomoce nezmiňují. V Olomouci patřilo do kompetence městské rady jen sporné soudnictví,⁸⁶ v Domažlicích zasahovala pravomoc městské rady i do oblasti soudnictví nesporného⁸⁷ a trestního, ve Slaném bylo soudnictví výhradní doménou pouze městské rady. V Českém Brodě se městská rada nazývala soudem, pokud projednávala právní záležitosti. Do její kompetence patřilo i vynášení hrdelních trestů po jejich schválení apelačním soudem. Městské rady většiny zmíněných poddanských měst měly velký vliv v oblasti nesporného soudnic-

---

⁸⁶ Do sporného soudnictví patří veškerá agenda policejní a trestní, výtržnosti všeho druhu, lehčí i těžší zločiny a také urážky na cti. Na rozhraní mezi věcmi spornými a nespornými leží agenda dluhů a jejich splácení. Děje-li se dobrovolně předem stanoveného pořádku, patří k řízení nespornému, nastávají-li však spory mezi věřitelem a dlužníkem, přechází tato věc do oblasti sporného soudnictví; Antonín HAAS, *Městské zřízení*, s. 19.

⁸⁷ Do nesporného soudnictví patří především převody nemovitostí, které se opírají o pozemkové nebo městské knihy, dále řízení pozůstalostní, řízení poručenské i opatrovnické a věci manželské, jestliže se týkají převodu nemovitostí nebo zajištění jiného movitého i nemovitého majetku; Tamtéž, s. 18.

tví; v Sobotce se jednalo o uzavírání svatebních smluv a kšaftů, dále o koupě, prodej a převody majetku měšťanů, tedy soudnictví nesporné. Podobné to bylo i ve Velvarech, kde soud v průběhu 16. století zanikl a jeho kompetence zcela přešla městská rada. Nastala zde tedy stejná situace jako v královském Českém Brodě. V Benešově, Příbrami a Litomyšli patřilo do pravomoci rady soudnictví sporné, nesporné a hrdelní. V Benešově rada na žádost nespokojených stran přešetřovala rozhodnutí rychtáře, v Litomyšli byla odvolacím soudem pro poddanské vsi od soudu rychtářského. Hrdelním soudem se mohl pochlubit i Turnov.

Do pravomocí konšelského sboru ve Slaném a v Benešově patřilo i přijímání nových měšťanů a propouštění odcházejících. Rada se zde a také v Táboře, Velvarech a Sobotce starala o vdovy a sirotky a spravovala jejich majetek. V Turnově navíc městská rada ochraňovala i Židy.

1.1.3. Obnova rady

Četnost a způsob obnovy městské rady u poddanských měst závisel především na vrchnosti a na tom, jaký měla vrchnost na městě zájem. Královská města byla v této oblasti závislá na panovníkovi nebo spíše na královském podkomořím, který měl královská města na starosti.⁸⁸

Ve Slaném měla být městská rada obnovována jednou za rok.⁸⁹ Členové rady byli navrhováni radou odstupující. V konšelském sboru nebylo obyčejně rok od roku velkých změn, jeho jádro zůstávalo obvykle po řadu let ve stejném složení. Dlouholetí členové konšelského sboru odcházeli ze svého úřadu obvykle jen vlastní smrtí nebo při pověření jinou významnou funkcí. Protože se jednalo o královské město, prováděl obnovu

---

⁸⁸ K obnovám rad v královských městech blíže Jaromír ČELAKOVSKÝ, *Obnovování rad v král. městech v Čechách*, Časopis muzea království českého 53, 1879, s. 88-112, 258-266; Marek ĎURČANSKÝ, *Obnovování městských rad v českých královských městech v letech 1624-1636*, Documenta Pragensia 21, 2002, s. 93-101.

⁸⁹ Karel KŘESADLO, *Správa*, s. 174-176.

rady královský podkomoří nebo hofrychtář. K renovaci nedocházelo nikdy na počátku kalendářního roku, nýbrž vždy v jeho průběhu. Za nejběžnější dobu pro obnovu rady můžeme považovat měsíce srpen a září. Nově jmenovaní členové skládali při svém jmenování do úřadu přísahu Bohu a králi do rukou podkomořího. S přísahou na sebe brali také závazek mlčenlivosti o věcech, o nichž se usnesli. Jak přesně tato přísaha zněla, autor neuvědl.

Také v Domažlicích měla být rada obnovována každoročně.⁹⁰ Její obnovení záviselo na příjezdu podkomořího do města. Rada tedy nebyla ve své funkci přesně dvanáct měsíců, ale zastávala svůj úřad až do dalšího příjezdu podkomořího. Při obnovení městské rady zůstalo v úřadě zpravidla pět až osm starých konšelů, někdy byla v úplnosti potvrzena celá rada. S obnovováním konšelského sboru souvisela i kontrola celoročního hospodaření, které prováděl purkmistr, několik konšelů a obecní starší, kteří kontrolovali účty úředníků spravujících jednotlivá odvětví městského hospodářství.

Městské rady v Plzni byly dosazovány téměř každoročně vždy v letních měsících královským podkomořím, od roku 1627 královským komisařem.⁹¹ Ve 14. století odstupovala vždy jen polovina rady. Konšelé, kteří odstoupili, spolu s obecními staršími zvolili zbývající polovinu nových konšelů. V 15. a 16. století každý odstupující konšel napsal dva až tři vhodné kandidáty. Není zcela jasné, jestli v tomto období odstupovala již celá rada nebo ještě jen její polovina. V 17. a 18. století královský komisař nejprve propustil starou radu, plzeňský městský rychtář jmenoval pět volenců (dva ze staré rady, dva ze starších obecních a jednoho z řad měšťanů), kteří odpovídali komisaři na otázky, kdo by se měl stát primátorem. Dále se vyjádřili k tomu, zda by se odstupující konšelé měli opět vrátit do rady, případně v jakém pořadí a kým by měli být doplně-

---

⁹⁰ Petr MUŽÍK, *Městská kancelář*, s. 180.

⁹¹ Jaroslav DOUŠA, *Městské rady*, s. 324–326.

ni zemřelí členové rady. Radní písař vybrané osoby zapsal a komisař vyhlásil, že byla zvolena nová rada. Konšelé pak do rukou komisaře složili přísahu panovníkovi. Textem přísahy se však autor nezabýval.

Odlišná situace byla na Starém Městě pražském, kde renovaci nařizoval sám panovník, zřejmě na doporučení místodržících, z nichž také bývali vybírání komisaři s povinností obnovu předem připravit.⁹² O nové obnově se začalo jednat, jakmile došlo ke zmenšení počtu konšelů v radě o dva až tři. Věra Smolová však dále nenaznačuje, jestli to bylo nutné například pro schopnost rady usnášet se nebo jen místní zvyk. Způsob navrhování kandidátů se během druhé poloviny 17. století pomalu měnil. Sami uchazeči si psali supliky o uvolněná místa. Výjimečná situace nastala za císaře Leopolda I., avšak za jeho nástupce Josefa I. se obsazování znovu uskutečňovala jako v minulých letech.⁹³ Při obnově skládal primátor nové městské radě počty z příjmů a vydání. Jak autorka dokládá v příloze, byly rady obnovovány tak, že jednou dosazení radní v úřadu zůstávali a postupovali k předním místům. Noví konšelé zaujímali v radě poslední místa.

V Novém Městě pražském musela v první polovině 17. století dát podnět k obnově sama rada prostřednictvím suplikace zasláné panovníkovi. Každý odstupující konšel měl pak jmenovat dva nebo tři vhodné kandidáty. V Novém Městě pražském docházelo i k dosazení konšela mimo obnovu městské rady. Mohlo se tak stát například v případě úmrtí či těžké nemoci; vše se muselo dít se souhlasem panovníka. Podle výkladu není ovšem jasné, zda to bylo při každém úmrtí v radě nebo pouze ve výjimečných případech.⁹⁴

---

⁹² Věra SMOLOVÁ, *Rada*, s. 9-12.

⁹³ Reskriptem z roku 1704 císař Leopold nařídil, aby každý člen rady za sebe navrhl tři měšťany, kteří by se při příští obnově stali i konšely; Tamtéž, s. 11.

⁹⁴ Jaroslava MENDELOVÁ, *Rada*, s. 69, 73.

V Brně docházelo k renovaci také každoročně, pravidelně týden po Velikonocích.⁹⁵ Dva až jeden týden před volbou rady byli dosavadní držitelé úřadů povinni „složit počty“ a uzavřít je, aby s konečnou bilancí celého městského hospodářství mohla být obeznámena nová rada.⁹⁶ V obsazování míst úřadujících radních nebylo užíváno žádného předem stanoveného klíče, neboť někteří vykonávali úřad opakovaně několik let po sobě, někteří měli pauzu už po ročním úřadování, jiní pak nastupovali na svá místa znovu i v několikaletém odstupu.

V Českém Brodě byla městská rada obnovována na výročních soudech v různých ročních obdobích královským podkomořím nebo hofrychtářem či komorním písařem.⁹⁷ Rada nebyla nikdy vyměněna celá, vždy třetina nebo polovina radních ve svých úřadech zůstala. Nové konšely, většinou se sboru starších obecních nebo z obce, navrhovala stará rada.

V Olomouci zasedalo jedenáct radních a fojt obvykle po dobu jednoho roku.⁹⁸ Akt obnovy probíhal tak, že odstupující rada sestavila seznam členů rady nové, který potvrdil zemský podkomoří. Výjimku představoval rok 1586, kdy se obnova nekonala, protože protestantská rada se s katolickým podkomořím na nové radě nedohodla. Obnovování rady probíhalo obvykle v den sv. Vavřince, tedy 10. srpna.

Karlovarská městská rada byla do konce 16. století obnovována za účasti dozoru z loketské městské rady; jaký k tomu byl důvod, například zda existovalo mezi oběma městy nějaké propojení, Antonín Mařík nevysvětluje.⁹⁹ Městská rada byla volena prostřednictvím volitelů; dva volitelé pocházeli z vnitřní rady a byli vybráni už nově zvoleným rychtářem a čtyřmi přísedí-

---

⁹⁵ Hana JORDÁNKOVÁ - Ludmila SULITKOVÁ, *Brněnská městská kancelář*, s 455, 457.

⁹⁶ Tato stará zvyklost bývala od osmdesátých let 16. století narušována neoprávněnými požadavky ze strany panovníka (jistě ve snaze po zvýšení důchodů královské komory), aby totiž městští zástupci předkládali vyúčtování obecních příjmů a výdajů přímo podkomořimu, což protirečilo městským privilegii za krále Matyáše; Tamtéž, s. 457.

⁹⁷ Miloš DVOŘÁK, *Městská správa*, s. 180.

⁹⁸ Ľudovít SZABÓ, *Sociální skladba*, s. 64.

⁹⁹ Antonín MAŘÍK, *Správa*, s. 107-108.

cími z obce;¹⁰⁰ volitelé vždy byli dva z purkmistrů. Další dva volitelé byli z obce a ty pro změnu volili purkmistři a rada. Poté, co obec a městská rada opustily radní místnost, zvolili volitelé osm radních a čtyři obecní přísežné. Až o tři dny později (z jakého důvodu autor neuvádí) bylo určeno pořadí, v jakém radní zasedali, a teprve potom následovala volba purkmistrů, kteří byli voleni z rady. Podle Antonína Maříka se jednalo stále o ty samé lidi. Tato praxe probíhala v Karlových Varech až do roku 1657, poté byli purkmistři voleni ve stejný den, kdy byla obnovena městská rada. Volitelé se stávali členy městské rady.

Městskou radu v Táboře obnovoval podkomoří nebo hofrychtář českého krále za přítomnosti komorního písaře.¹⁰¹ Pokud se žádný z obou prvně jmenovaných nemohl dostavit, mohla být rada mimořádně obnovena i písemně. Obnovení se dělo mezi velikonočními a svatodušními svátky. Po obnovení rady následovala hostina, o jejíž průběh dbali dva volení členové rady jako kuchmistři. Složení městské rady se po jednotlivých obnovách příliš neměnilo, o čemž svědčí skutečnost, že za sledované jednadvacetileté období, přičemž se rada obnovovala každoročně, se v radě vystřídal pouze třicet sedm měšťanů.

Funkční období sobotecké městské rady se počínalo renovací a mělo trvat jeden rok.¹⁰² Velmi často se ale stávalo, že po roce k renovaci nedošlo. Renovace se prováděla tak, že stará rada vypracovala návrh na obsazení nové rady. Tento návrh předala řediteli ústřední hraběcí kanceláře nebo přímo hraběti. Renovace se směla provést až po připomínkách a schválení vrchnosti. Dosazení nové rady provedl buď hrabě osobně, nebo častěji hejtman panství. Při přísaze, jejíž text autor nenabízí, byl stále větší důraz kladen na věrnost katolické víře. Renovace vyvrcholila velkou hostinou.

---

¹⁰⁰ Rychtář byl zvolen dříve než městská rada. Stará karlovarská rada navrhla pět kandidátů, z nichž loketská rada vybrala jednoho. Jak byl rychtář volen v pozdější době není uvedeno; Tamtéž.

¹⁰¹ Libuše MÁCOVÁ, *Městská správa*, s. 53–54.

¹⁰² Karol BÍLEK, *Správa*, s. 80–81.

V Benešově docházelo k renovaci rady víceméně pravidelně každé tři roky.¹⁰³ V prvních desetiletích 18. století byla renovace prováděna zpravidla počátkem kalendářního roku, od roku 1736 byl magistrát obnovován většinou v prosinci. Je pravděpodobné, že podobně jako v jiných poddanských městech navrhovala členy samosprávy sama městská obec, případně odstupující magistrát, a předkládala tento seznam ke schválení vrchnosti. Důležitou podmínkou při vybírání kandidátů byla zřejmě mravní bezúhonnost a již několikrát zmíněná věrnost katolickému náboženství. V průběhu první poloviny 18. století nedošlo ani jednou nejen k výměně rady jako celku, ale ani k podstatnějším zásahům do jejího obsazení. Vrchnost předložený seznam členů městské samosprávy většinou schválila, eventuelně provedla nějaké změny v jejím složení a připojila jméno svého zástupce v městské radě. Jak město reagovalo na tohoto zástupce, zda ho přijalo s nevolí nebo mu to nevadilo, autor neinterpretuje. Slavnostní instalace rady probíhala v této době vždy na radnici. Jen výjimečně se aktu účastnil majitel panství, většinou ho zastupoval konopištský hejtman.

Zcela výjimečnou podobu měla obnova rady v Příbrami.¹⁰⁴ V tomto městě se do roku 1579 měnila rada dvakrát ročně z poloviny, vždy při zahájených soudech.¹⁰⁵ Na každém zahájeném soudu tedy odstoupilo šest konšelů a místo nich byli dosazeni noví, kteří se v následujícím pololetí střídali v úřadu purkmistra. Protože odstupující polovina konšelů zůstávala na zasedání až do jeho ukončení, účastnilo se zahájených soudů vždy osmnáct konšelů. V Příbrami platila zásada, že žádný konšel neměl být v úřadu déle než rok, po roce se však každý obyčejně do této funkce opět vracel. O tom, kdo má být zvolen,

---

¹⁰³ Eva PROCHÁZKOVÁ, *Městská správa*, s. 197–198.

¹⁰⁴ Stanislav POLÁK, *Vývoj*, s. 42–44.

¹⁰⁵ Zahájený soud byl nejvýznamnější ze všech typů městských soudů. Jednalo se o slavnostní městský soud, zahájený zvláštním ceremoniálem, jehož usnesení zaručovala kletba stíhající jeho porušení. Konal se veřejně čtyřikrát ročně o suchých dnech, výjimečně i častěji, v malých městech jen jednou ročně; Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Dějiny*, s. 239.

rozhodovali konšelé sami a je pravděpodobné, že ani k formálnímu dosazení nové poloviny rady nebylo zapotřebí přítomnosti velmože ani jeho úředníka. Po roce 1579 mělo k obnově docházet každoročně, ve skutečnosti k ní docházelo v průměru po čtyřech až pěti letech. Výběr kandidátů prováděli měšťané, avšak ve skutečnosti se mincmistr, který stál nad městskou radou, vždy tímto návrhem neřídil a dosazoval na místa radních, starších a rychtáře osoby podle vlastního uvážení. Otázkou zůstává, zda takto dosazené osoby byly obcí plně akceptovány.

Ve Velvarech docházelo k výměně rady každý rok v lednu, pokud se však nedostavil purkrabí, tak k obnově nemuselo dojít i několik let.¹⁰⁶ Na druhou stranu nastala někdy tak výjimečná situace, že rada byla vyměněna dvakrát během jednoho roku. Noví radní byli vybíráni podle návrhu staré rady a zástupců města. Rada nebyla obnovována jako celek, většinou jedna třetina radních zůstávala ve svých funkcích. V roce 1592 jsou poprvé v souvislosti s instalací nové rady zmíněni volenci, jichž bylo pět, a to jeden z konšelů, dva z obecních starších a dva z obce. Tito volenci navrhovali nadále vhodné osoby do městské rady.

Zcela nepravidelně byla městská rada obnovována v Horšovském Týně.¹⁰⁷ Často docházelo k situacím, že byla rada znovu vyměněna třeba až po pěti letech a to ještě na vlastní žádost. Tato skutečnost souvisela s nezájmem vrchnosti a častými úmrtími v rodě. Obnova probíhala tak, že hrabě nebo častěji hejtman panství propustil z úřadu starou městskou radu a ostatní přísežné a dotázal se jich, zda jim městská obec prokazovala podle nařízení vrchnosti povinnou úctu, respekt a poslušnost. Poté byla dotázána městská obec, zda rada a ostatní přísežní jednali podle svých povinností k užitku města. Pak hrabě nebo hejtman oznámil složení nové městské rady. Kdo měl na obsazování nových radních vliv, zda to byla

---

¹⁰⁶ Antonín HAAS, *Městské zřízení*, s. 8-10.

¹⁰⁷ Jan FRIDRICH, *K obnovování městské rady*, s. 49-56.

pouze záležitost vrchnosti nebo se na tom podílela i odstupující rada popřípadě obec, autor nezmiňuje. Po obnově rady přišla na řadu nová nařízení vrchnosti, kde se většinou opakovaly ty samé požadavky, týkající se především hospodaření města a vybírání dluhů, a žádost, aby se konšelé v purkmistrovském úřadě střídali v pořadí, v jakém byli dosazeni do rady, což zřejmě svědčí o tom, že toto pravidlo nebylo striktně dodržováno.

V Lipníku nad Bečvou byla rada v 17. století obnovována každoročně vrchnostenským komisařem.¹⁰⁸ Obnovování se dalo podle písemného návrhu, který připravila odstupující rada.

Odlišně probíhala volba nových městských rad v dalších dvou poddanských městečkách, v Uherském Ostrohu a v Úterý. V Uherském Ostrohu probíhal výběr kandidátů pomocí sbírání vot.¹⁰⁹ Radní od nejmladšího k nejstaršímu měli napsat jedno jméno a votum se zapečetilo. Potom měl purkmistr nebo primátor vypovědět svůj úřad a na své místo představit nejméně dva kandidáty. Dále následovalo nové hlasování o starším purkmistru, jehož funkci autor přesněji nevymezuje, a primasovi opět od nejmladšího radního k nejstaršímu. Poslední odevzdával své votum bývalý purkmistr. Zapečetěná vota byla odevzdána do knížecké kanceláře. Volby se měly konat každoročně a jejich výsledky měla rada zapisovat do protokolní knihy.

V Úterý měla volba nové rady probíhat také každý rok, avšak vrchnost ji prováděla zpravidla jednou za tři roky většinou na přelomu ledna a února.¹¹⁰ Nové radní navrhovala stará rada, a to tak, že radní navrhli nové purkmistry (každý navrhl čtyři osoby) a purkmistři navrhli nové radní (každý dvě osoby). V naprosté většině případů navrhovali radní pro příští volební období stávající purkmistry. Návrhy purkmistrů na nové radní byly již variabilnější, přesto obvykle bývala navrhována většina starých radních. Zajímavá je skutečnost, že jen na-

---

¹⁰⁸ Ivan KRŠKA, *Archiv*, s. 22.

¹⁰⁹ Jiří ČOUPEK, *Městská správa*, s. 80.

¹¹⁰ Karel WASKA, *Majetková a společenská struktura*, s. 67-68, 73.

prosto výjimečně někdo doporučoval svého příbuzného. Skutečnost, že purkmistři a radní se navrhovali do nové rady navzájem, skýtala potenciální možnost vytváření různých klik a vzájemného zvýhodňování. Poté, co byl vypracován písemný návrh, zaslali ho radní obvykle těsně před Vánocemi k potvrzení opatovi kláštera v Teplé. Opat po případných úpravách vyhlásil výsledky renovace a uvedl novou radu do úřadu. Ta již bez účasti opata určila nižší úředníky. Nová rada byla takto většinou z jedné třetiny doplněna novými lidmi. Známé jsou i případy, kdy úterská vrchnost, která měla při renovacích poslední slovo, třikrát radikálně zasáhla a vyměnila kompletně celou městskou radu.¹¹¹ Důvodem byl dlouholetý spor s vrchností o privilegia a nepořádky ve vybírání daní. Časté byly i zásahy v tom smyslu, že do rady dosadila úplně nové měšťany, kteří neměli vybudovány hlubší společenské vazby na úterskou městskou komunitu. Vrchnost tak mohla předpokládat, že tito noví lidé budou snad i ovladatelnější.

V Turnově byla rada obnovována většinou vrchnostenským hejtmanem, vrchnostenským písařem a dalšími úředníky každoročně, v 18. století též nepravidelně.¹¹²

V Jičíně byl městský úřad obnovován v 17. století každoročně, v 18. století pak jednou za dva až tři roky.¹¹³ V první polovině 18. století se vrchnost neobtěžovala svou osobní přítomností při obnovování rady, ale vysílala k tomuto slavnostnímu aktu své hospodářské úředníky, což se nelíbilo měšťanům. V 17. století dokonce nařídila provést renovaci městské rady na zámku.

Nepravidelně, vždy po několika letech, byla městská rada obnovována také v Litomyšli.¹¹⁴ Volba do rady probíhala tak, že všichni měšťané spolu se šesti obecními staršími z předměstí byli povoláni k volbě volebního výboru, který pak zvolil měst-

---

¹¹¹ Jedná se o léta 1709, 1749 a 1776; Tamtéž.

¹¹² Lidmila DĚDKOVÁ, *Ochranná municipální města*, s. 329.

¹¹³ Tamtéž, s. 330.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 332.

skou radu. Výbor se skládal ze šesti starších a šesti měšťanů. K této praxi však došlo až po roce 1780.

V Třeboni se obnovování městské rady mělo konat každoročně, až přípisem vrchnosti z roku 1699 byl termín obnovení změněn na tři léta.¹¹⁵ Každý měšťan ve svém domě napsal, komu dává hlas. Během osmi dnů se hlasy odeslaly vrchnosti s příslušným komentářem.¹¹⁶ Ta pak na jejich základě rozhodla, kdo bude spravovat město.

1.2. „Široká“ rada

Pod pojmem „široká“ rada se skrývá několik dalších úřadů, které byly nápomocny městské radě při správě města. Jedná se především o obecní starší, přísežné, dále šestipanský úřad, předměstské hejtmány, čtvrtníky a desátníky. Ne ve všech městech byly ale tyto úřady zřízeny.

Ve všech královských městech, pro která se autoři touto problematikou zabývali,¹¹⁷ působili obecní starší. Ve Slaném, Domažlicích a Karlových Varech jich bylo dvanáct, v Táboře šest, v Českém Brodě jejich počet kolísal, nakonec se však také ustálil na šesti. Pro Staré Město pražské Věra Smolová jejich počet neuvádí. Obecně platí, že obecní starší měli na starosti hospodářské záležitosti a jejich úřad byl obnovován společně s městskou radou. Ve Slaném byli navíc dozorčím orgánem městské rady; další z jejich úloh bylo kontrolovat účty. Od dvacátých let 16. století se s nimi setkáváme již jen zřídka. V Domažlicích kontrolovali dva obecní starší společně s dvěma konšeli hospodaření odcházejícího purkmistra. V Českém Brodě a Táboře dohlíželi také na stavební záležitosti. Ve Starém Městě pražském byli zvaní na poradu magistrátu ve věcech politických a veřejných a zastupovali celou obec při

---

¹¹⁵ Tamtéž, s. 333–334.

¹¹⁶ Komentáře obsahovaly informace o tom, kdo již nějaký úřad zastával, jaké řemeslo provozuje a jak dlouho je ve svazku města; Tamtéž, s. 334.

¹¹⁷ Slaný, Domažlice, Staré Město pražské, Český Brod, Tábor; Karel KŘESADLO, *Správa*, s. 176; Petr MUŽÍK, *Městská kancelář*, s. 55, 66; Věra SMOLOVÁ, *Rada*, s. 12; Miloš DVOŘÁK, *Městská správa*, s. 179; Libuše MÁCOVÁ, *Městská správa*, 58–59, 62.

slavnostních příležitostech. Obecní starší se také v mnoha případech stávali radními. V Domažlicích se setkáváme s případem opačným, kdy se konšelé stali obecními staršími.

Kromě obecních starších působilo ve Slaném dvanáct volenců, kteří zastávali různé městské úřady a funkce. Vykonávání úřadu volence tak znamenalo začátek kariéry v městské samosprávě. Volenci byli také v Táboře, ale jednalo se o nestálý orgán, který byl volen jen k projednávání určité záležitosti.

V Domažlicích působili kromě obecních starších ještě čtvrtní a předměstští hejtmani, kteří měli spravovat jim svěřenou čtvrť či předměstí a dbát na protipožární opatření. Čtvrtní hejtmani byli také ve Starém Městě pražském, mimo ně tu působili ještě padesátníci a desátníci a dále úřady desetipanský, šestipanský a osmipanský. Desetipanský úřad byl delegovaným soudem příslušným v záležitostech sporů hodnoty sto kop grošů. Šestipanský úřad byl zřízen pro správu obecního jmění, dohled nad stavebními záležitostmi a pronájem nemovitostí včetně vyřizování sporů vzniklých v této agendě.¹¹⁸ Osmipanský úřad byl úřad osmi nákladníků vaření piva a byl kompetentní pro záležitosti právovárečných měšťanů.¹¹⁹

S úřadem obecních starších se setkáváme i v poddanských městech. Jejich počet se však různil. V Sobotce byli nejprve čtyři, později se jejich počet ustálil na šesti. V Příbrami jejich počet kolísal mezi pěti a šesti, ve Velvarech působilo osm obecních starších, v Turnově šest, v Jičíně, Náchodě, Litomyšli a Horšovském Týně čtyři, v Třeboni a Roudnici dvanáct, v polovině 18. století jejich počet v Roudnici klesl na šest. Podobně jako v královských městech patřily i zde do kompetencí obecních starších především záležitosti hospodářského rázu. V Sobotce se také účastnili důležitých jednání městské rady, v Benešově kontrolovali činnost magistrátu, v Příbrami měli

---

¹¹⁸ Více Miroslava URBANOVÁ, *Šestipanští úředníci Starého a Nového Města pražského v letech 1547-1628*, Documenta Pragensia 1, 1980, s. 102-125.

¹¹⁹ Více Jaroslava MENDELOVÁ, *Soupis úředníků osmipanského úřadu na Starém Městě pražském (do roku 1636)*, Documenta Pragensia 2, 1981, s. 144-189.

být nápomocni konšelům, zastupovat obec a konat společně s rychtářem „vejchozy“. Ve Velvarech byly dva z obecních starších zároveň ve sboru volenců, jichž bylo celkem pět, a navrhovali vhodné kandidáty do nově volené městské rady. V Benešově byli kromě obecních starších ještě přísežní, kteří měli stejné úkoly, ale byli obecním starším nadřazeni. V roce 1729 byl úřad přísežných zrušen a zůstalo jen sedm obecních starších, jejichž počet se v roce 1750 snížil na čtyři. Nejasnosti kolem obecních starších jsou i v Úterý, kdy Karel Waska nezmiňuje jejich počet; jasné není ani, jestli je volil opat nebo měšťané.

Dalším úřadem byli čtvrtní hejtmani nebo čtvrtníci. V Benešově působili dva, byli voleni magistrátem a měli dohlížet na vykonávání příkazů magistrátu, byl to tedy jakýsi výkonný aparát městské samosprávy. Také měli dbát na čistotu města a protipožární opatření. Dva čtvrtní hejtmani byli také v Příbrami. Každý z nich měl pod sebou pět desátníků, kteří měli pomáhat rychtářovi. V Úterý bylo čtvrtníků pět a měli zprostředkovávat styk mezi radou a obyvateli v jim svěřené čtvrti. Vyřizovali různé obsílky, zajišťovali vybírání daní, vykonávali policejní a požárně-policejní správu, doručovali radní korespondenci i mimo město. Čtyři hejtmané a dvacet desátníků působilo i v Litomyšli. V Jičíně bylo desátníků osm, v Třeboni byli desátníci podobně jako v Příbrami nápomocni rychtářovi. V benešovské správě se setkáváme ještě se dvěma komisaři, kteří vedli jednání. Pokud tato jednání dopadla pro jednající spokojeně, předkládali výsledky radě, která je již jen odsouhlasila. V Příbrami byl zaregistrován také pokus o zřízení šestipanského úřadu, který tvořil rychtář společně se staršími obecními. Na tento úřad se měli obracet měšťané se svými stížnostmi a záležitostmi. Instituce šestipanského úřadu, která byla konšelům nepohodlná, se však nevžila.

1.3. Správa městského hospodářství

Do městského hospodářství patřilo spravování různých staveb a pozemků, které sloužily městu jako celku a zároveň městu patřily. Ze staveb to bývala především radnice, mosty, hradby, špitál, škola, pivovar, cihelna. Dále do majetku města náležely často i pozemky nacházející se vně městského opevnění jako byly lesy, louky, rybníky a nebo i celé vesnice, jimž bylo město vrchností. Městské hospodářství tvořilo i vybírání mýt a cel u městských bran nebo dohled nad prodejem soli. Na správě městského hospodářství se kromě městské rady a úřadů, jež spadají do tzv. široké rady, podílelo velké množství dalších různých úředníků a správců, kteří byli městské radě podřízeni a zodpovídali se jí za patřičné a důkladné plnění svých povinností. Často byly některé z těchto úřadů v rukou samotných konšelů nebo obecních starších.

Ve Slaném byla ke správě jednotlivých částí městského majetku a důchodů volena dvojice úředníků, vždy konšel a volenec.¹²⁰ Své funkce vykonávali tito úředníci během běžného kalendářního roku a po jeho uplynutí skládali účty ze své činnosti a hospodaření před členy městských rad. Volby jednotlivých úředníků byly prováděny vždy na podzim pro následující rok. Po obnovení rady došlo k volbě úředníků nad obecními důchody a dvorem, nad prodejem obilí, nad farou, školou a špitálem. Ostatní stálí úředníci byli vybíráni později v různých termínech.¹²¹ Kromě stálých úřadů byli každý rok vybíráni úředníci pro jednorázové potřeby města. Tito úředníci byli za vedení svých úřadů hmotně zodpovědní, přitom ovšem také za svou námahu dostávali plat. V městských službách působila řada dalších zaměstnanců, jejichž činnost řídila a které vydržovala městská rada. Jednalo se o soláky, sladaře, šrotýře, měřiče a nasýpače, dále celní, hlásné, ponocné a úředníky nad komíny.

---

¹²⁰ Karel KŘESADLO, *Správa*, s. 177–178.

¹²¹ Byli to úředníci nad dílem obecním, prodejem soli, železa, nad tzv. lidickým záduším, studnicí na kozím rynku, pro vybírání berně zemské a pomocné, kostelník, správci viničního hospodářství, perkmistři, úředníci nad cihlenou; Tamtéž, s. 177.

I v Domažlicích byli po obnovení městské rady voleni úředníci ke správě městského hospodářství.¹²² Tito úředníci měli odpovědnost vůči důchodníkům, kteří řídili městské hospodářství, přijímali peníze od jednotlivých úředníků a vedli o nich přehled v knihách počtů. Důchodníci a úředníci spravující městské hospodářství byli pak společně zodpovědni městské radě. Jako ve Slaném i zde byli do funkcí městských úředníků voleni konšelé, obecní starší a měšťané.¹²³

Také na Starém Městě pražském se nacházelo mnoho dalších nižších úřadů a úředníků,¹²⁴ jako byli úředník mostu pražského a jeho služebník, celní při mostě a mýtný, písař mlýnů Helmových, písař mlýnský, městský buchhalter, branní, městský berník, jeho písař a služebník, hospodář radnice, písař vápeničený a měřič pláten. Nad některými z těchto úřadů byli z rady pravidelně jmenováni inspektoři, rada měla také právo inspekce nad četnými zádušími.¹²⁵ Jeden konšel byl vždy správcem úřadu porybného, který měl zvláštního písaře, v úřadu písaře nad důchodem solním a správce nad váhou býval buď konšel, nebo jiný staroměstský měšťan. Kromě záduší bývaly však inspektoráty zavedeny i nad dalšími institucemi.¹²⁶

Nejdůležitějšími výkonnými úředníky městské ekonomiky v Českém Brodě byli dva úředníci nad obecními důchody, kteří

---

¹²² Petr MUŽÍK, *Městská kancelář*, s. 61-70.

¹²³ Z dalších úředníků to byli luzníci, jejichž funkce není zcela jasná, dále úředníci bílého piva, úředníci bílého piva mláta, úředník, který spravoval sudy v panském domě, obecní sladovník, obecní vozka, úředníci nad rybníky, dva polesní, stavební mistr, dva úředníci nad Chody, celní výběřčí, úředníci obecní soli, cihelny, nad mlýnem a cestami, úředník městské váhy, měřiči obilí a chmele, úředníci špitálu a záduší, dále úřad kostelníka, šafář, branní, dva ponocní, dva pověžní, městský trubač, dva hojcaři, poslové, jízdní a strážní, cihlář, zámečník, kolář, zvoník, hrobař, varhaník a šatlavní hospodář. Posledně jmenovanou funkci zastával pravděpodobně posel městského rychtáře. Dále tu byl městský biřic, který též pomáhal městskému rychtáři; Tamtéž.

¹²⁴ Věra SMOLOVÁ, *Rada*, s. 12-13.

¹²⁵ Jednalo se o záduší Matky Boží před Týnem, Panny Marie na Louži, sv. Martina, sv. Václava na Proseku, sv. Valentina, sv. Haštala a nad špitálem sv. Pavla; Tamtéž.

¹²⁶ Jednalo se o inspektoráty nad vahami (tj. nad vážením chlebů, nad váhou), dále nad vězni, nad žebráky, nad „revidírováním počtů při buchhalterii“, nad fundacemi, nad hodinami, nad zuchthausem (káznicí), nad literáty, nad sirotky osiřelými čtvrti týnské, havelské a mikulášské; Tamtéž.

disponovali městskými financemi a vedli o tom speciální účty.¹²⁷ Kromě nich tu působili další hospodářští úředníci,¹²⁸ dále dva úředníci špitálští, kostelník, úředníci žakovští a dva úředníci nad kuchyní, kteří v době návštěvy podkomořího a jeho doprovodu dbali o jejich kvalitní obživu a ubytování.

Úředníci nad městskými důchody v Táboře podléhali obecním starším, kteří je společně s volenci volili a před nimiž skládali vždy na konci roku účty ze svého hospodaření a prováděli odvod peněz.¹²⁹ K jejich obnově docházelo až po řádném vyúčtování předchůdců. O tom, jak byli tito úředníci honorováni, existuje pouze několik zmínek, ze kterých nelze zjistit, zda se jednalo o skutečný plat. Městská správa v Táboře měla mnoho dalších zaměstnanců, u kterých je známá i výše platu.¹³⁰

V Karlových Varech většinu úřadů spravovaly dvě osoby.¹³¹ Některé z těchto úřadů zastávali i purkmistři a páni radní. Purkmistři drželi úřad správce Vřídla a dozorce na usazování vína, dva z nich mohli být soudními asesory, jeden školním inspektorem a jeden písařem taxy řezníků a pekařů. Komorní a da-

---

¹²⁷ Miloš DVOŘÁK, *Městská správa*, s. 182.

¹²⁸ Byli to úředník nad městským šosem, úředník nad viničním šosem a úředník nad vínem a pivem. Vždy po dvou úřednících dbalo na platy z obecních polností a z vína, nad platy z masných krámů. Dále tu byl úředník nad Vanderkami, Jitrami a úředník nad clem z dobytka. Poplatky z městské váhy přijímali dva úředníci nad vahou, nákup a prodej dřeva a soli zajišťovali čtyři úředníci nad prodejem dřeva a dva úředníci nad prodejem soli. Podobnou působnost měl úředník nad prodejem ryb a úředník nad rudou hrnčířskou. Dále tu byli dva úředníci nad cihelnou a dva nad mlýnem obecním. Dva úředníci na rybníkem Chodotínem pečovali o chov ryb a drůbeže. Hospodářskou správu nad jednotlivými dvory v Liblicích, v Tismicích a ve Vrátkově vykonávali zvláštní úředníci. Další dva úředníci vybírali naturální renty od štolmířských poddaných. Do kompetence dvou berních úředníků, dvou úředníků sumy hromničné, dvou úředníků nad svatomartinským úrokem, dvou úředníků nad posudným, úředníka nad ungeltem náležely povinnosti výběrčích obligátních platů pro panovníka; *Tamtéž*, s. 188.

¹²⁹ Libuše MÁCOVÁ, *Městská správa*, s. 59-60, 62-63.

¹³⁰ Byli to trubači a hlásní, při městských branách branní a frontýři, varhaník, vodák, popravčí, dále zřízenci a dělníci při dvorech; *Tamtéž*.

¹³¹ Byli to dva noční rychtáři, dva hajní pro revír Ploben, dva hajní pro revír Soss, dva hajní pro revír Městský statek, dva hajní pro nový les, dva lázeňští dozorcí, dvě lázeňské dozorkyně, dva solní páni, dva rychtáři žebřáků, dva tržní mistři, dva pastýřští páni, dva rybářští páni, dva dozorcí na Vřídlo, dva dozorcí na šenkování vína, čtyři dozorcí na městské čtvrti, dva dozorcí na chleba z rady, dva z obce a dva z cechu pekařů, stejné to bylo u řezníků. Dále bylo třeba zajistit správu městských podniků, jako byl pivovar, horní, střední a dolní mlýn a statky náležející k městu; Antonín MAŘÍK, *Správa*, s. 108-109.

ňový úřad spravoval některý z radních, stavební úřad, správa tuhnického dvora, pivovaru, špitálu, obou mlýnů a rybářství připadla na jednoho radního a jednoho staršího, solní úřad spravoval jeden ze starších a nočním rychtářem byl jeden z radních.

V Sobotce se též nacházely další osoby, které spravovaly jednotlivá městská zařízení.¹³² Ve svých úřadech se střídaly obvykle po roce a přitom předkládaly radě a dalším zástupcům města své účty. Byli to dva správci obecního dvora a jeden solnář. I zde platí, že to bývali většinou konšelé. Dále tu působil úředník kontribuční, posel právní, vodák, dva až tři celní, hajní, zaměstnanci dvora, občas i hodinář, hlásný a námezdní dělníci.

Obecní majetek spravoval v Benešově samostatný správce s titulem obecního úředníka, který pocházel z řad obecních starších.¹³³ Obecní úředník vedl městské počty a za jejich vedení pobíral pravidelný deputát. Účty předkládal ke kontrole magistrátu. Mimo něho se na hospodářské správě podíleli ještě dva hospodářští poradci. Obecní úředník byl povinen s nimi každou sobotu konzultovat všechny závažnější zásahy do způsobu hospodaření. Kromě něho tu působil špitálský úředník a zřejmě mnoho dalších úředníků potřebných k zajištění spolehlivého chodu městské správy.

V Uherském Brodě se od poloviny 16. století dostávali do popředí městský důchodní a hospodář nad zemědělskými produkty.¹³⁴ Obě osoby byly vybírány z řad nejvážnějších měšťanů a každoročně schvalovány vrchností. Správa městských zařízení prodělala, bezpochyby jako i v jiných městech, určitý vývoj a v 17. století došlo k ustálení správců obecních záležitostí, jež vypadalo následovně. Byli zde hospodáři k mlýnům, hospodáři nad rybníky, osoby k váze a dohlídání k chlebu a masu, hospodáři kostelní, hospodáři špitálští, osoby k pokladnici,

---

¹³² Karol BÍLEK, *Správa*, s. 83–84.

¹³³ Eva PROCHÁZKOVÁ, *Městská správa*, s. 200–201.

¹³⁴ Jiří ČOUPEK, *Městská správa*, s. 83–84.

klíčnick, hospodář nad obecním dvorem a rolemi, lesní k lesům a řekám, výhledčí k rolím a řekám, výhledčí k rolím, loukám, zahradám a souvratím, osoby nad komíny, osoby k dohlídání mostů, osoby k výtkám, horný a hospodáři nad branami zdmi. Počet osob u jednotlivých úřadů se pohyboval od jedné do dvou. Tito úředníci byli dosazováni městskou radou a přísahu skládali hraběti i městské radě, z čehož vyplývá jejich podřízenost oběma instancím. Na počátku 18. století zanikl úřad městského důchodního, hospodáře nad zemědělskými produkty a již zmíněné rozdělení úřadů jednotlivých hospodářů. Hospodářským orgánem zůstávala pouze tzv. stará rada, tvořená dvěma bývalými členy městské rady, dále starším a mladším sirotčím hospodářem, městským purkrabím, dvěma osobami k výtkám a setí, horným, dvěma policejními ochránci a taxátorem.

Jak je patrné, města zaměstnávala na správu svého hospodářství velké množství lidí. Tato správní agenda městské samosprávy se musela nějak utvářet a vyvíjet. Nabízí se zde množství otázek. Jaké byly způsoby tohoto utváření, kdo se na něm podílel, kdo měl rozhodující slovo? Tito lidé museli být zajisté z něčeho živi. Bylo by zajímavé zjistit, jestli dostávali jen určité odměny nebo pravidelný plat, a pokud dostávali plat, tak kdo jim ho vyplácel. Tyto osoby se také určitě dostávaly do vzájemného styku. Neplýnuly z toho možné konflikty nebo naopak spojení?

1.4. Městská kancelář

Městskou kancelář vedl většinou městský písař. Jeho povinností byla mlčenlivost o úředních věcech, věrnost městské radě a povinnost být purkmistru či celé radě nápomocen ve všech právních záležitostech. Písař musel vlastnit dům ve městě, jehož území nesměl, s výjimkou úředního jednání, opustit.¹³⁵ Dostí často mu v plnění povinností pomáhal servus, což byl ja-

---

¹³⁵ Problematika městských kancelářů a městských písařů je důkladně zpracována pro město Olomouc; Vladimír SPÁČIL, *Písaři a kanceláře města Olomouce do roku 1786*, Olomouc 2001.

kýsi sluha nebo písař nižšího postavení. V Příbrami byl servus poslední osobou na radnici a podobně jako v Benešově se staral o topení, vyřizoval různé obsílky a navíc opisoval některé úřední písemnosti a psal čistopisy. Městský písař, často též řečený syndik, v Českém Brodě notář, nepodléhal pravidelným obnovám rad a představoval na radnici jakousi kontinuitu v úřadování města. Účastnil se jednání městských rad, často se nemalou měrou podílel na jejich rozhodnutích. V Táboře byla například nepřítomnost písaře v radě důvodem pro odklad jednání v civilních sporech; v Domažlicích měl písař vliv na řízení městského hospodářství. Díky tomu měl značný přehled o všem, co se událo a jeho slovo mělo patřičnou váhu. Písař byl ve většině případů právnicky vzdělaná osoba nebo měl alespoň základy právního vzdělání, byl znalý zemské správy a zběhlý ve správní agendě. Mezi jeho povinnosti patřilo nejčastěji zapisování do městských knih a jejich vedení a spravování veškerých dalších městských písemností, dále psaní konceptů a čistopisů listin, sepisování smluv a kšaftů, pořizování výpisů a extraktů.

V Brně a Olomouci patřila k jejich povinnostem ještě reprezentace města navenek, ve styku s jinými subjekty a rovinnými práva. V Brně patřili písaři k nejvyšší vrstvě společnosti, někteří z nich dosáhli i nobilitace. Písaři byli znalí latiny, němčiny a češtiny. Písař ve všech městech pobíral pravidelný plat, k tomu ještě dostával často deputát a v případě, že vyřizoval soukromé záležitosti obyvatel, dostával ještě od nich za své služby poplatky. Písař se těšil značné vážnosti a dosti často se stával radním, někdy i primasem.

V Brně působil vedle písaře ještě podpísař, který zastupoval radního písaře v jeho nepřítomnosti, avšak přednost dával spíše diplomatickým posláním v zájmu města. V Českém Brodě působili po roce 1579 dva notáři, první a druhý. Druhý písař se staral o méně důležité písemnosti a zastupoval předního písaře

v době jeho nepřítomnosti. S postem mladšího písaře se setkáme i v Sobotce.

1.5. Orgány vrchností v městské samosprávě

K orgánům vrchností v městské samosprávě patřili městští a vrchnostenští rychtáři, kteří ve městě zastávali zájmy svých pánů. Vztahy mezi rychtáři a městskou radou byly v jednotlivých městech rozdílné. V královských městech jako disciplinární úředníci působili královští rychtáři,¹³⁶ kteří byli většinou do českých královských měst dosazeni roku 1547 jako trest, jímž Ferdinand I. postihl odbojná města. Tímto způsobem byl obnoven orgán panovníkova dozoru nad městem. Toto opatření se týkalo měst, která se zúčastnila povstání, takže moravská a některá věrná česká města (Plzeň, České Budějovice, Ústí nad Labem) zůstala ušetřena. Postup Ferdinanda I. znamenal zásadní proměnu vnitřní samosprávy měst. Měštům byl zkonfiskován všechen pozemkový majetek a musela králi odevzdat městské i zádušní důchody. Současně s odevzdáním majetku ztratila města také veškerá městská a cechovní privilegia, která však panovník částečně městům vrátil současně s nařízeními o reorganizaci městské správy. První se týkalo pražských měst a bylo s určitými modifikacemi přeneseno do všech královských venkovských měst.

Zatímco v pražských městech byl jako dozor nad městem dosazen hejtman, který následně jmenoval královského rychtáře, působili ve venkovských městech jako jediní královi zástupci rychtáři, které jmenovala česká komora. Taková podoba městské správy zůstala zachována v zásadě nezměněné podobě až do josefínských reforem. Opatření byla ještě v předbělohorské době v dílčích aspektech zmírněna. Za Rudolfa II. bylo městům při-

---

¹³⁶ Více k funkci královského rychtáře Zikmund WINTER, *Kulturní obraz českých měst, I*, Praha 1890, s. 623–625; František ROUBÍK, *Královští rychtáři v pražských a jiných českých městech 1547–1783*, Sborník příspěvků k dějinám král. hlav. města Prahy, VI, 1930, s. 265–356.

znáno právo navrhopvat složení rady a radě byla vrácena pravomoc nad cechy a řemesly ve městě.¹³⁷

Ve Slaném byl městský rychtář voleným úředníkem a výkonným orgánem městské rady v oblasti policejní.¹³⁸ Byl volen členy městských rad z řad volenců a potvrzován královským úředníkem na každý rok. Ve skutečnosti ovšem jedna osoba setrvala ve funkci několik let. Měl kompetenci policejní a působil i ve městském sporném soudnictví. Městský rychtář byl podřízen rychtáři královskému. Ten měl za úkol zasedat v radě na prvním místě, dozírat na chod rady a soudů, dbát na zachovávání královských zájmů hlavně ve fiskální oblasti a hlásit přečiny svému nadřízenému orgánu. Bez jeho vědomí se neměla konat žádná schůzka ve městě a měl též jisté policejní pravomoce. Královský rychtář ve Slaném nepředstavoval však pro město příliš velké břemeno. Vždy jím byl slánský měšťan, většinou dlouholetý konšel. Po skončení svého funkčního období se obvykle vracel zpět do rady.

Stejně jako ve Slaném se také v Domažlicích stal rychtář jakýmsi policejním úředníkem.¹³⁹ Osoba zastávající tento úřad byla každoročně střídána, volila se vždy po obnovení rady a do úřadu ji jmenovala právě nově zvolená městská rada. Ve druhé polovině 16. století se jeho postavení poněkud upevnilo, zřejmě v souvislosti se vznikem úřadu královského rychtáře, jeho jméno však bylo i nadále v zápisech městské rady uváděno na

---

¹³⁷ Jan JANÁK - Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Dějiny*, s. 251-253. Ke vzniku a genezi úřadu rychtáře František HOFFMANN, *České město ve středověku*, Praha 1992, s. 257-266. Více k odboji v letech 1546/47 a jeho důsledkům Josef JANÁČEK, *České dějiny I/2*, Praha 1984, s. 215-335; Petr VOREL, „Přátelské snešení stavů českých“ z března 1547 a jeho signatáři, in: Petr VOREL (ed.), *Stavovský odboj roku 1547 - první krize habsburské monarchie*, Pardubice - Praha 1999, s. 81-124.

¹³⁸ Karel KŘESADLO, *Správa*, s. 173-174.

¹³⁹ K jeho policejním povinnostem patřilo v první polovině 16. století dohlížet na pořádek ve městě, zejména měl přísně trestat rušení nočního klidu, sledovat, jestli se ve městě nehraje v kostky a dohlížet na udržování mravnosti ve městě. Byl povinen vykonávat rozsudky a příkazy městské rady a při neplnění svých povinností byl městskou radou pokutován. Rychtář si na vlastní náklady vydržoval sluhu, který každý večer před zasedáním městské rady oznamoval konšelům a obecním starším dobu, kdy bude městská rada zasedat; Petr MUŽÍK, *Městská kancelář*, s. 61-62.

posledním místě, z čehož plyne, že se i přes jisté zlepšení zřejmě netěšil takové vážnosti jako radní. Podobně jako ve Slaném i v Domažlicích zastávali úřad městského rychtáře významní měšťané, kteří jinak působili v městské radě. I zde byl městský rychtář stejně jako městská rada pod dohledem královského rychtáře, který byl komorou jmenován doživotně. Královský rychtář zde měl stejné postavení a povinnosti jako ve Slaném, kromě toho kontroloval vybírání cla z dováženého a vyváženého zboží. Byl pověřen dohledem nad správou špitálu a zádušních pozemků a dohlížel na správné vedení knih dokumentujících hospodaření úředníků špitálu. Jméno královského rychtáře se uvádělo vždy na prvním místě v zápisech o obnově městské rady, což může znamenat, že jeho úřad požíval větší vážnosti než rada. Do této funkce byli dosazováni domažličtí měšťané, patřící k nejbohatší vrstvě obyvatelstva. Před vykonáváním své nové funkce zasedali v městské radě a mnohdy byli i primátory. Petr Mužík se však již dále nezmiňuje o tom, kdo osobu vhodnou pro tento post vybíral. V Domažlicích nalezneme ještě jednoho rychtáře a sice chodského, který byl představitelem chodské samosprávy.¹⁴⁰ Byl volen z domažlických měšťanů a při nástupu do funkce přísahal poslušnost císaři, královskému rychtáři, purkmistru, radě a starším města Domažlic a úředníkům nad Chody.

Na Starém Městě pražském byly dva královské úřady, které dohlížely na činnost města.¹⁴¹ Byli to královští hejtmani, kteří získali pravomoc ve věcech veřejných, politických i vojenských. Byli stále přítomni renovacím městských rad a byli prostředníky mezi místodržitelstvím a městem.¹⁴² Tím druhým úřadem byl již zmíněný královský rychtář. Na jeho činnost dohlížela česká komora a byl podřízen i královskému hejtmanovi.

---

¹⁴⁰ Podrobněji o tomto úřadu a o chodské správě František ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, Praha 1931, s. 558–560.

¹⁴¹ Věra SMOLOVÁ, *Rada*, s. 6–7, 10.

¹⁴² Blíže ke královským hejtmanům František ROUBÍK, *Královští hejtmané v městech pražských v letech 1547 až 1785*, Praha 1933 (= zvláštní otisk ze Sborníku příspěvků k dějinám hlavního města Prahy 7, 1933).

Rychtáři byl svěřen dohled nad městem, jeho hospodařením a respektováním královských nařízení. Měl zasedat v radě, řešit rozpory mezi konšely, dbát, aby se na radnici nemluvílo proti králi, a hájit zájmy fiskálního úřadu na soudech. Nový rychtář býval jmenován králem a vhodné osoby na jeho místo navrhovala městská rada. Mezi radou a rychtářem existoval zajímavý vztah. Rychtáři seděli na radnici zpravidla více než deset let a byli dobře obeznámeni s radničním hospodařením a s životem na radnici vůbec. Rychtář byl na radu částečně finančně vázán. Znelíbili-li se jí, zastavila mu městská rada dávky z radní pokladny a neexistoval předpis, který by radu donutil, aby mu požitky vyplácela. Činnost královských rychtářů byla tedy často omezována zásahy magistrátu a také liknavostí samotných rychtářů. Kromě královského rychtáře na Starém Městě pražském působil i rychtář městský.

V Brně patřilo k povinnostem rychtáře vedení civilního a kriminálního soudnictví, exekutivní zajištění nálezů městské rady a písemné vedení soudního protokolu.¹⁴³ Z policejních pravomocí náleželo rychtáři udržování městského pořádku. Soudnictví bylo v kompetenci rychtáře i městské rady, avšak pravomoci vlastní rady a soudu nebyly přesně vymezeny. I když si rychtářský úřad v Brně, na rozdíl od českých měst, zachoval mnohem větší vážnost, je nesporné, že některé případy skutečně rozhodovala sama rada, za případné, nepochybně jen podružné rychtářovy pomoci. Rychtář nepobíral žádný plat, ale měl podíl na tržních poplatcích. Rychtářem se stával většinou člen širší rady. Často se jednalo o univerzitně vzdělanou osobu, která se mnohdy honosila predikátem.

V Českém Brodě představoval úřad městského rychtáře výkonný orgán městské rady ve věcech soudních a policejních.¹⁴⁴ Symbolem tohoto úřadu byla rychtářská žíla a rychtářské

---

¹⁴³ Hana JORDÁNKOVÁ - Ludmila SULITKOVÁ, *Kompetence rychtářského úřadu v Brně v předbělohorském období*, in: Pocta Janu Janákovi. Předsedovi Matice moravské, profesoru Masarykovy univerzity věnují k sedmdesátinám jeho přátelé a žáci, Brno 2002, s. 127-147.

¹⁴⁴ Miloš DVOŘÁK, *Městská správa*, s. 183-184.

pečetidlo. Podobně jako v předešlých královských městech, působil i zde od roku 1547 císařský rychtář, který vykonával kontrolu nad soudním řízením na radnici, čímž se panovník snažil o zeslabení soudní autonomie města.

I v Táboře, jakožto královském městě, působili dva rychtáři, císařský a městský.¹⁴⁵ Císařský rychtář měl vrchní moc policejní, volil společně s radními starší cechů, celkově se dá říci, že měl ve městě hlavní slovo. Tábořský městský rychtář byl obnovován spolu s městskou radou, působil pouze jako její výkonný orgán a služebně jí podléhal. Rychtářem se často stával měšťan, který byl do té doby konšelem. Neměl stálý plat a byl odkázán na nahodilé příjmy z policejních pokut. Jeho funkční období trvalo jeden rok.

V Sobotce utrpěly postavení a moc rychtáře největší ránu povýšením Sobotky na město roku 1498.¹⁴⁶ Předtím to byl on, kdo předsedal radě a byl první osobou ve městě. Postupně však získala větší moc městská samospráva a rychtář byl snižován stále více jen na výkonného policejního úředníka městské rady, který dbal na pořádek ve městě a účastnil se výkonu trestní pravomoci. V Sobotce tento úřad zastávaly dvě osoby současně. Podobně jako v královských městech úřadoval královský rychtář, byl v Sobotce ještě hraběcí rychtář. V tomto poddanském městě byl tento úřad obsazen pouze jednou, a sice konšelem, který vykonával obě tyto funkce současně a v jednom období zastával dokonce ještě třetí úřad, a to úřad staršího městského rychtáře. Po smrti tohoto konšela nebyl nový hraběcí rychtář jmenován a jeho postavení převzal aktuár, který byl také vybírán z předních měšťanů a konšelů. O to, jestli jeho kompetence byly stejné, jako v případě hraběcího rychtáře se autor nijak blíže nezajímá, pouze konstatuje, že v návrhu renovace rady byl uváděn na prvním místě před primasem, stejně jako před ním hraběcí rychtář.

---

¹⁴⁵ Libuše MÁCOVÁ, *Městská správa*, s. 52, 57–58.

¹⁴⁶ Karol BÍLEK, *Správa*, s. 81–83.

I v Benešově byl úřad hraběcího rychtáře, pro nějž se na samém sklonku 17. století začalo objevovat označení „deputirovaný“.¹⁴⁷ Měl zastávat zájmy vrchnosti, dbát na pořádek ve městě a dohlížet na řádné konání schůzí městské rady. V praxi se však účastnil pouze významnějších jednání. Převážně policejní agendu vykonávali v Benešově dva rychtáři – panský a městský rychtář.¹⁴⁸ Rozdělení jejich povinností a často ani konkrétní náplň nejsou zcela zřejmé. Panský rychtář byl podřízen magistrátu, účastnil se některých jednání, a jak se zdá, agenda, kterou měl na starosti, nebyla příliš rozsáhlá. Městský rychtář, zvaný též ložní, podléhal také přímo radě. Staral se o řádné vybírání kontribuce, dohlížel na veřejný klid a pořádek. Stál v čele tzv. práva rychterního, před nějž byly předváděny především osoby obžalované pro neplnění dluhu a urážky na cti. Městský rychtář prováděl ohledání míst trestních činů. Náležel mu dohled nad vězením. Opatřoval kata v době, kdy ho město nemělo, předváděl odsouzence a řídil exekuci. V jeho činnosti mu pomáhal pomocník nazývaný vícerychtář, později pomocník ložního rychtáře.

V Příbrami se setkáváme pouze s městským rychtářem, který i zde byl zatlačen do funkce pouhého policejního úředníka.¹⁴⁹ Pravidelně se však účastnil zasedání městské rady a v zápisech ze zasedání byl uváděn hned na druhém místě za purkmistrem, z čehož se dá usuzovat, že si ve městě zachoval jistý vliv a vážnost. Byla to většinou osoba z konšelského sboru, která se do svého úřadu vracela. Na délku rychtářovy služby neexistovalo žádné zavazující pravidlo. Většinou však zastával svou funkci v rozmezí jednoho až čtyř let. Ve druhé polovině 16. století se městský rychtář přestával účastnit schůzí konšelů. Po roce 1579 byl dosazován společně s městskou radou a zcela jí podléhal. Rychtář konal spolu se staršími obecními

---

¹⁴⁷ Eva PROCHÁZKOVÁ, *Městská správa*, s. 200–202.

¹⁴⁸ Zda panský a hraběcí rychtář je jeden a týž úřad, není ze studie Evy Procházkové zcela zřejmé; Tamtéž.

¹⁴⁹ Stanislav POLÁK, *Vývoj*, s. 40, 49–50.

„vejchozy“. Spolupráce obou činitelů byla roku 1712 výslovně předeepsána.¹⁵⁰ Na výzvu purkmistrovu nebo na žádost soukromých měšťanů, ale i z vlastní iniciativy se spolu vydávali zjišťovat škody způsobené na nemovitostech, odměřovat a úředně přidělovat, prodávat nebo pronajímat obecní pozemky jednotlivcům, zařizovat opravy cest, kontrolovat stav městského hospodářství nebo ohledat místo, kde byla spáchána krádež. Starší se tak připojili k rychtáři při výkonu jeho služby, rychtář však začal zase spolupracovat s nimi. Nakonec se stal mluvčím nespokojenosti obce s radní politikou.¹⁵¹ Na radnici zasedal rychtář na tzv. právu rychterním, před nějž se dostávaly věci, které byly rychtáři vymezeny¹⁵².

Ve Velvarech byl rychtář též vybírán ze sboru konšelů, do kterého se po ročním působení v této funkci opět vracel.¹⁵³ I zde jeho význam klesl na pouhého policejního úředníka, který byl podřízen městu, nikoliv pánu města. Do jeho kompetencí patřilo vybírat berně a dávky po městě, pečovat o úrodu, především na obecních pozemcích, dále fungoval na vesnických soudech, při odhadování movitého nemovitého majetku, inventování pozůstalostí, při ohledání škod vzniklých ohněm. Také doručoval důležitá nebo důvěrná psaní od rady. Dále uváděl nové majitele do držení koupeného, zděděného nebo jinak získaného majetku. Sám však na tyto četné mnohostranné úkoly nestačil, proto měl k ruce služebníka.

---

¹⁵⁰ Rychtář byl pokládán za jednoho ze starších, ti mu však byli podřízeni a na jeho pokyn se museli k němu kdykoli dostavit; Tamtéž, s. 49.

¹⁵¹ Rychtář se staršími si vymohli vznik šestipanského úřadu, na který se měli měšťané obracet se svými záležitostmi. Tato instituce se však nevžila; Tamtéž.

¹⁵² Byly to především žaloby pro dluhy, které tvořily tři čtvrtiny agendy rychtářského soudu. Kromě toho však soudil rychtář také žaloby pro veřejné násilí, urážku na cti, krádež, neoprávněný prodej zboží. Z nesporné agendy sem pak patřilo zakupování míst pro stavbu tržních krámků. Příbramský rychtář měl na starosti odvádění rekrutů z příbramských vesnic, ubytování vojska, vybírání i exekuční vymáhání kontribucí a neustálý dohled na klid a pořádek ve městě; Tamtéž, s. 50.

¹⁵³ Antonín HAAS, *Městské zřízení*, s. 8-14.

Ostravský rychtář, volený a potvrzovaný společně s radou, měl soudní pravomoc ve věcech civilních a trestních.¹⁵⁴ Společně se dvěma až sedmi přísedními (konsorty), kteří byli totožní s přísedními městské rady, tvořil tzv. rychtářský soud. Ten představoval první instanci v řešení sporných i nesporných záležitostí, podobnou agendou se však, jak vyplývá z pramenů, zabývala i městská rada. Ta představovala odvolací instanci rychtářského soudu, k níž směřovaly nejasné případy. Rychtář měl také policejní dohled nad městem.

V Uherském Brodě předsedal rychtář malému soudu.¹⁵⁵ Byl dosazován vrchností na několik let, obstarával jen policejní záležitosti a při soudech městské rady dohlížel na uplatňování zájmu vrchnosti.

V Turnově působili hned tři městští rychtáři, starší, prostřední a mladší rychtář,¹⁵⁶ jimž přináležela soudní pravomoc. Tito rychtáři se scházeli za předsednictví staršího rychtáře jednou týdně. Městská správa byla omezována vrchnostenským rychtářem, zvaným fiskál nebo aktuár. Stejný počet městských rychtářů byl i v Jičíně. Jejich kompetence byly podobné jako u rychtářů turnovských.

V Náchodě se nacházel jeden městský rychtář,¹⁵⁷ v Litomyšli byli dva a vykonávali to, na čem se usnesla městská rada.¹⁵⁸ I v Třeboni byl jeden městský rychtář, který byl ve druhé polovině 18. století zván ložním;¹⁵⁹ vrchnostenský rychtář zde dosazován nebyl. V Roudnici byl pouze jeden vrchnostenský rychtář, v první polovině 18. století však tento úřad zastáva-

---

¹⁵⁴ Irena KORBELÁŘOVÁ, *Městské soudnictví v Moravské Ostravě ve světle rychtářských knih (1692–1787)*, Ostrava. Příspěvky k dějinám a výstavbě Ostravy a Ostravska 16, 1991, s. 338–350.

¹⁵⁵ Jiří ČOUPEK, *Městská správa*, s. 82.

¹⁵⁶ Lidmila DĚDKOVÁ, *Ochranná municipální města*, s. 329.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 331.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 332.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 335.

ly již dvě osoby.¹⁶⁰ V Horšovském Týně byl rychtář jeden, ale měl tři pomocníky zvané přidání nebo vedlejší rychtáři.¹⁶¹

V Úterý byl úřad rychtáře reformou vymaněn ze závislosti na městských radách a byl podřízen více vlivu kláštera, tedy své pozemkové vrchnosti.¹⁶² V každoročních zápisech o obnovách městské rady je jeho jméno uváděno hned po purkmistrech. Jeho funkční období bylo zpravidla víceleté. Rychtáři bylo kromě jiného svěřeno vybírání daní, čímž byla tato agenda vyňata z kompetence purkmistrovského úřadu.

Postavení městských rychtářů prodělalo během 14. a 15. století výraznou změnu, kdy téměř neomezený správce města začal pomalu podléhat jinému správnímu orgánu, a to městské radě. Kromě toho v královských městech později vznikl ještě již zmíněný úřad královského rychtáře, takže se správa města odvíjela mezi třemi institucemi, což zajisté s sebou přineslo mnoho sporů, ať již mocenských, kompetenčních nebo možná i osobních. Tyto spory mohly být často vyvolány právě nesnadnou rolí a postavením rychtáře, které bylo mnohde charakteristické právě svojí dvojí podřízeností, kdy musel být poslušen jak pána, tak konšelů, což bylo jednoduché pouze v případě, že se zájmy obou představených nekřížily. Tato jeho nesnadná úloha byla ještě podtržena skutečností, že se často jednalo o osobu, která byla činná v městské radě, jak dokazují případy z jednotlivých měst. Jeho nová role vyžadovala, aby zastával někdy i protichůdné zájmy. Nabízí se otázka, jak on sám tuto situaci snášel, jestli si ji uvědomoval a pokud ano, co ho motivovalo toto místo přijmout. Protože byl ve své rychtářské funkci jen po určitou dobu, vracel se zase zpět do rady, s jejímiž členy byl v téměř denním kontaktu. Nevyčítali mu jeho činnost nebo popřípadě nějaké zásahy, kterými musel zasáhnout proti prospěchu města? Jak on sám se na toto působení díval?

---

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Jan FRIDRICH, *K obnovování městské rady*, s. 48.

¹⁶² Karel WASKA, *Majetková a společenská struktura*, s. 66, 73.

2. Městská samospráva v Jindřichově Hradci

Městská samospráva v Jindřichově Hradci se skládala z několika desítek osob, jež zastávaly různě důležité úřady, a tak se větší či menší mírou podílely na správě města. V čele jindřichohradecké městské samosprávy, podobně jako ve většině jiných českých a moravských měst, stál sbor dvanácti konšelů, mezi nimiž zaujímal přední místo primas. Kromě rady zde působilo šest obecních starších, kteří tvořili poradní sbor městské rady především ve věcech hospodářských. Jejich povinnosti jsou podrobněji zmíněny v krátké instrukci, kterou je možné nalézt v zápise o obnově rady v roce 1583.¹⁶³ Zde se praví, že obecní starší byli povinni „konšelů ve vše dobré radou svou nápomocni bejti.“ Dále pokud by některý z radních musel odjet z města a nemohl se tak zúčastnit jednání rady, měl ho nahradit některý z obecních starších. Obecní starší měli být též nápomocni rychtáři, jenž také patřil k městské samosprávě. O chod a pořádek na třech jindřichohradeckých předměstích – novoměstském, nežáreckém a zárybnickém – se starali předměstští hejtmani. Celkem bylo do úřadů předměstských hejtmanů dosazováno devět osob, z nichž na každém předměstí úřadovaly tři, jak nám to dokládají dochované zápisy o obnově městské rady z 13. dubna 1606,¹⁶⁴ 12. ledna 1608,¹⁶⁵ 10. května 1617,¹⁶⁶ a potom 6. července 1729.¹⁶⁷ Dále tu byli branní, kteří měli na starosti zavírání bran, jež představovaly spojnici jednotlivých předměstí s vlastním městem. Počet osob zastávajících úřad branného nebyl zřejmě stálý a měnil se, jak o tom svědčí již zmíněné zápisy o obnovách rad. Zatímco v zápise o renovaci městské rady z roku 1606 se hovoří pouze o jednom branném pro bránu zárybnickou, v roce 1608 se setká-

---

¹⁶³ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 70, sign. 197, kniha č. 1.

¹⁶⁴ Tamtéž, inv. č. 98, sign. 199, kniha č. 29.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Tamtéž, inv. č. 100, sign. 201, kniha č. 31.

¹⁶⁷ Tamtéž, inv. č. 105, sign. 206, kniha č. 36.

váme s brannými u každé brány, tedy i brány novoměstské a nežárecké, a pro každou z těchto tří bran byli do úřadu dosazeni dva branní. V roce 1617 již však měla tento úřad zastávat u každé brány vždy jen jedna osoba. Při obnově v roce 1729 nebyl úřad branného vůbec zmíněn. O správnou výrobu a hmotnost chleba dbali chlebosadci, o prodej masa masosadci, nad výrobou a šenkováním vína stáli vinosadci. I počet osob zastávajících tyto úřady byl pohyblivý. Při obnově v roce 1606 byly do svého úřadu jmenovány čtyři osoby „k sázení vína“, tři „k sázení masa“ a tři „k chlebův vaření“. V roce 1608 již každý úřad zastávali čtyři úředníci, zápis o obnově z roku 1617 udává čtyři chlebosadce a vinosadce a tři masosadce a po obnově z roku 1729 zastávali úřad chlebosadců čtyři lidé, úřad masosadců tři lidé a úřad vinosadců dva lidé. Z obnovy rady v roce 1608 máme ještě zmíněn úřad „kostelnický k sv. Trojici“, jenž měly zastávat dvě osoby a podobně úřad „kostelnický na městě“, jež byl rovněž v rukou dvou měšťanů. Dále jsou tu zmíněni dva „sacristianové“, jedna osoba „k fortně“ a úřad druhých šesti přísežných, který ovšem nebyl jmenovitě obsazen. Při renovaci v roce 1617 nejsou vůbec uvedeny oba úřady kostelnické a sacristianové, zato tu byli zmíněni dva berní. Při obnově v roce 1608 byli dosazováni též cechovní starší; k cechu soukenickému jich bylo jmenováno jedenáct, k cechu koželužskému a krejčířskému po dvou. Bohatší informace o dosazování starších přísežných jednotlivých cechů máme z roku 1617, kde je jmenování starších přísežných hned k jedenácti cechům, a sice k soukenickému opět jedenáct, k cechu pekařskému, perníkářskému a mlynářskému pět, k cechu ševcovskému tři, k cechu koželužskému, krejčířskému, tkalcovskému, kloboučnickému a zámečnickému dva a k cechu řeznickému jeden.

2.1. Městská samospráva v Jindřichově Hradci v instrukcích Jáchyma Oldřicha z Hradce a Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka

Podoba a fungování městské samosprávy byly ustanoveny v instrukcích, které vydávala vrchnost a podle nichž se měla městská rada řídit a jejichž nařízení měla dodržovat a provádět v praxi.

První instrukcí pro řízení a chod města, stejně jako pro povinnosti konšelů, je nařízení Jáchyma Oldřicha z Hradce vydané roku 1597,¹⁶⁸ tedy v roce, kdy se ujal správy panství po svém zemřelém otci. V této době došlo v Jindřichově Hradci k přiostržení sporů mezi jezuity, pozvanými do Hradce Adamem II. z Hradce, a místními nekatolickými měšťany. Aby se této roztržce ve víře učinila přítrž dříve, než ve městě zvítězí nekatolíci, vydal Jáchym Oldřich, zřejmě pod vlivem matky a zároveň horlivé katoličky Kateřiny z Montfortu, již zmíněnou instrukci,¹⁶⁹ která se skládala ze dvou částí. První část, týkající se náboženských věcí, vyvolala rozporuplné reakce a spíše než k urovnání situace přispěla k jejímu dalšímu vyostření.¹⁷⁰ V druhé části, která se týkala světských záležitostí, nabádal Jáchym Oldřich konšely, aby se pravidelně střídali v purkmistrovském úřadě v pořadí, v jakém byli dosazeni do rady. Dále vyžadoval, aby se konšelé, kteří měli být poslušni primase a purkmistra, scházeli k radním jednáním pouze na radnici, kam měli docházet přesně v určenou hodinu. Pokud by tato ustanovení nedodržovali, scházeli se jinde nebo by chodili pozdě, hrozil jim peněžitý trest: *„Konšelé nikde jinde k vyslechání a lidem spravedlnosti udělování kromě do domu radního se nescházejte a po domích svých, aneb u koho jiného míst nových a jinších sobě nezavazujte, pod uvarováním pokuty a tres-*

---

¹⁶⁸ František TEPLÝ, *Dějiny města Jindřichova Hradce I/2*, Jindřichův Hradec 1927.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 416.

¹⁷⁰ Tamtéž.

tání."¹⁷¹ Hodinu, ve kterou se měli scházet a pokutu, již v případě absence byli povinni složit, si měli radní určit sami. Jáchym Oldřich je také nabádal, aby byli spravedliví a projednávané pře zbytečně neprotahovali nebo neodkládali. Pokud se jednalo o záležitosti celé obce, měla se k jednání sejít celá rada, rychtář a obecní starší. Konšelé se museli také starat o vdovy a sirotky a dohlížet na spravování jejich statků. Jejich další povinností byl dohled nad sepisováním a plněním kšaftů a uzavíráním svatebních smluv. Jáchym Oldřich dále vyžadoval pravidelné vybírání a odevzdávání různých platů a berní. Kšafy, svatební smlouvy a také informace o vybraných penězích a celkovém hospodaření města měly být zanášeny do příslušných knih uložených na radnici.¹⁷²

Podle instrukce Jáchyma Oldřicha z Hradce měli konšelé dohlížet na činnost jednotlivých řemesel a dodržování měr a vah. Dvě osoby měly kontrolovat činnost pekařského cechu. Těmto osobám se říkalo chlebosadci a měly dbát na správnou váhu chleba. Další dvě osoby byly pověřeny kontrolou řeznického cechu. Říkalo se jim masosadci a měly dohlížet na jakost masa a dále na to, zda řezníci neprodávají maso mimo panství. Dalšími úředníky, jež měli dosadit radní, byli vinosadci. Ti měli dávat pozor, zda se někde nevydávají lacinější vína za dražší a zda žejdlíky mají takový objem, jaký jim přísluší. V případě nalezených nepravostí měli konšelé postupovat podle příkazů uvedených v instrukci. Jak je patrné z již zmíněných zápisů o obnovách rad, nebyl počet těchto jednotlivých dohlížitelů v praxi dodržován a býval zpravidla vyšší. Konšelé měli také zvolit další dvě osoby, které by kontrolovaly míry a váhy. Dohlížet na čistotu města a dbát na to, aby ve městě nevypuknul požár, bylo povinností předměstských hejtmanů a také nově

---

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Jáchym Oldřich přímo nařídil, aby radní nechali vystavět vedle „radní světnice“ místnost, kde by byly všechny trhové knihy ve větším bezpečí, než u rychtáře, u kterého se do té doby nacházely. Samozřejmě to platilo také pro všechny knihy městské. Knihy měly pak být dány do opatrování písaře, který by ještě za přítomnosti „osoby přísežné“ do nich zapisoval nebo z nich na požádání měšťanů dělal výpisy; František TEPLÝ, *Dějiny města I/2*.

ustanovených čtyř městských hejtmanů. Počet předměstských hejtmanů není zmíněn, ale z již uvedených obnov rad vyplývá, že na každém předměstí působili tři. Je však s podivem, že o městských hejtmanech, které měli vybrat a do úřadu uvést radní, není při obnovách ani zmínka. V tomto bodě tedy nebyla naplněna ustanovená norma, která městské hejtmany vyžadovala. Jaké k tomu byly důvody a jak na tuto nepořádnost nahlížela vrchnost, nelze z prostudovaných pramenů odpovědět. Městští hejtmani měli mít na starosti zavírání bran a klíče od bran po jejich uzamknutí museli odevzdat purkmistrovi. Jáchym Oldřich se ve své instrukci obracel také na cechy a různá řemesla. Jejich představitelům a členům bylo zapovězeno scházet se bez vědomí a povolení městské rady, které museli oznámit, jaké důvody je k takovému kroku vedou.

I tato druhá, světská část instrukce, která v sobě skrývala ohrožení dosavadních městských výsad a naznačovala podřízení celé samosprávy města vůli vrchnosti,¹⁷³ byla plná náboženských nařízení. Radní byli povinni účastnit se veškerých procesí o významných církevních svátcích a tak být příkladem ostatním měšťanům. Rovněž se museli před úřadováním na radnici zúčastnit ranních bohoslužeb v kostele. Vírou bylo také ovlivněno přijímání měšťanů do města: nově příchozí nejprve museli před zdejším děkanem vyznat svou víru a teprve pak jít před radu a zde po doložení svého manželského původu složit přísahu. To vše samozřejmě za souhlasu vrchnosti.

Další dochovanou instrukcí je instrukce z roku 1611, která se zabývala podrobněji povinnostmi a kompetencemi úředníků, kteří měli na starosti vybírání daní, berní a důchodů.¹⁷⁴ Tuto instrukci již však vydal Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka se svou manželkou Lucií Otýlií Slavatovou z Hradce. Instrukce reagovala na nepořádky v obecní správě zapříčiněné vpádem pa-

---

¹⁷³ Tamtéž, s. 418.

¹⁷⁴ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 4234, sign. V AS 2b, kart. 307.

sovských.¹⁷⁵ V této instrukci stojí, že již zmínění úředníci měli účty ze své činnosti, tedy ze všech obecních příjmů a výdajů, skládat každé čtyři týdny při obnově purkmistrovského úřadu do rukou purkmistra. Po uplynutí jednoho roku měli purkmistrovi, ostatním radním a také obecním starším skládat roční registra. Pokud nějaké velké vydání nařídil purkmistr nebo primas, měl jim na to vydat „ceduli“, kterou oni pak přiložili k účtům. Kdyby se při skládání účtů na konci roku nenašly žádné nedostatky, mohly být za přítomnosti celé obce tyto počty „vyhlášeny“ nebo-li uzavřeny. Úředníci se měli ve svých úřadech ponechat i pro následující roky, z čehož plyne, že vrchnost měla malý zájem na tom, aby docházelo k jejich častému vyměňování.

Významnou změnu do postavení a kompetencí rady přinesla další instrukce Viléma Slavaty a jeho ženy Lucie Otýlie vydaná v srpnu 1622.¹⁷⁶ Tato instrukce byla reakcí na události let 1618 - 1620, kdy se jindřichohradečtí měšťané postavili proti své vrchnosti. Nejprve nekatoličtí měšťané, kteří se snažili využít radikalizující se situace v zemi, adresovali Vilému Slavatovi žádost o uznání svobodného přijímání podobojí a navíc připojili další dvě prosby, jež se týkaly uznání svobody vyznání pro osoby nově přijímané za měšťany a práva na vložení městských výsad do zemských desk. Vrchnost jejich žádost odmítla. V srpnu 1619 poté, co Vilém Slavata i se svou manželkou opustili zemi a nebyli tudíž považováni jako emigranti za vrchnost, byla ve městě zvolena nová rada, která usilovala o postoupení jindřichohradeckého panství. Po vítězství císařských vojsk v bitvě na Bílé hoře přestala nekatolická strana v Jindřichově Hradci vyvíjet svou činnost. Po obsazení města posádkou na sklonku listopadu 1620 se museli jindřichohradečtí měšťané vzdát svých výtobků, jako bylo převzetí správy kos-

---

¹⁷⁵ František TEPLÝ, *Dějiny města Jindřichova Hradce I/3*, Jindřichův Hradec 1935, s. 77-82.

¹⁷⁶ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 4234, sign. V AS 2b, kart. 307.

tela svaté Trojice a farního kostela Nanebevzetí Panny Marie. Správu města v této době převzala čtyřčlenná komise pověřená Vilémem Slavatou. V dubnu 1621 museli členové městské rady přísahat na zámeckém nádvoří věrnost své vrchnosti a v červnu téhož roku svolala komise jednání rady na radnici, kde dala některé měšťany zatknout.¹⁷⁷

Od vydání této instrukce byl v Jindřichově Hradci zrušen úřad purkmistra a v radě měl zasedat regent, který zde zaujímal přední místo před primasem a ostatními konšely: „... , protož budoucně nemá více žádný ouřad purkmistrovský v témž městě bývati, nýbrž toliko regent a vedle něho dvanácte konšelův, osob hodných a dobře zachovalých, kteréž od nás, dědicův a budoucích našich, dosazeni budou, mezi nimiž primas předním v radě sedati a regent nad primasem a všemi konšeli přední místo jmíti má.“¹⁷⁸ Toto postavení regenta bylo potvrzeno i v další instrukci vydané roku 1626,¹⁷⁹ i když s tím rozdílem, že zde se již opět hovořilo o úřadě purkmistrovském, ve kterém se měli konšelé střídát po čtyřech týdnech: „A jakož předešle ouřad purkmistrovský na všechny konšely postupně každé čtyři neděle přicházel, přitom se pozůstavuje, než regent náš má mezi konšeli přední místo jmíti a vedle něho primas, purkmistr, potom jiní konšelé po pořádku, jakž od nás dosazeni budou, v radě sedati mají.“¹⁸⁰ Podle instrukce z roku 1622 měl regent nebo hejtman spravovat věci politického charakteru, které dříve řídili purkmistr nebo primas. Primas a konšelé měli na starosti věci právní. Regent měl však také právo, pokud mu to čas

---

¹⁷⁷ Josef HRDLIČKA, *Konflikt jindřichohradeckých měšťanů s Vilémem Slavatou v pamětech Jiříka ze Kře*, Jihočeský sborník historický 69-70, 2000-2001, s. 191-193. Ze starších prací František TEPLÝ, *Účastenství hradeckých na českém povstání a jak je Vilém Slavata potrestal*, Sborník Historického kroužku 19, 1918, s. 1-17, 140-156; 20, 1919, s. 56-77, 130-146; 21, 1920, s. 31-44, 72-96; Karel TRÍSKA, *Jindř. Hradec 1618-1620*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých 58, 1950, s. 106-119, 170-179.

¹⁷⁸ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. 4234, sign. V AS 2b, kart. 307.

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ Tamtéž.

dovolil, být přítomen na konšelských soudech, aby dohlížel na řádné jednání.

Avšak již roku 1626 výše zmíněnou instrukcí potvrzoval Vilém Slavata s manželkou městu před čtyřmi lety odňatá privilegia, protože město co do významu i hospodářského postavení začalo upadat. K instrukci byly přidány i instrukce pro regenta, pro hejtmana, formulace přísahy novým měšťanům, instrukcí primasovi a konšelům, písaři a cechům.¹⁸¹ Tato instrukce se městskou radou a jejími povinnostmi a pravomocemi zaobírala velice podrobně. Stejně jako za Jáchyma Oldřicha z Hradce i za Viléma Slavaty měli konšelé poslouchat purkmistra a být mu kdykoli nápomocni. Kromě toho měli však konšelé a s nimi i purkmistr a primas tuto povinnost i k regentovi nebo hejtmanovi. Rada se měla scházet dvakrát do týdne v určitou hodinu a podobně jako v roce 1597 bylo i teď upozorňováno na to, že jediným možným místem pro jednání rady je radnice: *„...když by koliv co k vyřizování bylo, na rathouz se scházeti, ani kde jinde krom rathouzu rady nedržeti...”*¹⁸²

Podobné je i nařízení o tom, že by konšelé měli být ostatním lidem příkladem, v náboženských povinnostech i ve vybírání berně a daní: *„A pro dobrý příklady ochotnější lidu obecného v té věci volnost, primas a jiní radní, též starší obecní jako i ti, kteréž v povinnostech jiných postavení jsou, nejprve začátek učiniti mají, a co na jednoho každého uloženo bude, přede všemi jinými s pochvalou svou výběřčímu odvozovati budou.”*¹⁸³ Nová nařízení se týkala především skládání účtů, které mělo probíhat již za přítomnosti a pod přímým dozorem regenta. Klíče od městských bran se měly odevzdávat hejtmanovi, v jeho nepřítomnosti regentovi, pokud nebyl přítomen regent tak zámeckému purkrabímu. Regent také vlastnil jeden klíč od městské pečeti, druhý měl mít purkmistr a třetí radní písař. Výrazná změna nastala i v přijímání nových měšťanů:

---

¹⁸¹ František TEPLÝ, *Dějiny města I/3*, s. 217.

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ Tamtéž.

*„...protož budoucně nemá víceji ouřad té svobody a moci jmíti, aby koho za měšťany přijímati měli.“*¹⁸⁴ Právo udělování městských práv si Vilém Slavata vymínil pro sebe.

Tato skutečnost se městské radě nelíbila a jako reakce na její nesouhlas a připomínky, které písemně zaslala vrchnosti, vydal Vilém Slavata roku 1627 další instrukci,¹⁸⁵ v níž toto nařízení zrušil: *„...z příčin v přednešení jejich doložených ten artikul v instrukci konšelské a v počtu dvanáctém obsažený docela minouti a z též instrukci vypuštěn bejti má.“*¹⁸⁶ Dále také zrušil ustanovení, že politické věci má vyřizovat regent a tyto nadále nechává v kompetenci primase, jak bylo dříve zvykem. Již však neustoupil dalšímu požadavku, a sice, že regent nemá mít klíče od městské pečeti a účastnit se jednání městské rady.

---

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Tamtéž.

3. Městská samospráva v praxi

Výklad v předchozí kapitole se vztahoval na první třetinu 17. století a podoba městské samosprávy v ní byla popsána na základě normativních pramenů. Tato kapitola však bude pojednávat o situaci v první třetině osmnáctého století a fungování městské samosprávy v ní bude představeno na základě pramenů vzniklých právě z činnosti jí samé. Tento rozdíl sta let je zapříčiněn absencí pramenů normativní povahy pro následující desetiletí 17. století i pro mnou zkoumané období první třetiny 18. století. Rovněž tak nejsou pro zbytek celého 17. století k dispozici žádné prameny vzniklé činností městské rady (zejména radní manuály). Tento rozdíl sta let s sebou nese zajištěnou možnost, že ve formální podobě městské samosprávy došlo k některým změnám. Bude však obtížné určit, které z možných odchylek byly povoleny v případných nedochovaných instrukcích nebo které z nich představovaly prohřešky vůči nařízení vrchnosti. Zásluhou předchozí kapitoly je alespoň možné udělat si představu o tom, jak městská samospráva měla formálně vypadat.

I po sto letech stála v čele městské samosprávy v Jindřichově Hradci městská rada složená z dvanácti radních. V čele rady stál primas, který jako první po obnově zastával úřad purkmistra. V tomto úřadě se pak postupně podle pořadí svého dosazení do rady střídali ostatní konšelé. Městskou obec zastupovalo šest obecních starších, byli tu předměstští hejtmani, pro každé předměstí tři. I nadále ve městě působil městský rychtář. Byly tu i osoby dohlížející na výrobu chleba, šenkování vína a prodej masa. Jejich počet je známý pouze ze zápisu obnovení městské rady z července 1729, kdy byly do každého úřadu dosazeny tři osoby.

Údaje o složení městské rady, její činnosti a kompetencích je možné zjistit především ze zápisů v radních manuálech. Jedná se o městské knihy vedené městským písařem, do kterých zapisoval, jakého dne se městská rada sešla, kde se sešla,

v jakém složení a co projednávala. Dochované radní manuály začínají rokem 1712 a jejich řada bez přerušení pokračuje až do poloviny roku 1729.¹⁸⁷ Během tohoto téměř osmnáctiletého období bylo možné zachytit 22 jmen osob, jež po různě dlouhou dobu působily v konšelském úřadě jako členové městské rady. Nejsou zde ovšem započtena jména osob, jež se staly členy městské rady teprve po její obnově 6. července 1729. Pokud se vezmou v úvahu i tato jména, stoupne jejich počet na 28.

3.1. Městská rada a její renovace

Jindřichohradecká městská rada byla v první třetině 18. století obnovena celkem čtyřikrát - v letech 1705, 1715, 1722 a 1729. Ze zápisů v radních manuálech, které začínají rokem 1712, není možné zjistit kompletní složení městské rady, která byla jmenována v roce 1705.¹⁸⁸ V prvním zápise z ledna roku 1712 byla zanesena jména pouze osmi radních. Byl to primas Tobias Königsdörfer, dále Leopold Riedl, v té době zastávající úřad purkmistra, Mathes Andrys, Caspar Kohl, Marcus Hoch, Thomas Schmuttermayer, Tobias Griesmüller a Jan Czimermann.¹⁸⁹ K doplnění jmen zbývajících čtyř radních je možno využít informací z různých druhů matrik, kde konšelé často vystupovali jako kmotři při křtu nebo svědci při svatebním obřadu. Tak například v křestní matrice z 27. srpna 1705 byl uveden kmotr Jakub Pavel Praxel jako „*pan radní*“.¹⁹⁰ V roce 1706 bylo totéž označení připojeno k dalšímu kmotrovi, a sice Jiřímu Rundemu.¹⁹¹ V matrice oddaných se v říjnu 1705 u jména Balthasara Hagisteina objevilo označení „*purkmistr*“¹⁹² a 31. ledna 1707

---

¹⁸⁷ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 101, sign. 202, kniha č. 32; inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33; inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34; inv. č. 104, sign. 205, kniha č. 35; inv. č. 105, sign. 206, kniha č. 36; inv. č. 106, sign. 207, kniha č. 37.

¹⁸⁸ František TEPLÝ, *Dějiny města Jindřichova Hradce I/4*, Jindřichův Hradec 1936, s. 63.

¹⁸⁹ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichova Hradce, inv. č. 101, sign. 202, kniha č. 32.

¹⁹⁰ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, s. 24.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 52.

¹⁹² Tamtéž, kniha č. 31, s. 68.

stálo označení „*pan radní*“ u svědka Ludvíka Kochauta.¹⁹³ Jména nalezená v matrikách se shodují se jmény, které při obnově rady z roku 1705 udává i František Teplý, jenž ovšem jmenuje pouze jedenáct radních.¹⁹⁴ Jméno dvanáctého, tedy Ludvíka Kochauta, mu v seznamu chybí.

Konšelé jmenovaní do městské rady roku 1705 zastávali svůj úřad celých deset let, než byl sbor konšelů v srpnu roku 1715 znovu obnoven. Kromě Jakuba Pavla Praxla, Jiřího Rundeho, Balthasara Hagisteina a Ludvíka Kochauta, kteří zemřeli již před rokem 1712,¹⁹⁵ se obnovy rady dožilo všech zbylých osm konšelů, tedy Tobias Königsdörfer, Mathes Andrys, Caspar Kohl, Marcus Hoch, Thomas Schmuttermayer, Tobias Grießmüller a Jan Czimermann.

O obnovení rady v červenci 1715 není v radním manuálu žádný obsáhlý záznam. Jako primas a zároveň purkmistr byl na prvním místě uveden Mathes Andrys. Poté následovali konšelé Tobias Königsdörfer, Caspar Kohl, Marcus Hoch, Tobias Grießmüller, Leopold Riedl. Tito radní působili v radě z roku 1705. Teprve po nich následovaly nové osoby: Pavel Frey, jehož jméno se v zápisech často objevovalo i v české podobě jako Pavel Svoboda, dále Friedrich Reich, Jiří Červinka, Jacob Schuster, Thomas Fleischer a Jakub Schönhanßl. Při prvním zasedání obnovené rady 23. července 1715 byli přítomní i obecní starší a předměstští hejtmani.

Jak je patrné, v nově jmenované radě chybí konšelé Jan Czimermann a Thomas Schmuttermayer. Proč se jejich jména nenacházela mezi nově jmenovanými radními je však dnes těžké zjistit. Za zcela vyloučenou se dá považovat možnost jejich úmrtí. V té době byli oba ještě s velkou pravděpodobností naživu. Jan Czimermann zemřel 7. srpna 1717,¹⁹⁶ tedy až dva roky po obnově.

---

¹⁹³ Tamtéž, s. 86.

¹⁹⁴ František TEPLÝ, *Dějiny města I/4*, s. 63.

¹⁹⁵ Jakub Pavel Praxel zemřel 17. března 1708, Ludvík Kochaut 20. července 1708, Balthasar Hagistein 7. července 1710, Jiří Runde 5. května 1711; SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 45, s. 75, 77, 99, 106.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 154.

U Thomase Schmuttermayera se mi datum úmrtí nepodařilo zjistit, ale 9. července 1715 se ještě účastnil posledního zasedání rady před její obnovou a z 23. listopadu 1717 existuje zápis o tom, že měl dluhy a byl nucen prodat dům.¹⁹⁷ Je však možné, že již neměli o vykonávání tohoto úřadu sami zájem nebo prostě nebyli do rady zvoleni. Jako jistou mohu také vyloučit domněnku, že by svého úřadu byli zbaveni kvůli neplnění povinností či ze zanedbávání úřadu. Zvláště Jan Czimermann měl téměř vzornou docházku na jednotlivá zasedání rady. V roce 1712 zmeškal pouze jedno sezení, v letech 1713 a 1714 dvě zasedání, až v roce 1715 se od 14. května až po obnovení rady radních jednání vůbec neúčastnil. U Thomase Schmuttermayera naopak o vzorné docházce nemůže být řeč, přesto počet zasedání, jichž se účastnil, převyšuje počet zasedání, při nichž chyběl. To neplatí pouze pro první polovinu roku 1715, kdy se situace otočila; avšak i při tolika absencích v posledním půlroce zastával úřad purkmistra a nemusel být nikým zastupován. Skutečnost, že radní nebyli znovu zvoleni do rady, je spíše výjimečná a při ostatních obnovách se již neopakovala. Další zajímavou skutečností byl fakt, že Tobias Königsdörfer byl sice znovu do rady zvolen, ale již nezastával úřad primase, jak tomu bylo před rokem 1715, a tento úřad získal Mathes Andrys. Podobně jako tomu bylo u Jana Czimermanna, i v tomto případě lze zcela vyloučit možnost, že by příčinou bylo zanedbávání úřadu. Tobias Königsdörfer se v roce 1712 nezúčastnil pouze čtyř zasedání městské rady a v následujících letech až po renovaci v roce 1715 nechyběl ani na jednom sezení.

Další renovace rady proběhla 30. května 1722. Proč k renovaci došlo, není nikde zdůvodněné. Jako pravděpodobné vysvětlení se však nabízí vysoká úmrtnost v řadách konšelského sboru v průběhu předešlých sedmi let, během nichž zemřelo sedm radních: Tobias Königsdörfer (19. ledna 1717), Caspar Kohl

---

¹⁹⁷ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33.

(5. srpna 1721), Marcus Hoch (6. června 1721), Tobias Griesmüller (20. ledna 1720), Pavel Frey (20. dubna 1721), Jiří Červinka (24. srpna 1718), Thomas Fleischer (6. dubna 1721) a primas Mathes Andrys (1. října 1718). Situace již zřejmě nebyla únosná a i podle Koldínových městských práv již tato čtyřčlenná (!) rada neměla být ani usnášeníschopná. Podle Pavla Kristyana Koldína byla rada schopná se usnášet tehdy, když bylo „přes polovici o jednu aneb dvě osoby při takovém rozjímání“,¹⁹⁸ z čehož plyne sedm až osm radních. Tedy myslelo-li se tím oněch předpokládaných dvanáct konšelů. Pokud by se jednalo o více než polovinu z dosud žijících konšelů, bylo by to v pořádku, protože se nikdy nestalo, že z oněch čtyř posledních, by se zasedání zúčastnili jen dva nebo dokonce jeden. I to, že zasedali pouze v počtu tří osob, bylo velmi výjimečné. Takovouto situací se však Koldínova práva dopodrobna nezabývala a ani neupřesňovala, zda se jedná o více než polovinu z předpokládaného počtu dvanácti osob, nebo jen osob dosud žijících.

O obnově rady je v radním manuálu jen nepatrná zmínka: „Leta 1722 dne 30. měsíce máje po učiněné renovati session curiali extraordinaria zasedali vzláštní poctě pan...“¹⁹⁹ a následuje výčet přítomných nově jmenovaných radních v čele s primasem Leopoldem Riedlem. Kromě samotných jmen je tu vždy udáno označení první konšel, druhý konšel atd. Jako první konšel byl tedy dosazen Friedrich Reich, jako druhý konšel Jacob Schuster, jako třetí Jakub Schönhanßl. Jak je patrné, opět se jedná o jména konšelů z předešlé rady. Teprve za nimi následovali jako čtvrtý konšel Jan František Holkovský, pátý Michael Meyer, šestý Jan Baptista Martinolli, sedmý Jan Kašpar Heygl, osmý Šimon Werger, devátý Václav Bernard Čapek a desátý Augustin Bernegger.²⁰⁰ Úřad jedenáctého konšela byl neobsazený. Po-

---

¹⁹⁸ Josef JIREČEK (ed.), *Práva*, s. 19–20

¹⁹⁹ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34.

²⁰⁰ Tamtéž.

sledním z dvanácti radních se nakonec stal Josef Bernegger. Přesné znění „*skrze ammt není dozesen*“ naznačuje, že osoba, která měla být dosazena, tedy Josef Bernegger, zastávala jiný úřad. Jmenování Josefa Berneggera do konšelského sboru proběhlo až při dalším sezení 12. června 1722, kterého se účastnil hejtman panství, všichni radní, obecní starší, předměstští hejtmani a ostatní přísežní měšťané. Kromě Josefa Berneggera byl dosazen do svého úřadu i starší obecní Antonín Kohl, a potom další starší obecní Frantz Bernegger, který však při renovaci chyběl. Vypadá to, že Josef Bernegger byl nejprve jmenován do úřadu obecního staršího, v němž byl záhy nahrazen Antonínem Kohlem. Svědčí proto i zápis Františka Teplého, který pro obnovu v roce 1722 udává jméno Josefa Berneggera ve sboru obecních starších a jméno Antonína Kohla mu zde chybí. Naproti tomu jmenuje mezi radními Caspara Kohla, který byl v té době již po smrti.²⁰¹

Je zvláštní, jak tato situace mohla vůbec nastat. Obecní starší byli při obnovách dosazování do svých úřadů společně s městskou radou. Jak tedy mohla vrchnost nejprve dosadit Josefa Berneggera do sboru obecních starších a neuvědomit si, že v městské radě zůstane jedno místo prázdné? Možným vysvětlením je, že měl být na toto dvanácté místo dosazen někdo jiný, s nímž vrchnost počítala, ale z nějakého důvodu se tohoto místa vzdal. Proti tomu však mluví ona poznámka „*skrze ammt není dozesen*“. Kdyby někdo odřekl, určitě by se to vrchnost dověděla dřív než při jmenování, takže Josefa Berneggera mohla jmenovat do rady ještě před jeho jmenováním starším obecním. Obzvláště, když prvně byla uvedena jména radních a teprve poté obecních starších. Pravdivý důvod tohoto zakolísání se již zřejmě nedozvíme.

Poslední obnova rady, která byla v radních manuálech zachycena, se konala opět po celých sedmi letech 6. července

---

²⁰¹ František TEPLÝ, *Dějiny města I/4*, s. 64. Caspar Kohl zemřel 5. srpna 1721.

1729. Důvodem k obnově byl zcela jistě opětovný nízký počet radních. I když situace ještě nedosáhla takových poměrů, jaké panovaly v roce 1722, značně se jim přibližovala. Šest konšelů včetně primasa bylo v této době již po smrti: Jacob Schuster zemřel 8. ledna 1723, Jakub Schönhanßl 18. března 1723, Šimon Werger 31. prosince 1724, Augustin Bernegger 4. března 1725, Jan Kašpar Heygl 1. srpna 1728 a primas Leopold Riedl 14. ledna 1729. Naživu byla druhá šestice konšelů, z nichž jich ovšem do úřadu docházelo pouze pět – Friedrich Reich, Jan František Holkovský, Jan Baptista Martinolli, Václav Bernard Čapek a Josef Bernegger. Michael Meyer od května 1726 nebyl zasedáním přítomen, ale v nově jmenované radě se s jeho jménem opět setkáváme. Podobná situace nastala již v letech 1712 až 1715, kdy se od září 1712 do obnovení rady v srpnu 1715 zasedání městské rady neúčastnil Leopold Riedl. V obou případech není jasné, jaké měli oba radní k těmto téměř tříletým absencím důvody. Jako jistou je však možné v obou případech vyloučit dlouhodobou nepřítomnost ve městě, neboť podle zápisů křestní matriky se v těchto letech stal Michael Meyer kmotrem skoro desítky dětí a Leopold Riedl tuto hranici dokonce překročil.²⁰²

O renovaci z 6. července 1729 se zachoval v radním manuálu opis listiny, jíž František Josef Černín z Chudenic radu obnovil. Podle této listiny byla rada obnovena na žádost města z důvodu mnoha úmrtí v konšelském sboru: *„Ne jen toliko na poníženou prosbu mého dědičně poddaného města Jindřichova Hradce, apely sám v obzvláštní vrchnostenské jsem zeznati ráčil, kterat ted' pravená poctivá obec, kdežto Pán Bůh všemohoucí prostředkem smrti časné, rozličné osoby úřední, z tohoto světa nepochybně k své věčné slávě pojmuce a tedy taková místa až posavad prázdna jsouce zase činím auřednickým, nimiž by na potom s řídití a spravovati mohla a věděla zaopatřena býti mu-*

---

²⁰² SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, s. 157–191; kniha č. 2, s. 792–995.

sí."²⁰³ Hrabě František Josef Černín se obnovy neúčastnil osobně, protože v té době byl zaneprázdněn. Obnovou rady pověřil Ferdinanda Rausa, ředitele buchhalterie. Jako primas byl do úřadu dosazen Václav Bernard Čapek, dále následovali konšelé Friedrich Reich, Jan František Holkovský, Michael Meyer, Jan Baptista Martinolli, Josef Bernegger, Sebastian Meyerlechner, Frantz Bernegger, Řehoř Rauch, Josef Mietneker, Kryštof Zehentmayer a Frantz Svoboda.²⁰⁴

Ze seznamů konšelů po jednotlivých obnovách rady je patrné, že konšelé, kteří působili v radě minulé, se stávali členy rady následující. V této nové radě pak zaujímali vždy přední pozice v pořadí, v jakém seděli v radě propuštěné. Výjimku představovala renovace v srpnu 1715, kdy se konšely znovu nestali již jmenovaní Jan Czimermann a Thomas Schmuttermayer, a Mathes Andrys získal úřad primase. I tak ovšem platí, že nejprve byli jmenováni Mathes Andrys, Tobias Königsdörfer, Caspar Kohl, Marcus Hoch, Tobias Griesmüller a Leopold Riedl. Teprve za nimi byla jména nových konšelů – Pavla Freye, Friedricha Reicha, Jiřího Červinky, Jacoba Schustera, Thomase Fleischera a Jakuba Schönhanßla. To samé platí i pro obnovu rady z května 1722. Čelní místa patřila Leopoldu Riedlovi, Friedrichu Reichovi, Jacobu Schustrovi, Jakubu Schönhanßlovi a teprve za nimi následovali nově jmenovaní Jan František Holkovský, Michael Meyer, Jan Baptista Martinolli, Jan Kašpar Heygl, Šimon Werger, Václav Bernard Čapek, Augustin Bernegger a Josef Bernegger. Druhou výjimku představovala rada obnovená v červenci 1729, kdy se do jejího čela postavil Václav Bernard

---

²⁰³ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 105, sign. 206, kniha č. 36.

²⁰⁴ Kromě jména dvanácti radních bylo v tomto opisu uvedeno ještě jméno dosazeného městského rychtáře Josefa Andrejska, místorychtáře Jiřího Antonína Beránka, šesti obecních starších – Thomas Bernegger, Jan Kratochvíle, František Andrejsek, Šimon Tibelli, Petr Pavel Hay, Antonín Pergamen, tři předměstských hejtmanů pro předměstí novoměstské – Matěj Bernegger, Václav Kommermayer, Filip Exner, tři pro předměstí nežárecké – Jakub Rimel, Jan Server, Jan Miller, a tři pro předměstí zárybnické – Michael Fleischer, Franz Frey, Josef Husman, dále chlebosadci František Weber, Antonín Kochaut, Jakub Beránek, masosadci – Jakub Hey, Jan Hirsch, Adam Marbycher, vinosadci Václav Zabran, Mathes Ciman; Tamtéž.

Čapek, ale jinak zůstalo pořadí konšelů působících v předchozí radě nezměněno a opět tito konšelé zaujímali přední pozice.

Na vytváření seznamu osob vhodných a žádoucích pro jmenování do obnovovaného konšelského sboru měli v Jindřichově Hradci patně vliv samotní radní. Jednotlivým kandidátům se zřejmě udělovaly hlasy, jak to vyplývá i z formulace Františka Josefa Černína: „... , ku kterémuž to obnovení podle většího počtu hlasů a zdání auředních osob z vrcho mocnosti mé následující volím a milostivě dosazují a potvrzují“.²⁰⁵

Na podobné konstatování se omezuje i dosavadní, již zmiňovaná literatura, která se problematikou volby nové rady nezapomíná příliš podrobně a většinou se omezuje na konstatování faktu, že nové radní navrhovali odstupující konšelé. Jakým způsobem toto hlasování probíhalo a podle jakých kritérií byli kandidáti vybíráni a navrhováni, není tedy jasné ani pro Jindřichův Hradec ani většinu ostatních měst.

Pro Jindřichův Hradec platí, že mezi vybranými se většinou nacházely osoby, které již nějakým způsobem do městské samosprávy zasahovaly a byly v ní činné.²⁰⁶ Zcela jasné není ani to, zda radní předložili vrchnosti seznam pouze dvanácti osob nebo zda na seznamu figurovalo více kandidátů, z nichž pak vrchnost některé vybrala. Rovněž je obtížné zjistit, jak moc vrchnost do samotného výběru zasahovala. O tom, jak měšťané doručili žádost o obnovu městské rady na zámek, zda ji nesli osobně nebo ji poslali, radní manuál rovněž mlčí. Stejně tak není popsán ani přesný průběh obnovy a podmínky, které musela odstupující rada splňovat, aby mohla být ze svého úřadu propuštěna.

Částečným vodítkem může být zápis v radním manuálu o obnově rady z roku 1608 a popis obnovy rady z roku 1705 v *Dějtinách města Jindřichova Hradce* od Františka Teplého. V roce 1608 probíhala obnova tím způsobem, že jeden z radních společně

---

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Profesním růstem jednotlivých radních se budu zabývat v následující kapitole.

s městským rychtářem šli na zámek, kde předložili revers a po jeho přečtení požádali o propuštění radních, starších obecních a městského rychtáře z úřadu. Dále museli potvrdit, že jsou v pořádku obecní účty a že byla obec poslušná jejich nařízením. Další otázka směřovala na obec, a sice, jestli je nějaká stížnost ohledně činnosti výše tří jmenovaných úřadů. Je tedy patrné, že kromě vyslaných lidí se na zámku museli nacházet také zástupci obce. Pokud se vše obešlo bez stížností, byli páni radní, starší obecní i městský rychtář propuštěni z povinnosti a vzápětí jmenováni noví.²⁰⁷ Kdo nebyl při obnovování přítomen, musel složit svou přísahu později. Tento případ nastal zřejmě i u Sebastiana Meyerlechnera 9. července 1729. V tento den nechal Ferdinand Raus svolat na radnici celou radu, před kterou „*přísahu konšelskou, takovou pan Sebastian Mayerlechner, jakožto nově ustanovený konšelská osoba, jest vykonal*".²⁰⁸ Znění této přísahy však do radního manuálu zaneseno nebylo.

Obnova z roku 1705 popsaná Františkem Teplým se dala za přítomnosti vrchnosti a probíhala v kostele i na radnici.²⁰⁹ Předtím, než byli konšelé propuštěni ze svého úřadu, byly položeny ty samé otázky jako téměř před sto lety. Po propuštění z úřadu přečetl hejtman panství František Maxmilián Kölsch z Kölschheimu jména nových radních. Jako první složil přísahu primas a po něm ostatní radní. Přísahali v českém jazyce. Po nich následovali městský rychtář s vicerychtářem, starší obecní a nakonec předměstští hejtmani. Poté, co byl tento akt ukončen předáním klíče²¹⁰ a městské pečeti městské radě, následovala hostina na radnici. Taktéž v roce 1608 se hovoří o hostině, ale ta se tehdy konala téměř týden po oficiálním dosazení rady.²¹¹

---

²⁰⁷ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 98, sign. 199, kniha č. 29.

²⁰⁸ Tamtéž, inv. č. 105, sign. 206, kniha č. 36.

²⁰⁹ František TEPLÝ, *Dějiny města I/4*, s. 62–63.

²¹⁰ František Teplý (Tamtéž) neupřesňuje, o jaký klíč se jednalo.

²¹¹ TÝŽ, *Dějiny města I/3*, s. 55.

3.2. Zasedání městské rady

Zasedání městské rady se konala na radnici. Jak přesně uvádějí zápisy v radních manuálech „v radní světnici“. Radnice stála již od roku 1493 na náměstí. Dům však v minulosti několikrát vyhořel, po požáru v roce 1801 byl zcela zbořen a na jeho místě byla v letech 1801 až 1807 vystavěna nová radnice. Vyobrazení již neexistující radnice ze 17. století je možné nalézt v knize Zikmunda Winttra.²¹² Ten ji popisuje jako budovu, která byla původně zdobena malbami a sgrafity. Z radní světnice vedly schody na pavlač, z níž se obci hlásily úřední záležitosti.

Podle instrukce Jáchyma Oldřicha z Hradce z roku 1597 se zasedání měla konat dvakrát týdně. Na počátku 18. století byla ovšem skutečnost jiná. Radní se scházeli většinou jen jedenkrát do týdne v pátek nebo v úterý. V oba dva dny v průběhu jednoho týdne se také sešli, ale nelze zde hovořit o žádné pravidelnosti. Kdyby se zasedání skutečně konala dvakrát do týdne, museli by radní zasedat sto čtyřikrát v roce. Ve sledovaných sedmnácti letech se však sešli průměrně čtyřicet pětkrát v roce, z čehož je patrné, že rada zasedala méně než jedenkrát týdně. Nejvíce to bylo v roce 1720 (57x), 1716 (55x), 1724 (54x) a 1719 (52x), průměr představovaly roky 1713 (45x), 1715 (46x), 1717 (41x), 1718 (44x), 1721 (47x), 1723 (45x), 1726 (42x) a 1727 (40x). Nízký počet zasedání byl v roce 1712 (38x), 1714 (36x), 1722 (37x) a 1728 (34x). V roce 1725 můžeme tuto situaci posoudit hůře, protože pro tento rok končí zápisy v radním manuálu 12. října, do kdy se rada sešla na 35 zasedáních. Dá se však očekávat, že toto číslo bylo vyšší, pokud se tedy ovšem ještě nějaká zasedání konala. Neúplné jsou také údaje pro rok 1729, kdy se konšelé do obnovy městské rady 6. července 1729, sešli čtrnáctkrát, přičemž se poslední zasedání konalo 28. května.

V průběhu každého roku byla období, kdy se městská rada nesešla třeba čtyři týdny, a pak naopak pravidelně zasedala

---

²¹² Zikmund WINTER, *Zlatá doba českých měst*, Praha 1991, s. 108.

podvokrát oba dva dny v týdnu. V jednotlivých absencích zasedání městské rady v průběhu sledovaných let nelze nalézt zcela jednoznačné pravidelnosti. Jak bylo možné očekávat podle situace v některých jiných městech, nebyla ani v Jindřichově Hradci zasedání v době žní, tedy v srpnu, tak častá. Radní se sešli na začátku měsíce nebo až na jeho konci, v roce 1723 se v srpnu nesešli vůbec. Druhým obdobím, v němž se úřadovalo jen výjimečně v letech 1716, 1721 a 1727, byly Vánoční svátky. Poslední zasedání se konalo většinou na začátku prosince, nejpozději však do 20. prosince, a pak až po Novém roce. Třetí období představovaly Velikonoce. Městská rada se většinou sešla naposledy devět až dvanáct dní před Velikonoční nedělí. Výjimku tvořily roky 1712, 1714, 1720 a 1723. V těchto letech se městská rada sešla naposled pět až sedm dní před Velikonoční nedělí; v letech 1720 a 1723 to bylo díky tomu, že se konala mimořádná zasedání. Kdyby k nim však nedošlo, jednalo by se i v těchto případech o dobu devíti dnů. Údaje o tom, kdy se městská rada sešla poprvé po Velikonocích, už nejsou tak jednoznačné. Většinou se jednalo o dobu mezi devíti až dvaceti dvěma dny. Pokud tato doba byla kratší, bylo to zapříčiněno konáním mimořádného zasedání, jako tomu bylo v roce 1720 a 1721.

Kromě úterý a pátku se radní několikrát sešli i v jiné dny v týdnu, ale jednalo se jen o výjimky nebo o mimořádná zasedání. Ta se konala většinou ve středu, čtvrtek nebo sobotu, někdy však i ve dny řádného zasedání v úterý nebo pátek. Nelze říci, že by se mimořádných záležitostí účastnily pouze vybrané osoby. Měli na něm účast všichni radní a podobně jako při řádných zasedáních se scházeli v různém počtu a různém složení. Jediný, kdo byl přítomen pravidelně, byl primas a právě úřadující purkmistr. Četnost mimořádných zasedání během roku byla různá. V letech 1712, 1713, 1714, 1722, 1725 a 1728 se konala nanejvýš tři mimořádná sezení v průběhu jednoho roku, v roce 1720 jich bylo ale sedmnáct.

Zajímavý je pohled na účast jednotlivých radních při zasedáních. Někteří radní docházeli do rady pravidelně a jejich absence byly minimální. Jednalo se především o Tobiasse Königsdörfera, který v letech 1712 - 1715 docházel na zasedání městské rady pravidelně. V roce 1712 zameškal pouze čtyři zasedání a v následujících letech až po obnovu městské rady v červenci 1715 nechyběl ani jednou. Od 22. listopadu 1715 se však do rady dostavil pouze 3. ledna 1716, a poté až do své smrti v lednu následujícího roku vůbec.

Dalším radním, který se účastnil zasedání městské rady pravidelně, byl Mathes Andrys. Ten na rozdíl od Tobiasse Königsdörfera neměl žádný rok bez absence, vždy alespoň jednomu zasedání nebyl přítomen, což platí pro roky 1715 a 1717. V ostatních letech chyběl nanejvýš na pěti zasedáních ročně, a to bylo spíše výjimkou. V roce 1718 se pak neúčastnil všech zasedání, která se konala měsíc před jeho smrtí 1. října 1718. Oba dva zmínění radní byli zároveň primasy, takže jejich přítomnost při jednáních byla nutná a zřejmě se tím i řídili.

O něco jiná byla situace u Leopolda Riedla. Ten se stal primasem v květnu roku 1722. Leopold Riedl, který v radě působil od roku 1705, se neúčastnil, jak již bylo řečeno, zasedání městské rady od září 1712 až do zvolení nové rady roku 1715. Ani zde však nezačal zasedat hned po jejím obnovení, nýbrž až v listopadu. Avšak ani poté nebyla jeho účast stoprocentní. Zmeškal kolem deseti zasedání ročně; pouze v roce 1716 byl nepřítomen dvacet jedenkrát. Poté, co se stal roku 1721 viceprimasem a v následujícím roce primasem, se jeho docházka výrazně změnila k lepšímu. V letech 1723, 1724 a 1726 chyběl již pouze na sedmi jednáních, ale ve zbývajících letech nepřekročil hranici tří absencí v roce. Výjimku představoval pouze rok 1728, kdy byl nepřítomen od září až do své smrti v lednu následujícího roku.

S počtem neúčastí při zasedáních byl na tom než Leopold Riedl podstatně lépe Caspar Kohl. Tento radní, který byl od

října 1718 až do své smrti v srpnu 1721 viceprimasem, chyběl většinou na jednom až třech zasedáních v roce. Výjimku představovaly pouze roky 1716 a 1718, kdy chyběl pětkrát až šestkrát, a rok 1714, kdy se podobně jako Tobias Königsdörfer účastnil všech jednání.

Mezi další radní, jejichž účast na zasedáních byla pravidelná a ne s tak častými absencemi, patřili Jan Czimermann, Jiří Červinka, Jan Baptista Martinolli a Jacob Schuster. Friedrich Reich, který působil v městské radě od jejího obnovení v roce 1715, měl průměrně devět absencí během jednoho roku. Po další obnově v roce 1722 se tento stav bez zřejmého vysvětlení změnil a počet absencí klesl v průměru na pět za rok, z toho v roce 1728 nevynechal ani jednou.

Opačný průběh lze sledovat u Marcuse Hocha a Tobiase Grießmüllera. Oba dva radní působili v radě již od začátku sledovaného období. U prvně jmenovaného se od roku 1712 do obnovy v roce 1715 pohybovala jeho průměrná nepřítomnost na zasedáních kolem devíti absencí za rok, po renovaci však jejich počet stoupl na devatenáct ročně. U Tobiase Grießmüllera jsou tato čísla podstatně vyšší; v prvním období se jeho absence pohybovala průměrně kolem jedenácti zasedání za rok, po obnově v roce 1715 stoupla na 31 absencí ročně. Kromě zbylé poloviny roku 1715 se tedy Tobias Grießmüller účastnil vždy méně než poloviny zasedání v roce, z toho nejhorší situace nastala v roce 1719, ve kterém byl pouze na dvou jednáních městské rady. Tobias Grießmüller měl vůbec nejhorší docházku ze všech radních. Mezi patnácti a dvaceti pěti absencemi za rok se pohybovali Josef Bernegger, Jakub Schönhanßl, Michael Meyer a Šimon Werger. Střed mezi sedmi až třinácti absencemi představovali Jan František Holkovský, Václav Bernard Čapek, Jan Kašpar Heygl, Pavel Frey, Thomas Schmuttermayer, Thomas Fleischer a Augustin Bernegger.

Zajímavý je také pohled na skutečnost, v jakém počtu se radní při jednotlivých zasedáních scházeli. Podle vydaných na-

řízení Jáchyma Oldřicha z Hradce z roku 1597 měli konšelé zasedat v co nejvíce osobách. To se jim do určité míry i dařilo. Jen zřídka se stalo, že by se jednání účastnilo méně než polovina z celkového počtu v té době žijících radních. Tento jev byl méně častý než jeho opak, tedy že se radní scházeli v plném zastoupení. Nejčastěji se radní sešli v plném počtu v letech 1713 (18x z 45 zasedání) a 1714 (14x z 36 zasedání), pokud se ovšem nebude brát v úvahu nepřítomnost Leopolda Riedla, který od září 1712 až do zvolení nové rady v roce 1715 nezasedal. Dalším významným obdobím byl závěr roku 1721 a první polovina roku 1722, kdy se radní scházeli v plném počtu čtyř osob téměř při každém zasedání. Právý opak představují roky 1716 a 1719, kdy se vůbec nepodařilo, aby se alespoň jednoho zasedání účastnili všichni radní.

Každému jednání městské rady byl přítomen městský písař. Jeho úkolem bylo vést městské knihy. Působil ve svém úřadě většinou mnoho let, během nichž se vystříдалo několik městských rad. Stal se tak osobou, která na radnici představovala jakousi kontinuitu, jež byla zárukou bezproblémového chodu kanceláře. Během sledovaného období se v tomto úřadě v Jindřichově Hradci vystříдалy dvě osoby. První byl Antonín Ignát Pollak, který tento úřad zastával patrně již od roku 1705 až do své smrti v roce 1727.²¹³ Poté byl úřad městského písaře obsazen Johanem Jacobem Antonínem Krausem. Oba dva písaři byli znalí českého, německého a latinského jazyka. Zápisy vedli patrně v jazyce, v jakém probíhalo jednání. Ještě dříve, než však došlo k projednávání samotných záležitostí, zapsal písař jména radních, popřípadě jména dalších osob, které byly při zasedání přítomny. Kromě radních se jednalo většinou o obecní starší, městského rychtáře nebo hejtmana panství. Přítomnost vrchnostenského hejtmana při jednání městské rady bývala výjimečnou záležitostí. Během sledovaného období byl přítomen za-

---

²¹³ Antonín Ignát Pollak zemřel 23. září 1727; SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 45, s. 247.

sedání konšelského sboru pouze třikrát, a sice 17. října 1713, 11. března 1718 a 12. června 1725. Ve všech případech se jednalo o mimořádná zasedání, která patrně jeho přítomnost vyžadovala. 19. února 1723 se jednání městské rady účastnil panský důchodník Johann Horgött, i v tomto případě se jednalo o mimořádné zasedání.

Po zapsání přítomných osob následovalo projednávání záležitostí, popřípadě stížností, které vznášely jednotlivé strany. Tyto záležitosti byly jak z oblasti nesporného soudnictví, tak také sporného soudnictví. Pokud nebylo co projednávat, bylo zasedání ukončeno a radní se rozešli do svých domovů, jak se tomu stalo 12. října 1714: „*Páni sedíce až do 9 hodin a poněvadž žiadná portyje nepřišla, odešli páni, a jak na zchodych byli, prišel p. Mathes Andrys, však ale předce domů šli.*“²¹⁴ Jednání městské rady se konala většinou od osmé hodiny ranní a trvala minimálně do jedné hodiny, mnohdy se však protáhla až do druhé či čtvrté hodiny odpolední, zřejmě v závislosti na počtu projednávaných záležitostí. Jak vyplývá ze zápisků v radním manuálu pro léta 1724–1732,²¹⁵ scházeli se radní také zcela pravidelně i mimo radnici, povětšinou v domě úřadujícího purkmistra. O tom, co zde bylo projednáváno, ale prameny mlčí.

3.3. Primas a viceprimas

Primas měl v rámci městské samosprávy důležité postavení. Předsedal radě a každé zřízené komisi, dohlížel na městské, zejména však obecní a špitálské účty, věci uložené u městské rady, knihy, inventáře a pozůstalosti.²¹⁶ O jeho důležitosti a vážnosti svědčí i skutečnost, že v zápisech z jednotlivých zasedání městské rady býval uváděn, až na malé výjimky, na prvním místě. Výjimku představovaly zápisy ze dnů 8. října 1715, 19. listopadu 1715, 10. ledna 1716, 12. ledna 1717,

---

²¹⁴ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 101, sign. 202, kniha č. 32.

²¹⁵ Tamtéž, inv. č. 106, sign. 207, kniha č. 37.

²¹⁶ František TEPLÝ, *Dějiny města I/4*, s. 65.

26. ledna 1717, 20. dubna 1717 a 4. února 1718, tedy z doby, kdy tento úřad zastával Mathes Andrys. Jeho jméno tu bylo uváděno až na konci, za výčtem ostatních přítomných radních. Formulace „*pan primas též přišel*“ na konci zápisů působí, jakoby na zasedání docházel s patrným zpožděním a v době, když už městská rada začala úřadovat. Další výjimku představovalo období mezi 17. zářím 1727 a 30. lednem 1728, kdy byl primas uváděn až za právě úřadujícím purkmistrem.

Primas, v pramenech někdy zvaný též primátor, stál v čele městské rady a jako první po obnově rady zastával úřad purkmistra. V Jindřichově Hradci se během sledovaného období v tomto úřadě vystřídaly celkem tři osoby; od 1712 (respektive již od roku 1705) až do srpna 1715 zastával tento úřad Tobias Königsdörfer, jenž po obnově rady nebyl do tohoto úřadu znovu dosazen a stal se opět pouhým konšelem. Jeho úřad připadl na Mathese Andryse, který ho zastával od srpna 1715 až do své smrti 1. října 1718.²¹⁷ Od té doby zůstalo toto místo neobsazeno. Protože nepřítomnost primase byla zřejmě nepřípustná, zastával tento úřad Caspar Kohl označovaný v pramenech jako viceprimas. Po jeho smrti 5. srpna 1721²¹⁸ se úřadu viceprimase ujal Leopold Riedl, jenž se po obnovení rady v květnu 1722 stal primasem.

Úřad viceprimase se v Jindřichově Hradci objevoval vždy na různě dlouhou dobu vymezenou z jedné strany úmrtím právě úřadujícího primase a z druhé strany obnovou městské rady, kdy byl dosazen nový primas. Znamená to tedy, že se jednalo o úřad, kdy bylo potřeba zastupovat nepřítomného primase. Podle jakého pravidla byli konšelé do tohoto úřadu dosazováni, zjistíme, když zaměříme svou pozornost na pořadí, v jakém byli jednotliví radní dosazeni do rady. Caspar Kohl sice nebyl jmenován po obnově rady hned za Mathesem Andrysem, ale poněvadž mezi nimi jmenovaný Tobias Königsdörfer nebyl v té době již

---

²¹⁷ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 45, s. 169.

²¹⁸ Tamtéž, s. 199.

mezi živými, připadla tato úloha Casparu Kohlovi, který se tak stal viceprimasem v říjnu 1718 a z tohoto úřadu vystoupil vlastní smrtí v srpnu 1721. Totéž platí i pro Leopolda Riedla, který se tak stal viceprimasem po Kohlově smrti a vykonával ho až po obnovu rady v květnu 1722.

S úřadem viceprimase se v Jindřichově Hradci znovu setkáváme v lednu 1729. Tehdy se jím stal Friedrich Reich, který tak zastupoval zesnulého Leopolda Riedla. Friedrich Reich tento úřad zastával až do obnovy rady v červenci 1729, kdy se primasem stal Václav Bernard Čapek, i když by se dalo očekávat, že jím bude právě Friedrich Reich. Jeho volbě za primase nahrávala skutečnost, že to byl nejdéle působící radní, v minulé radě byl jmenován hned za primasem a navíc i tehdy zastával úřad viceprimase. Splňoval tedy úplně stejné podmínky, jaké měl před svým zvolením v roce 1722 Leopold Riedl. Naproti tomu Václav Bernard Čapek byl při té samé obnově jmenován až na desátém místě. Stejně tak se zdá být překvapující volba Mathese Andryse v roce 1715 místo ještě žijícího Tobiasse Königsdörfera. V tomto případě byl ale Mathes Andrys jmenován hned za Tobiasem Königsdörferem, takže se nejednalo o takový skok, jako v případě Václava Bernarda Čapka.

Titul viceprimase nebyl používán pouze v případě, byli-li primas mrtvý. Konšel jím byl označen i tehdy, pokud primas žil, ale nebyl přítomen zasedání městské rady, jak se tomu stalo několikrát během úřadování Leopolda Riedla, kdy ho v jeho nepřítomnosti jako viceprimas zastupoval Friedrich Reich. Je však těžké určit, jaká skutečnost rozhodovala o tom, kdy se jednání obešlo bez primase a tedy i bez viceprimase, a kdy jeho zastoupení bylo nutné.

3.4. Purkmistr a vicepurkmistr

Úřad purkmistra byl nejdůležitějším úřadem po primasovi. Zatímco primas zastával svůj úřad od zvolení až po znovuoobnovení rady, v purkmistrovském úřadě se jednotliví konšelé střídali.

Jako první po obnově městské rady zastával tento úřad primas a po něm následovali další radní podle pořadí, v jakém byli do rady dosazeni. Výjimku představoval rok 1717, kdy 1. září přijal úřad purkmistra místo Pavla Freye, který se v té době nacházel v Linci, Jiří Červinka. Hned po Jiřím Červinkovi ho 29. října mimo pořadí přijal Jacob Schuster opět se zdůvodněním: „...poněvadž ti, kteří by měli, v Linci jsou...“.²¹⁹ Tím druhým, který by do něho měl usednout, byl myšlen Friedrich Reich. Oba dva se úřadu ujali hned následující měsíc, nejprve Pavel Frey a po něm Friedrich Reich. Změna v přijetí úřadu purkmistra následovala 5. srpna následujícího roku, kdy úřad přijal Pavel Frey, který ho okamžitě postoupil právě odstoupivšímu Leopoldu Riedlovi. V radním manuálu ze srpna není žádný záznam o zasedání rady, ale 2. září, tedy v den, kdy měl úřad převzít Friedrich Reich, byl Pavel Frey uveden jako purkmistr.²²⁰

Další výjimkou byl rok 1721, kdy se stal purkmistrem nejprve Jacob Schuster a teprve až po něm Friedrich Reich.²²¹ V roce 1722 ještě před obnovou městské rady nepřijal vůbec úřad purkmistra Friedrich Reich. Zcela nevysvětlitelná situace nastala po renovaci rady v tomtéž roce. Leopold Riedl, který zastával purkmistrovský úřad jako primas hned po obnově, ho přijal ještě v průběhu téhož roku po dvoutýdenním úřadování Michaela Meyera. Do kalendáře však dalších čtrnáct dní, než úřad přijal Jan Baptista Martinolli, nadále zapisoval Michael Meyer.²²²

K další změně pořadí došlo v roce 1724. Michael Meyer, který měl zastávat purkmistrovský úřad od 28. dubna, ho přijal až 21. července.²²³ To bylo naposledy, co vůbec tento úřad vykonával. I když poté ještě téměř rok a půl, avšak s dlouhými

---

²¹⁹ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33.

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Tamtéž, inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34.

²²² Tamtéž, inv. č. 286, sign. 1105, kniha č. 216.

²²³ Tamtéž, inv. č. 105, sign. 206, kniha č. 36.

přestávkami, do rady docházel, nikdy se již nestal purkmistrem. Ani se nestalo, že by tento úřad alespoň oficiálně přijal, a ve skutečnosti ho zastupoval někdo jiný, jak se také dělo a jak o tom bude ještě zmínka níže. V souvislosti s purkmistrovským úřadem byl Michael Meyer zmíněn ještě 1. března 1726, kdy bylo uvedeno, že úřad by měl převzít Michael Meyer, „...poněvadž ale dosud ještě zaopatřen není, na pana J. B. Martinolli přišlo dne 1. Marty 1726.“²²⁴ Poslední výjimku představovala výměna pořadí mezi Friedrichem Reichem a Janem Františkem Holkovským v roce 1727.²²⁵

Každý z konšelů měl zastávat úřad purkmistra po dobu čtyř týdnů, takže na primase měl tento úřad vycházet dvakrát do roka. V Jindřichově Hradci si konšelé většinou předávali úřad purkmistra v pátek na řádném zasedání městské rady. I v tomto případě však existovaly určité výjimky, kdy k předání úřadu došlo v jiný den, mimo zasedání rady a ne právě po čtyřech týdnech. O tom, že radní přijal purkmistrovský úřad, učinil městský písař poznámku do radního manuálu, vždy za zápisem z právě ukončeného sezení. Zápisy o přijetí úřadu však nebyly pravidelné. Díky této skutečnosti nelze přesně zjistit, jak často docházelo k nepravdělnostem. V tomto směru dodávají chybějící informace hospodářské kalendáře, do nichž purkmistři zapisovali v době, kdy vykonávali úřad,²²⁶ a dále zápisy o přítomnosti radních na sezení v radních manuálech, které dovolují poznat, v jakém pořadí tento úřad vykonávali a zda skutečně dodržovali předepsané pořadí. Z dochovaných kalendářů pro roky 1714, 1722, 1724 a 1728 i občasných sdělení v radních manuálech vyplývá, že k těmto výjimkám nedocházelo často. 16. února 1714 měl úřad purkmistra po Thomasu Schmuttermayerovi převzít Tobias Griesmüller, ale protože byl nemocný, zůstal tak úřad nadále v rukou Thomase Schmuttermayera až do soboty 3. března,

---

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ Tamtéž, inv. č. 285, sign. 1105, kniha č. 215; inv. č. 286, sign. 1105, kniha č. 216; inv. č. 287, sign. 1105, kniha č. 217; inv. č. 288, sign. 1105, kniha č. 218.

kdy se ho ujal Tobias Grießmüller. Další výjimečná situace, která nastala v roce 1722, už byla zmíněna na předchozí straně. Sobota jako den přijetí purkmistrovského úřadu byla, když pomíneme pátek, nejčastější. Proč však docházelo k převzetí úřadu o několik dnů dříve či později, nelze ze zápisků z radních manuálů ani z kalendářů s jistotou vysvětlit. Jako možné zdůvodnění se nabízí nemoc nebo nepřítomnost radního ve městě.

Jelikož městská rada nebyla obnovována každý rok a během funkčního období docházelo k častým úmrtím, stávalo se velice často, že jeden konšel byl purkmistrem i vícekrát v roce. V tomto směru byl asi nejnáročnější rok 1721, kdy Leopold Riedl a Friedrich Reich zastávali úřad purkmistra třikrát. To samé se povedlo Jacobu Schusterovi v roce následujícím.

Ne zřídka se také stávalo, že radní sice úřad purkmistra přijal, ale nevykonával ho. Důvodem mohla být nemoc nebo nepřítomnost radního ve městě. Často se jednalo třeba jen o jedno zasedání, kde jako purkmistr nebyl přítomen. V tom případě ho zastoupil jiný radní. Tak tomu bylo například 2. prosince 1712, kdy se sezení neúčastnil Marcus Hoch a jako „*substithuirovaný purkmistr*“ ho zastupoval Caspar Kohl. Mohlo se však jednat i o zastupování během celého období, jako tomu bylo v případě Tobiase Königsdörfera, kterého v roce 1716 zastupoval Mathes Andrys, dále v případě Tobiase Grießmüllera, kterého v roce 1719 zastupoval Jacob Schuster, nebo Josefa Berneggera, kterého v roce 1728 zastupoval Václav Bernard Čapek.

V případě Josefa Berneggera nastala zajímavá situace i v roce 1724, kdy ho v jeho úřadu zastupoval Augustin Bernegger. Protože ani ten však nebyl vždy přítomen, prostřídali se zde během čtyř týdnů ještě další tři radní. Příčinou těchto absencí v purkmistrovském úřadě byla většinou nemoc radního. Tak se stalo, že 21. ledna 1718 přijal místo purkmistra rovnou Friedrich Reich, přestože na řadě byl Thomas Fleischer. To byla ale výjimka, radní totiž vždy úřad přijali, i když byli ne-

mocní, a museli být zastupováni. Radní, který zastupoval v purkmistrovském úřadě nepřítomného purkmistra, býval označován jako substithuirovaný purkmistr nebo vicepurkmistr. V letech 1715, 1717, 1722, 1725 se s takovouto situací vůbec nesetkáváme, v letech 1712, 1713, 1726 a 1727 se jednalo pouze o ojedinělé případy. Ve zbývajících letech (1714, 1716, 1718, 1719, 1720, 1721, 1723, 1724, 1728, 1729) se úřad vicepurkmistra objevoval často. Nejvíce zastupovanými purkmistry byli Marcus Hoch, Tobias Grießmüller, Jakub Schönhanßl a Josef Bernegger. Z těch, co purkmistra zastupovali, byli nejčastěji jmenováni Caspar Kohl, Thomas Schmuttermayer, Friedrich Riech a Leopold Riedl. Ve většině případů se náhradním purkmistrem stával konšel, který buď právě purkmistrovský úřad předal, nebo ten, který ho měl po nepřítomném purkmistrovi přijmout. To ovšem neplatí pro případy, kdy se vicepurkmistry stali Friedrich Reich a Leopold Riedl. Oba dva radní se totiž často stávali vicepurkmistry i mimo svá pořadí. To znamená, že se podle umístění, v jakém byli dosazeni do rady, nenacházeli před, nebo po nepřítomném purkmistrovi.

4. Majetkové, profesní a vzdělanostní zázemí radních

Stát se členem městské rady a zastávat úřad konšela s sebou neslo určitou zátěž, kterou bylo možno spatřovat především v tom, že konšel svůj úřad zastával bez nároku na pravidelnou odměnu. I když se konšelé označovali jako úředníci, nebyli profesionálními byrokraty. Měli jiné zaměstnání, které představovalo jejich obživu. Nabízí se tu tudíž několik otázek, jimiž se dosavadní literatura příliš nezabývá.

Předně je to určení důvodu, proč měli lidé zájem na tom stát se konšelem. Zcela pravdivou a jistou odpověď, proč se ta která osoba rozhodla, že se bude podílet na samosprávě města, se nikdy nedozvíme. Jako jednu z možností můžeme brát potřebu další seberealizace, vlastní vyniknutí navenek. Nebo se mohlo jednat o potřebu zasahovat nějakým způsobem do chodu města a tím pádem mít i určitý podíl na moci. Nezodpovězenou také zůstává otázka, zda všichni radní měli opravdový zájem na tom stát se konšelem, nebo byli k vykonávání tohoto úřadu nějakým způsobem předurčeni nebo dokonce donuceni a byla to pro ně spíše vynucená a zatěžující povinnost. Částečnou, ne však jistou odpovědí, by mohla být jejich hojná či naopak řídká účast na zasedáních městské rady.

Z tohoto hlediska by se pak mohlo říct, že osobami, které na samosprávě Jindřichova Hradce na počátku 18. století neměly příliš velký zájem, byly Josef Bernegger, Jakub Schönhanßl, Michael Meyer, Šimon Werger a především Tobias Grießmüller. (O účasti radních na zasedáních městské rady jsem pojednávala v předcházející kapitole)

Protože radní za vykonávání svého úřadu nedostávali plat, je zřejmé, že museli mít jiné dobré majetkové zázemí a svůj vlastní zdroj obživy, vedle kterého ještě spravovali městské záležitosti. Povolání se mi podařilo zjistit pouze u devatenácti z dvaceti osmi radních. Ve věci jejich majetku pak vy-

cháším z publikace *Domy města Jindřichova Hradce* od Františka Teplého.²²⁷

V průběhu sledovaných sedmnácti let se tu setkáváme s pěti radními, kteří se živili obchodem. Tobias Königsdörfer, Friedrich Reich a Sebastian Meyerlechner byli v pramenech označováni jako kupci.²²⁸ Podle údajů Františka Teplého vlastnil Tobias Königsdörfer ve městě dům č. 157, který mu v roce 1665 zapsala jeho manželka a k němuž později přikoupil zahradu a pole.²²⁹ Tuto skutečnost však nepotvrzuje Tereziánský katastr podle vizitace z roku 1719, kde Tobias Königsdörfer nebyl vůbec uveden.²³⁰ Friedrich Reich vlastnil ve městě dům č. 15, který v závěti věnoval na zřízení farní školy.²³¹ Sebastian Meyerlechner vlastnil dům č. 129, který koupil v roce 1726, v roce 1730 koupil dům č. 131 od Michaela Meyera a v roce 1750 dům č. 130.²³²

Zbývající dva radní, Thomas Fleischer a Michael Meyer, obchodovali se sukнем. Thomas Fleischer získal podle Františka Teplého polovinu domu č. 153. Jednalo se prý o výstavný dům, ve kterém se občas prodávalo víno. Jako roční výdělek udává 200 zl.²³³ Michael Meyer zaměstnával podle údajů Teplého jako obchodník se sukнем mnoho lidí a vydělával 1100 zl. Ve městě vlastnil dva domy, v té době rozestavěný dům č. 131, který v roce 1719 ještě nebyl dostavěný, a dům č. 151, který v roce 1701 koupil od Thomase Schmuttermayera.²³⁴ Kromě toho vlastnil podle zmíněného Tereziánského katastru ještě jednu nemovitost na zárybnickém předměstí a 28 strychů půdy, vztahující se k nemovitosti ve městě, a 68 strychů půdy vztahující se k domu

---

²²⁷ František TEPLÝ, *Domy města Jindřichova Hradce*, s.d.

²²⁸ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, s. 9; kniha č. 31, s. 169.

²²⁹ František TEPLÝ, *Domy*, s. 81. František Teplý se ve všech případech odvolává na nález berní ruly z roku 1719, kterou se mi nepodařilo nalézt.

²³⁰ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73.

²³¹ František TEPLÝ, *Domy*, s. 20.

²³² Tamtéž, s. 52, 54, 57.

²³³ Tamtéž, s. 71–72.

²³⁴ Tamtéž, s. 57, 67.

na předměstí.²³⁵ I přes tento značný majetek se však dostal do dluhů a byl nucen oba domy v rozmezí let 1726 až 1730 prodat.²³⁶

Jan Czimermann byl kramář s výdělkem asi 200 zl. ročně. Vlastnil dům č. 26, který zdědil po své matce. Podle Františka Teplého se jednalo o dům prostorný, ale zchátralý, bez stájí a se špatným sklepem.²³⁷

Tobias Grießmüller a Josef Mietneker byli voskáři. Prvně jmenovaný vlastnil jeden dům ve městě a jeden na novoměstském předměstí.²³⁸

Václav Bernard Čapek a Jan František Holkovský byli mydláři. Václav Bernard Čapek vlastnil dům č. 128, který mu dala v roce 1715 připsat jeho druhá žena Anna Barbora. Ročně si vydělal 150 zl. a nedržel žádné tovaryše. Zastával i úřad špitálního obročního.²³⁹

Řehoř Rauch se živil kloboučnictvím, bydlel v domě č. 133, který mu darovala jeho příbuzná vdova Dorothea Bramhauzká za výmink a 150 zl. Ročně si vydělal 200 zl.²⁴⁰ V Tereziánském katastru je však uveden jako vlastník dvou nemovitostí ve městě.

Jan Kašpar Heygl byl postřihač.²⁴¹ Vlastnil dům č. 175, který mu nechala zapsat jeho žena Ludmila.²⁴² Tento Teplého údaj nepotvrzuje Tereziánský katastr, kde je uveden pouze jako vlastník nemovitosti na nežáreckém předměstí.

Marcus Hoch byl sedlář, vlastnil dům č. 155. Dům je popisován jako velký, pěkný, bytelně stavěný s dobrými sklepy

---

²³⁵ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73.

²³⁶ František TEPLÝ, *Domy*, s. 57, 67.

²³⁷ Tamtéž, s. 41.

²³⁸ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73.

²³⁹ František TEPLÝ, *Domy*, s. 51.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 60.

²⁴¹ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 17.

²⁴² František TEPLÝ, *Domy*, s. 100.

a krámy. Šenkovalo se zde víno a jeho roční výnos byl 300 zl.²⁴³

Caspar Kohl se živil jako řemenář, vlastnil dům č. 132 se sýpkou na půdě a dobrými sklepy.²⁴⁴

Jan Baptista Martinolli byl kominík a podle Tereziánského katastru vlastnil dům ve městě.

Jakub Schönhaßl se živil jako sladovník, což mu vynášelo 80 zl., a vlastnil dům č. 167, který mu postoupila jeho žena za 800 zl. Jednalo se o výstavný dům se dvěma poschodími, dobrými sklepy a krámy, sýpkou a stájí pro čtyři koně.²⁴⁵ K domu se vázalo 20 strychů půdy.²⁴⁶

Šimon Werger byl nožíř. Vlastnil dům ve městě a k tomu ještě jednu nemovitost na novoměstském předměstí, ke které se vázalo 29 strychů půdy. Další nemovitost měl na zárybnickém předměstí, ke které patřily dva strychy půdy.²⁴⁷

Jacob Schuster byl zlatník a také vlastnil dům ve městě.²⁴⁸

Kryštof Zehentmayer se živil jako lazebník a František Teplý k tomu ještě dodává, že byl navíc i chirurg. I on vlastnil dům ve městě.²⁴⁹

U zbývajících jmen jsou k dispozici pouze údaje o jejich majetkovém zázemí. Mathes Andrys koupil podle Františka Teplého v roce 1687 dům č. 134 za 1750 zl. a pole v hodnotě 450 zl. Na domě bylo sladovnické právo.²⁵⁰ Mathes Andrys se však do té doby, než se stal primasem, živil jako městský písař. O rozsahu jeho majetku si můžeme udělat lepší představu ze závěti, kterou sepsal těsně před svou smrtí 3. září 1718. Odkázal v ní dům manželce Anně Marii a dětem. Pokud by některé z dětí chtělo dům koupit, muselo matce zajistit vejrunk a zaplatit

---

²⁴³ Tamtéž, s. 74.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 59.

²⁴⁵ Tamtéž s. 59.

²⁴⁶ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73.

²⁴⁷ Tamtéž.

²⁴⁸ Tamtéž.

²⁴⁹ Tamtéž.

²⁵⁰ František TEPLÝ, *Domy*, s. 61.

4000 zl. Pokud by se dům prodal, připadlo by synům Antonínovi, Josefovi a Františkovi každému po 1000 zl. Obě dcery dostaly na věno každá 800 zl., a v případě prodeje by k tomu měly dostat ještě 500 zl. Kromě domu získala manželka 1000 zl. na hotovosti, dále zahradu, sladovnu, pole, louky a vše, co patřilo k vinopalství, tedy dva použité kotle a jeden nový a nějaké sudy. Manželka však byla povinna vydržovat syna Františka na studiích. K odkazovaným věcem patřila i knihovna, z níž si polovinu knih měl vybrat syn František. Druhá měla připadnout Josefovi. Synům také odkázal kabáty, stříbrné knoflíky, stříbrné hodinky a stříbrnou zavírací lžici. Mathes Andrys odkázal ve své závěti peníze literátskému bratrstvu a dalším příbuzným a známým v hodnotě 528 zl., tyto peníze však nebyly na hotovosti a Anna Marie měla vše vyplácet postupně.²⁵¹ Zřejmě jí to dělalo problémy, neboť „pokud můžeme věřit Františku Teplému, Anna Marie na domě v roce 1719 živořila a sladovnické právo propůjčovala jiným.“²⁵²

I u dalšího radního se setkáváme se zprávou, že se živil úřadem vicesyndika a dobré živobytí si k tomu ještě zajistil výhodným sňatkem. Byl jím Augustin Bernegger, který koupil roku 1710 na městě dům č. 130, přičemž se zadlužil a s tímto dluhem stále zápolil. Jednalo se o „*pěkný a ke každé živnosti vhodně vystavěný dům s dobrými sklepy*“, krámy a stájemi pro čtyři koně. Kromě toho vlastnil také dvorec a polnosti.²⁵³

S dluhy zápolil i Josef Bernegger, který měl z čechovského dvorce vyplatit dva bratry a sestru. Protože však na to neměl dost peněz, musel tento dvůr prodat.²⁵⁴ I Josef Bernegger

---

²⁵¹ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 228, sign. 1912, kniha č. 158.

²⁵² František TEPLÝ, *Domy*, s. 61.

²⁵³ Tamtéž, s. 53-54; TÝŽ, *Slavatovské palatináty*, Český časopis historický 30, 1924, s. 478.

²⁵⁴ TÝŽ, *Dějiny města Jindřichova Hradce II/3*, Jindřichův Hradec 1934, s. 82-83.

vlastnil podle Tereziánského katastru dům ve městě a 31 strychů půdy.²⁵⁵

Pavel Frey držel dům ve městě a k tomu ještě jeden na ne-žáreckém předměstí. K nemovitosti na předměstí se vztahovalo 55 strychů půdy.²⁵⁶

Leopold Riedl měl dům č. 169, který do manželství přinesla jeho první manželka Alžběta. Jednalo se o dobře stavěný dům, vhodný k městské živnosti. Měl dvě poschodí, dobré sklepy a krámy, sýpku, várečné právo, což vynášelo 80 zl., a dále právo nalévat víno s výnosem 60 zl. ročně.²⁵⁷ Kromě toho vlastnil i dům na zárybnickém předměstí, k němuž patřilo 21 strychů půdy.²⁵⁸

Thomas Schmuttermayer koupil v roce 1701 malý tříposchodový dům č. 24 za 900 zl. Neprovozoval zde žádnou živnost, krámek se však hodil pro barvíře nebo parukáře. O tom, zda tento krámek někomu pronajímal, se František Teplý nezmiňuje. V domě však bydlel hlásný s činží 6 zl. V roce 1720 byl dům téměř na spadnutí a byl dán kvůli dluhům do dražby.²⁵⁹

O Frantzi Berneggerovi je známo pouze to, že držel jeden dům ve městě a druhý na novoměstském předměstí.²⁶⁰

O tom, že by Jiří Červinka vlastnil dům ve městě nebo alespoň na některém z předměstí, není v Tereziánském katastru ani zmínka.

Problémovou zůstává také osoba Frantze Freye. Protože v Jindřichově Hradci bylo příjmení Frey a jeho česká podoba Svoboda velmi časté, není vždy lehké určit, zda se jedná o jednu a tutéž osobu. Náš Frantz Frey se zřejmě celým jménem jmenoval Frantz Antonín Frey a byl synovcem Pavla Freye. Byl

---

²⁵⁵ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73.

²⁵⁶ Tamtéž.

²⁵⁷ František TEPLÝ, *Domy*, s. 91.

²⁵⁸ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73.

²⁵⁹ František TEPLÝ, *Domy*, s. 37.

²⁶⁰ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73.

to lékař a zároveň lékárník.²⁶¹ Tereziánský katastr udává, že i městský písař Antonín Ignát Pollak vlastnil dům ve městě a ještě jeden na nežáreckém předměstí, ke kterému patřilo 60 strychů půdy.

Kromě dobrého zázemí bylo také vhodné, když měl radní nějaké vzdělání. V Jindřichově Hradci se nacházelo jezuitské gymnázium založené v roce 1595 Adamem II. z Hradce. Student navštěvující gymnázium absolvoval většinou parvu, přípravný ročník, kde získal především znalost latiny potřebnou k dalšímu studiu. Pak následovalo řádných pět let studia. Nižší stupeň školy představovaly první tři třídy – principia, gramatika a syntax, zvané jako gramatikální třídy. Následující dvě humanitní třídy – poetiku a rétoriku – navštěvovali většinou studenti, kteří pomýšleli na univerzitní studia.²⁶²

Mezi studenty místního jezuitského gymnázia se setkáváme s devíti budoucími radními. Jejich počet mohl být ovšem vyšší. Seznamy studentů jezuitského gymnázia jsou totiž vedeny pouze do roku 1693, takže jména radních, kteří se stali členy konšelského sboru v pozdějších letech, zde už nemusela být zachycena. Protože v této době v seznamu zapsané osoby ještě nepůsobily v konšelském sboru, a tedy u jejich jmen chybělo označení, že se jedná o konšela, jak to bylo například v matrikách, není vždy zcela jisté, zda tím studentem byl skutečně budoucí radní.²⁶³ Takovým případem byl Augustin Bernegger, který se jako student jezuitského gymnázia objevuje v seznamu žáků jezuitského gymnázia dvakrát. Poprvé je to v letech 1662 až 1666, kdy neabsolvoval poslední třídu – rétoriku.²⁶⁴ Podruhé je jeho jméno zaneseno v letech 1690 až 1693, kdy mu k ukončení

---

²⁶¹ František TEPLÝ, *Dějiny města II/3*, s. 107, 283, 297, 298.

²⁶² Miroslav NOVOTNÝ, *Jindřichohradecká kolej Tovaryšstva Ježíšova v letech 1594–1618*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= *Opera historica* 6), s. 371, 379–381.

²⁶³ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. H 85, kniha č. 73.

²⁶⁴ 1662 parva, 1663 principia, 1664 gramatika, 1665 syntax, 1666 poetika; Tamtéž, fol. 202, 205, 209, 2013, 218.

studia chyběly poslední dva ročníky.²⁶⁵ Dále zde v letech 1683 až 1688 studoval i Josef Bernegger, který vzdělání ukončil.²⁶⁶ Jan Czimermann navštěvoval gymnázium v letech 1669 až 1674, přičemž první ročník jednou opakoval. K ukončení studia mu chyběly poslední dva ročníky.²⁶⁷ Jiří Červinka studoval v letech 1680 až 1687. V těchto letech opakoval přípravný ročník a první ročník. Navzdory těmto zádrhelům však studium ukončil.²⁶⁸

V soupise studentů se setkáváme s oběma radními s příjmením Frey. Pavel Frey se tu jako student objevil v letech 1677 až 1683. Po absolvování přípravného ročníku opakoval třikrát první ročník. Přičemž léta 1678 a 1679 byla patrně z důvodu morové nákazy spojena do jednoho studijního roku. Pavel Frey studium nedokončil, scházely mu poslední dva ročníky. Jeho jméno se však objevilo ještě jednou v roce 1684, kdy byl opět zapsán v přípravném ročníku. Není tedy zcela jisté, zda se pořád jednalo o jednu osobu. V případě, že tomu tak nebylo, je nemožné určit, který z nich se stal v budoucnu radním.²⁶⁹

Problém s identifikací je i u Frantze Freye. Ten studoval v letech 1672 až 1675 a studium neukončil.²⁷⁰ V tomto případě se však asi nebude jednat o pozdějšího radního, protože Frantz Frey měl být podle Františka Teplého synovcem Pavla Freye a bylo by málo pravděpodobné, že by začal studovat dříve než jeho strýc. Kromě toho František Teplý zmiňuje, že Frantz Frey žil ještě v roce 1749, což by znamenalo, že by se dožil i na

---

²⁶⁵ 1690 parva, 1691 principia, 1692 gramatika, 1693 syntax; Tamtéž, fol. 305, 309, 313, 316.

²⁶⁶ 1683 parva, 1684 principia, 1685 gramatika, 1686 syntax, 1687 poetika, 1688 rétorika; Tamtéž, fol. 276, 279, 282, 285, 288, 292.

²⁶⁷ 1669 parva, 1670 principia, 1671 principia, 1672 gramatika – defeat, 1673 gramatika, 1674 syntax; Tamtéž, fol. 231, 234, 237, 240, 243, 246.

²⁶⁸ 1680 parva, 1681 parva, 1682 principia, 1683 principia, 1684 gramatika, 1685 syntax, 1686 poetika, 1687 rétorika; Tamtéž, fol. 265, 269, 272, 275, 278, 281, 284, 288.

²⁶⁹ 1677 parva, 1678–9 principia, 1680 principia, 1681 principia, 1682 gramatika, 1683 syntax; 1684 parva; Tamtéž, fol. 259, 261, 265, 268, 271, 274; 280.

²⁷⁰ 1672 parva, 1673 principia, 1674 gramatika, 1675 syntax; Tamtéž, fol. 241, 244, 246, 253.

dnešní dobu výjimečného věku.²⁷¹ Podruhé se v seznamu žáků jezuitského gymnázia se jménem Frantze Freye setkáváme v letech 1686 a 1687, kdy osoba s tímto jménem ukončila studium absolvováním posledních dvou ročníků.²⁷² I v tomto případě by se však tato osoba musela dožít požehnaného věku a být stejně stará jako Pavel Frey. S největší pravděpodobností se jedná pouze o shodu jmen. Oním žákem byl zřejmě otec Frantze Freye, který zastával úřad městského rychtáře.²⁷³

Podobný je i případ Jana Heygla. Osoba tohoto jména měla navštěvovat jezuitské gymnázium v letech 1653 až 1659 a studium dokončit.²⁷⁴ Do seznamu studentů byl zapsán i Tobias Griesmüller, který po dvojím absolvování přípravy v letech 1663 a 1664 navštěvoval ještě první ročník v následujícím roce, a pak se studiem skončil.²⁷⁵ Ke studentům, kteří ukončili studium, patřil i Thomas Schmuttermayer studující v letech 1677 až 1683²⁷⁶ a Jakub Schönhanßl studující v letech 1677 až 1685.²⁷⁷ Šimon Werger navštěvoval v roce 1686 přípravku a poté v letech 1687 až 1689 vystudoval první tři ročníky. Došlo přitom z obtížně vysvětlitelných důvodů k přesmyčce. Šimon Werger navštěvoval totiž nejdříve syntax a až teprve následující rok gramatiku.²⁷⁸ V dalším studiu zřejmě již nepokračoval a začal se věnovat živnosti. U ostatních radních však možnost studia na gymnáziu v jiném městě, popřípadě v dalším studiu na univerzitě nelze potvrdit ani vyloučit.

---

²⁷¹ František TEPLÝ, *Dějiny města II/3*, s. 107, 283, 297, 298.

²⁷² 1686 poetika, 1687 rétorika; SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. H 85, fol. 284, 288.

²⁷³ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 32, s. 3.

²⁷⁴ Jan Kašpar Heygl nebyl v seznamu z let 1655 až 1656 a nenavštěvoval tedy v Jindřichově Hradci druhou třídu – gramatiku. 1653 parva, 1654 principia, 1657 syntax, 1658 poetika, 1659 rétorika; Tamtéž, fol. 150, 154, 175, 178, 182.

²⁷⁵ 1663 parva, 1664 parva, 1665 principia; Tamtéž, fol. 207, 211, 215.

²⁷⁶ 1677 parva, 1678–9 principia, 1680 gramatika, 1681 syntax, 1682 poetika, 1683 rétorika; Tamtéž, fol. 259, 261, 264, 267, 271, 273.

²⁷⁷ 1677 parva, 1678–9 parva, 1780 principia, 1681 principia, 1682 gramatika, 1683 syntax, 1684 poetika, 1685 rétorika; Tamtéž, fol. 258–280.

²⁷⁸ 1686 parva, 1687 principia, 1688 syntax, 1689 gramatika; Tamtéž, fol. 287, 290, 295, 299.

Vzdělání měl zcela zajisté také Mathes Andrys. Doklad o univerzitním vzdělání máme pak u Václava Bernarda Čapka, který byl bakalářem svobodného umění filozofického²⁷⁹ a u Frantze Freye, který vystudoval lékařskou fakultu.²⁸⁰

Pokud tedy z již zmíněných důvodů vyloučíme z uvedeného seznamu Frantze Freye a Jana Heygla, můžeme s jistotou říci, že určitého stupně vzdělání dosáhlo dvanáct radních. Nejnižší vzdělání z nich měl Tobias Grießmüller, který navštěvoval pouze první ročník gymnázia. Další čtyři radní: Augustin Bernegger, Jan Czimermann, Pavel Frey a Šimon Werger – ukončili studium po absolvování prvních tří tříd. K tomuto číslu dospějeme v případě, že se později nestala radním druhá osoba ne- soucí jméno Augustin Bernegger, které k uzavření studia chyběl pátý ročník. Tato samá výjimka platí i pro případ Pavla Freye, který by tak navštěvoval pouze přípravný ročník.

Řádných pět let studia vychodili pouze čtyři radní: Josef Bernegger, Jiří Červinka, Thomas Schmuttermayer a Jakub Schönhanßl. Posledními třemi vzdělanými osobami byli pak Mathes Andrys, Václav Bernard Čapek a Frantz Frey. Z uvedeného počtu radních a jejich dosaženého vzdělání lze soudit, že vzdělání nebylo rozhodujícím faktorem při rozhodování o složení městské rady. Nelze to však tvrdit s naprostou samozřejmostí především kvůli nedostatečným pramenům. Obtížné je také zjistit, do jaké míry mělo vzdělání vliv na obsazování úřadu primasa. U Tobiase Königsdörfera a Leopolda Riedla doklad o vzdělání nemáme. V případě Mathese Andryse je situace jiná. Mathes Andrys působil po ukončení studií čtyři roky v Brně u jménem neznámého zemského advokáta a adjunkta královského fiskálního úřadu jako písař, kde se naučil i právní praxi. V roce 1683 byl jmenován hospodářským kancelistou v Telči, odkud byl následujícího roku povolán do Jindřichova Hradce. Zde působil na zámku jako kancelista. Úřad městského písaře vykonával zřejmě od roku 1687

---

²⁷⁹ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 155.

²⁸⁰ František TEPLÝ, *Dějiny města II/3*, s. 107, 283, 297–298.

až do roku 1705.²⁸¹ Doložené vzdělání máme pak i pro dalšího primasa Václava Bernarda Čapka.

Se jmény osmi radních bylo možné se během sledovaného období setkat i na jiných úrovních městské samosprávy, než byla městská rada. Pavel Frey a Jiří Červinka byli v letech 1705 až 1715 městskými rychtáři a Jacob Schuster působil v té době ve městě jako obecní starší. Po renovaci v červenci 1715 se všichni tři jmenovaní stali konšely. V následujícím období 1715 až 1722 byli mezi obecními staršími Šimon Werger a Jan Baptista Martinolli. Jan František Holkovský zastával v tomto období úřad městského rychtáře. I oni se po následující obnově rady 30. května 1722 stali jejími členy. Při této renovaci byli do sboru obecních starších jmenováni Řehoř Rauch a Frantz Bernegger, kteří se radními stali 6. července 1729. Jak je patrné, do rady se tedy dostaly pouze osoby zastávající úřad obecního staršího nebo městského rychtáře. Toto je zřejmě jen část případů. Kvůli chybějícím zápisům o obnovách městských rad nelze však zjistit jejich skutečný rozsah.

---

²⁸¹ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černínové z Chudenic, Dodatky, Dělení slavatovského majetku, nesign.

5. Neformální vztahy mezi radními

Vztahy mezi osobami podílejícími se na samosprávě města lze rozdělit na formální a neformální. Formální vztahy byly dány funkcí, kterou daná osoba v rámci městské samosprávy zastávala. Jednalo se tedy o vztah mezi radními navzájem, mezi radními a purkmistrem nebo primasem. Formální vztahy vycházely z postavení jednotlivých osob a z kompetencí, které se k tomuto postavení vázaly.

Za neformální vztahy je možné označit takové, na které měly vliv všechny ostatní okolnosti, které však nesouvisely s městskou samosprávou a s úředním postavením jednotlivých radních. Tyto vztahy mohly být určeny příbuzenstvím radních. Mohlo se jednat o pokrevní příbuzenství, kdy v radě zasedali společně bratři nebo otec se synem. V případě nepokrevního příbuzenství mohli v radě sedět švagři, zeť s tchánem nebo oba tchánové. Dále do neformálních vztahů patří role svědků při sepisování svatebních smluv, samotném svatebním obřadě i při pořizování poslední vůle. Další významnou roli hrálo kmotrovství, sousedství, přátelství či patronát.

Ne vždy je však možné všechny tyto neformální vztahy, které mezi jednotlivými osobami probíhaly, odhalit. Ještě složitější je však přesněji popsat a určit, jaký měly vliv a dopad na jednání a chování konkrétního jedince v konkrétní situaci vzhledem k jeho postavení a pravomocem. Na situaci lze však také pohlížet z opačného konce. Nabízí se otázka, zda postavení určitého jedince, v tomto případě jeho příslušnost ke sboru konšelů, měla nějaký vliv na jeho soukromý život a na vztahy, které pak navazoval mimo radnici.

Pro zachycení situace v městské radě v Jindřichově Hradci v první třetině 18. století bylo možno využít informací z matrik,²⁸² knih kšaftů²⁸³ a svatebních smluv.²⁸⁴ Tyto prameny

---

²⁸² SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, 2, 31, 32, 45 - 48.

však dávají možnost poznat jen část z naznačených neformálních vztahů.

5.1. Původ radních

V městské radě zasedaly osoby, jež byly jindřichohradeckými měšťany. To však nemuselo nutně znamenat, že všechny tyto osoby z Jindřichova Hradce pocházely.

Z dvaceti osmi radních se v devíti případech setkáváme se skutečností, že osoby, jež se později staly členy konšelského sboru, se ve městě nenarodily a za měšťany byly přijaty. Patřili mezi ně Tobias Königsdörfer a Tobias Grießmüller. Prvně jmenovaný byl přijat za měšťana v září 1660,²⁸⁵ druhý pak v květnu 1680.²⁸⁶ Oba dva pocházeli z Khurtzen Zwettlu. Protože obsazení městských rad před rokem 1705 nespadá do rámce této práce, není jasné, zda byli členy předešlých rad, a tím pádem nelze ani určit, jak dlouho trvalo, než se v městské samosprávě v konšelské hodnosti prosadili.

Dalším radním, který nepocházel z Jindřichova Hradce, byl Friedrich Reich, který přišel z Pacova. Městské právo obdržel 9. července 1688, ale radním se stal až po dvaceti sedmi letech.²⁸⁷ Mathes Andrys pocházel ze Světlé u Pacova a městské právo obdržel 5. listopadu 1697, tedy osm let před tím, než zasedl v městské radě.²⁸⁸ Leopold Riedl pocházel z Reschitze v Dolních Rakousích. Městského práva nabyl v červnu 1698 a v městské radě začal působit po sedmi letech. Jan Kašpar Heygl byl z Chotěboře. Za jindřichohradeckého měšťana byl přijat v roce 1703 a členem městské rady se stal až po devatenácti letech.²⁸⁹ Václav Bernard Čapek pocházel z Vysokého Mýta,

---

²⁸³SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 228, sign. 1912, kniha č. 158; inv. č. 229, sign. 190, kniha č. 159.

²⁸⁴Tamtéž, inv. č. 222, sign. 178, kniha č. 152.

²⁸⁵Jan ORTH, *Jindřichohradečtí měšťané, v l. 1623-1727 do svazku městského přijatí*, Jindřichův Hradec 1884, s. 12.

²⁸⁶Tamtéž, s. 9.

²⁸⁷Tamtéž, s. 17.

²⁸⁸Tamtéž, s. 6.

²⁸⁹Tamtéž, s. 9.

měšťanem se stal 10. října 1713 a v městské radě začal působit po devíti letech.²⁹⁰ Kryštof Zehentmayer přišel do Jindřichova Hradce ze švábského Bibrbachu, měšťanem se stal v červenci 1723 a po šesti letech byl zvolen do nové městské rady.²⁹¹ Posledním přijatým měšťanem byl Sebastian Meyerlechner, jenž pocházel z Welsu. Za měšťana byl přijat v březnu 1726 a v městské radě se objevil o tři roky později.²⁹²

Jak je patrné, nebyl v Jindřichově Hradci místní původ podmínkou toho, aby se osoba mohla stát konšelem. Důležité bylo, zda daný jedinec vlastnil ve městě dům, a tudíž splnil předpoklad pro to, stát se měšťanem a popřípadě se pak uplatnit i v městské samosprávě. Další podmínkou pak podle práv Pavla Kristyana Koldína bylo, že měšťanem musela tato osoba být přinejmenším tři roky.²⁹³ V případě Jindřichova Hradce to splnili všichni radní.

Čtyři ze zmíněných radních pocházeli z českých oblastí, dalších pět pak z německých oblastí. Tito lidé zřejmě pobývali ve městě nějakou dobu ještě před jejich přijetím za měšťany. Doloženo to máme například pro Tobiase Grießmüllera, který tu v letech 1663 až 1665 navštěvoval místní gymnázium,²⁹⁴ nebo pro Sebastiana Meyerlechnera, který byl od roku 1716 zván na křty jako kmotr.²⁹⁵

5.2. Nepokrevní příbuzenství

V jindřichohradecké městské radě ve zkoumaném období nenastala situace, že by se v jedné radě sešly pokrevně spřízněné osoby. Radními, mezi kterými existovalo pokrevní pouto, byli Pavel a Frantz Freyovi. Jejich příbuzenství lze charakterizovat jako vztah strýc – synovec. Avšak tito dva muži nezasedali v jednom funkčním období. Pavel Frey působil v městské radě v letech

---

²⁹⁰ Tamtéž, s. 7.

²⁹¹ Tamtéž, s. 23.

²⁹² Tamtéž, s. 14.

²⁹³ Josef JIREČEK (ed.), *Práva*, s. 13.

²⁹⁴ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, inv. č. H 85, fol. 207–215.

²⁹⁵ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1. s. 380.

1715 - 1722, kdežto jeho synovec až v radě obnovené v červenci 1729. Podle údajů Františka Teplého se nejednalo o žádný vřelý vztah, mezi oběma muži panovala spíše vzájemná nevraživost.²⁹⁶

Také příjmení Bernegger svádí k interpretaci, že se jednalo o pokrevně příbuzné osoby. Platí to však pouze v případě Augustina a Frantze Berneggerových. Byli to bratři, ale ani oni spolu nezasedali v jedné radě. Prvně jmenovaný působil v konšelském sboru obnoveném v květnu 1722, druhý pak v městské radě z července 1729. V případě Josefa Berneggera se jednalo o shodu jmen. Všichni tři jmenovaní Berneggeři byli totiž příslušníky dvou rozdílných větví stejnojmenného rodu. Augustin a Frantz Bernegger se psali von Bernfels,²⁹⁷ kdežto Josef Bernegger patřil k větvi von Bernthal.²⁹⁸ Je tedy možné říci, že se jednalo spíše o vzdálené příbuzné.

V rámci nepokrevního příbuzenství se vyskytoval pouze jeden případ švagrovství, a dále spříznění tchána se zetěm nebo tchána s tchánem a ne vždy tyto osoby byly členy jedné městské rady.

Švagry byli Augustin Bernegger a Sebastin Meyerlechner, jehož sestru Alžbětu si prvně jmenovaný vzal za ženu.²⁹⁹ Zřejmě to muselo být již před rokem 1700, protože v matrikách oddaných, jež se od tohoto roku zachovaly, jsem záznam o sňatku nenalezla. Oba dva se tedy stali švagry ještě před jejich působením v městské radě a v době, kdy Sebastian Meyerlechner nebyl zdejším měšťanem. Za měšťana byl přijat až v roce 1726.³⁰⁰

Jako označení tchána se zetěm se nabízí vztah mezi Mathešem Andrysem a Jakubem Schönhanšlem. Druhý jmenovaný si vzal v roce 1714 jako vdovec za ženu Veroniku Apollonu, dceru Matthese Andryse, tehdy ještě pouhého radního.³⁰¹ Po obnově kon-

---

²⁹⁶ František TEPLÝ, *Dějiny města II/3*, s. 107, 283, 297, 298.

²⁹⁷ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 32, s. 162.

²⁹⁸ Tamtéž, kniha č. 31, s. 63.

²⁹⁹ František TEPLÝ, *Slavatovské palatináty*, s. 478.

³⁰⁰ Jan ORTH, *Jindřichohradečtí měšťané*, s. 14.

³⁰¹ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 175.

šelského sboru v červenci 1715 však již v radě zasedali oba dva: Mathes Andrys v úřadě primase a Jakub Schönhanßl jako poslední dvanáctý konšel.

Dalšími nepokrevně spřízněnými osobami, které se potkaly v městské radě v jednom funkčním období, byli Michael Meyer a Frantz Frey, který pojal v roce 1727 za manželku Meyerovu dceru Lidmilu.³⁰² V této době byl radním pouze první z jmenované dvojice. Oba dva zasedli v radě až po jejím obnovení v červenci 1729. Frantz Frey byl lékárník a podle blíže neurčených údajů Františka Teplého se měl potýkat s dluhy. Do jaké míry měla vliv na jmenování Jakuba Schönhanßla a Frantze Freye do rady nově vytvořená příbuzenství s jejich v radě již působícími tchány, lze jen těžko určit.

Třetím případem byl sňatek uzavřený roku 1715 mezi ovdovělým Thomasem Fleischerem a dcerou Friedricha Reicha Theresií.³⁰³ K uzavření tohoto manželství došlo v únoru, tedy pět měsíců před obnovením městské rady. Oproti předešlým případům je zde rozdíl v tom, že ani jeden z obou pánů nebyl v době sňatku členem konšelského sboru. Těmi se stali shodně až v červenci toho samého roku. Z uvedeného vyplývá, že zřejmě nevadilo, seděly-li v městské radě v jednom funkčním období příbuzné osoby, protože oba dva byli do rady dosazeni bez možnosti, aby jeden druhého protěžoval, jak se o tom lze domnívat v prvních dvou případech.

Případ Thomase Fleischera je zajímavý ještě z jednoho hlediska. V listopadu 1700 uzavřel sňatek s Ludmilou Theresií řečenou Czimermannovou, vdovou po Františku Svobodovi.³⁰⁴ František Teplý v *Domech města Jindřichova Hradce* udává, že Thomas Fleischer zdědil polovinu domu a druhou zdědil jeho syn Frantz Svoboda.³⁰⁵ Zřejmě se tedy jednalo o Frantze Freye, je-

---

³⁰² Tamtéž, kniha č. 32, s. 3.

³⁰³ Tamtéž, kniha č. 31, s. 186.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 12.

³⁰⁵ František TEPLÝ, *Domy*, s. 71-72.

hož si z předešlého manželství přivedla Ludmila Theresie a jehož Thomas Fleischer přijal za vlastního.

Podobné zajímavé rodinné poměry lze vyzorovat také u Pavla Freye. Tento radní měl dva adoptivní syny - Augustina a Frantze Berneggera, které přijal za vlastní při prvním manželství a jež ve své závěti uvádí jako své právoplatné dědice.³⁰⁶ Jejich matkou byla patrně Sofie Freyeová Berneggerová, která zemřela v roce 1718.³⁰⁷ Zda se jednalo o tytéž osoby, které se později taktéž prosadily v městské radě, nelze s plnou jistotou říci, avšak neexistuje žádný pádný důvod, proč by tomu tak nemělo být. Ještě v tom samém roce se Pavel Frey znovu oženil, tentokrát s Clarou Praxlovou, dcerou radního Jakuba Pavla Praxla.³⁰⁸ Na rozdíl od tří předešlých případů byl Jakub Pavel Praxel v době uzavření manželství po smrti a Pavel Frey v té době již tři roky působil jako radní v městské radě. V tomto případě tedy otázka, jaký vliv mělo příbuzenství na působení obou pánů v radě, není aktuální. Spíše se nabízí opačná možnost, a sice, zda mělo působení Pavla Freye v radě nějaký vliv na výběr manželky a tudíž i uzavření sňatku.

Rovněž stejná byla situace mezi Thomasem Fleischerem, jehož dceru Annu Theresii si vzal v roce 1735 za manželku Antonín Pergameni.³⁰⁹ Existoval zde však menší rozdíl. Thomas Fleischer nebyl sice naživu, ale Antonín Pergameni zastával v té době úřad staršího obecního a konšelem se stal až po obnově rady v roce 1737.³¹⁰ Tento příklad však již překračuje dobu vymezenou pro tuto práci.

Dalším nepokrevním vztahem doloženým pro Jindřichův Hradec byl vztah mezi dvěma tchány. V tomto postavení by se ocitli Kryštof Zehentmayer a Jakub Schönhanßl, pokud by v době uza-

---

³⁰⁶ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 228, sign. 1912, kniha č. 158.

³⁰⁷ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 45, s. 165.

³⁰⁸ Tamtéž, kniha č. 31, s. 216.

³⁰⁹ Tamtéž, kniha č. 32, s. 119.

³¹⁰ František TEPLÝ, *Dějiny města I/4*, s. 64.

vření sňatku mezi Josefem Antonínem Zehentmayerem a Annou Veronikou Schönhanßlovou v roce 1737 byli oba pánové naživu.³¹¹ Avšak i tento příklad překračuje danou časovou hranici.

5.3. Kmotrovství

Jednou z důležitých rovin, na které se neformální vztahy odehrávaly, bylo kmotrovství. Narození člověka a jeho zasvěcení Bohu se řadilo mezi nejvýznamnější události lidského života, a proto se křtu a věcem s ním souvisejícím věnovala velká pozornost. Významnou roli tu sehrála právě osoba kmotra či kmotry. Tím se podle církevních zákonů ustanovených pražskou synodou na počátku 17. století mohla stát pouze osoba, která odpovídala katolickému pojetí správného křesťana, neboť měla být vzorem pro chování pokřtěného. Na výběr kmotra měla velký vliv skutečnost, že kmotrovství znamenalo především vznik nového příbuzenství mezi kmotrem a dítětem a jeho rodiči, a dále skutečnost, že se jednalo o kontakty na celý život. Kmotrovství tak představovalo velmi důležitou formu společenských styků. Požádání o kmotrovství se považovalo za projev úcty a lidé nabídky posilující jejich prestiž nevyužili pouze výjimečně. Odmítnutí bylo vnímáno jako poměrně velký společenský a náboženský prohřešek. Kritéria pro výběr kmotrů byla do značné míry ovlivněna také jejich sociálním postavením. Od kmotra se očekávaly hmotné i nehmotné závazky, jako byly například dary k významným životním situacím či přímluvy na důležitých místech. Kmotr měl zajistit v případě nutnosti spolu s duchovním vzděláním i hmotnou existenci svého kmotřence. Tento požadavek zůstával do jisté míry většinou pouze v teoretické rovině, neboť v praxi nemohl být vzhledem k možnostem jednotlivce plně realizovatelný.³¹²

---

³¹¹ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 32, s. 164.

³¹² Miroslava MELKESOVÁ, *Adhiberi solent, qui compatres vocantur. Kmotrovství ve venkovském prostředí raného novověku na základě výzkumu chýnovské farnosti*, *Historická demografie* 27, 2003, s. 71-73, 84-86.

Pro postižení styků navázaných prostřednictvím kmotrovství slouží jako pramen křestní matriky, do nichž bylo zapisováno jméno prvního kmotra zvaného „levans“, druhého označovaného jako „patrinus“, a dalších přizvaných svědků - „testis“. Duchovní správce směl do matriky uvést pouze osoby vystupující v roli levans a patrinus.³¹³ Pro jindřichohradecké matriky však platí, že jména kmotrů buď takto vůbec označena nebyla, nebo byl do matriky zapsán první kmotr a testes. Křestní matriky se pro Jindřichův Hradec dochovaly od roku 1705.³¹⁴ Jedná se tedy o stejný rok, ve kterém byla na radnici dosazena nová městská rada. V této kapitole podobně jako v celé práci sleduji pouze jména oněch dvaceti osmi radních, které jsem zachytila od roku 1712 v radních manuálech. Nejsou tu tedy zpracována jména Jakuba Pavla Praxla, Jiřího Rundeho, Balthasara Hagisteina a Ludvíka Kochauta, kteří též byli členy městské rady jmenované v roce 1705.

Křestní matriky jako pramen mohou poskytnout částečné údaje o tom, jaké vztahy mezi jednotlivými radními panovaly. Vycházím přitom z předpokladu, že pokud byl jeden z radních požádán, aby se stal kmotrem potomka jiného radního, stalo se tak na základě kladného vztahu mezi oběma muži. Ne vždy se však muselo jednat pouze o oboustranné sympatie. Důležitou úlohu zde jistě hrála i prestiž konkrétního jedince. Pokud tento jedinec byl kmotrem potomka někoho jiného, zvyšovalo to samozřejmě i prestiž rodičů. Zda v tom kterém případě hrála větší roli otázka sympatie či prestiže, lze jen stěží určit.

O prestiži určitého jedince, v tomto případě radního, vypovídá i skutečnost, jak často se jeho jméno v postavení kmotra v matrikách objevuje. Vzhledem k časovému rozpětí lze také vypořádat, zda nějak výrazně ovlivnilo získání konšelského úřadu přítomnost radních při křtech. To znamená, jestli se ta

---

³¹³ Tamtéž, s. 70.

³¹⁴ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, 2.

samá osoba stávala kmotrem častěji jako radní než jako obyčejný měšťan či naopak.

Časové rozpětí je zde na jedné straně ohraničeno již zmíněným rokem 1705 a na druhé straně rokem 1732, což koresponduje s rozsahem práce, jejíž horní časovou hranici tvoří přelom dvacátých a třicátých let. Její mírné překročení pak umožňuje sledovat a především srovnat četnost účastí radních jmenovaných v roce 1729 na křtech.

5.3.1. Účast jednotlivých radních na křtech

Radní jakožto osoby zastávající významné pozice v rámci městské samosprávy se často stávali kmotry potomků mnoha jindřichohradeckých měšťanů a též potomků lidí z vesnic, které Jindřichovu Hradci přináležely.³¹⁵ Je však nasnadě, že mezi účastí jednotlivých radních na křtech existovaly rozdíly. Zatímco o některých radních je možno s trochou nadsázky říci, že přítomnost na křtech byla jejich denním chlebem, pro jiné to byla spíše výjimečná situace.³¹⁶

Mezi radní, pro které platí první tvrzení, patřil Marcus Hoch, který se účastnil průměrně 11,8 křtů ročně,³¹⁷ dále Mathes Andrys (8,7 křtů/rok),³¹⁸ Friedrich Reich (7,3 křtů/rok),³¹⁹ Michael Meyer (6,1 křtů/rok),³²⁰ Jan Franti-

---

³¹⁵ Jednalo se o vsi Votín, Jindřiš, Dolní Radauňku, Německou Radauňku, Děbolín, Buk, Dolní Žďár.

³¹⁶ Následující průměry nejsou počítány u všech radních za stejně dlouhý časový úsek, ale vždy od roku 1705 až do smrti radního či do roku 1732, není-li uvedeno jinak.

³¹⁷ V roce 1705 18x, 1706 13x, 1707 14x, 1708 14x, 1709 10x, 1710 14x, 1711 10x, 1712 17x, 1713 17x, 1714 14x, 1715 16x, 1716 8x, 1717 12x, 1718 7x, 1719 8x, 1720 6x, 1721 3x.

³¹⁸ V roce 1705 14x, 1706 9x, 1707 9x, 1708 8x, 1710 9x, 1711 7x, 1712 8x, 1713 7x, 1714 13x, 1715 7x, 1716 5x, 1717 7x.

³¹⁹ V roce 1705 5x, 1706 4x, 1707 5x, 1708 11x, 1709 3x, 1710 8x, 1711 5x, 1712 9x, 1713 8x, 1714 13x, 1715 11x, 1716 14x, 1717 11x, 1718 11x, 1719 11x, 1720 8x, 1721 6x, 1722 7x, 1723 10x, 1724 2x, 1725 8x, 1726 9x, 1727 7x, 1728 6x, 1729 4x, 1730 3x, 1731 3x, 1732 3x.

³²⁰ V roce 1705 7x, 1706 8x, 1707 7x, 1708 9x, 1709 8x, 1710 2x, 1711 9x, 1712 5x, 1713 11x, 1714 8x, 1715 5x, 1716 6x, 1717 3x, 1718 7x, 1719 3x, 1720 12x, 1721 12x, 1722 14x, 1723 11x, 1724 4x, 1725 4x, 1726 1x, 1727 3x, 1728 3x, 1729 3x, 1730 3x, 1731 0x, 1732 2x.

šek Holkovský (5,3 křtů/rok),³²¹ Tobias Königsdörfer (5,3 křtů/rok)³²² a Pavel Frey (4,7 křtů/rok).³²³ Zcela výjimečný je pak případ Sebastiana Meyerlechnera, který se účastnil průměrně 17,5 křtů ročně.³²⁴

Zcela na opačné straně stál Jacob Schuster, jenž za celé sledované období nevystoupil ani jednou jako kmotr. O něco lépe na tom byli Thomas Schmuttermayer (0,3 křtu/rok),³²⁵ Jan Baptista Martinolli (0,4 křtu/rok),³²⁶ Frantz Frey (0,6 křtu/rok),³²⁷ Frantz Bernegger (0,8 křtu/rok)³²⁸ a Caspar Kohl (0,9 křtu/rok).³²⁹ Zbylí radní se pohybovali průměrně mezi jednou až čtyřmi účastmi na křtu ročně.³³⁰

---

³²¹ V roce 1705 4x, 1706 6x, 1707 5x, 1708 4x, 1709 8x, 1710 4x, 1711 11x, 1712 4x, 1713 8x, 1714 9x, 1715 4x, 1716 6x, 1717 1x, 1718 6x, 1719 1x, 1720 6x, 1721 8x, 1722 5x, 1723 6x, 1724 6x, 1725 9x, 1726 5x, 1727 8x, 1729 5x.

³²² V roce 1705 5x, 1706 12x, 1707 8x, 1708 12x, 1709 8x, 1710 7x, 1711 4x, 1712 3x, 1713 4x, 1715 0x, 1716 0x, 1716 1x.

³²³ V roce 1705 6x, 1706 2x, 1707 6x, 1708 12x, 1709 11x, 1710 7x, 1711 6x, 1712 4x, 1713 7x, 1714 4x, 1715 6x, 1716 2x, 1717 0x, 1718 2x, 1719 4x, 1720 0x, 1721 1x.

³²⁴ V případě Sebastiana Meyerlechnera je průměr počítán od roku 1716, kdy se poprvé ocitl v postavení kmotra, až do roku 1732. Před rokem 1716 nebyl tento radní žádnému křtu přítomen. V roce 1716 11x, 1717 9x, 1718 9x, 1719 17x, 1720 13x, 1721 14x, 1722 11x, 1723 16x, 1724 16x, 1725 17x, 1726 24x, 1727 21x, 1728 28x, 1729 17x, 1730 24x, 1731 28x, 1732 13x.

³²⁵ Thomas Schmuttermayer byl za kmotra pouze v roce 1709 1x a v roce 1715 2x.

³²⁶ Jan Baptista Martinolli byl za kmotra pouze v letech 1707 1x, 1711 1x, 1712 1x, 1714 1x, 1717 1x, 1719 1x, 1722 1x, 1725 1x, 1728 1x, 1729 1x, 1730 1x, 1731 1x.

³²⁷ Frantz Frey byl za kmotra v letech 1705 1x, 1706 1x, 1717 1x, 1719 1x, 1720 2x, 1723 1x, 1724 1x, 1725 1x, 1729 1x.

³²⁸ Frantz Bernegger byl za kmotra v letech 1708 1x, 1717 1x, 1718 1x, 1719 3x, 1720 2x, 1723 3x, 1724 1x, 1725 2x, 1726 2x, 1727 3x, 1729 1x, 1730 1x, 1731 1x.

³²⁹ Caspar Kohl se stal kmotrem v letech 1706 1x, 1709 3x, 1710 1x, 1711 2x, 1715 2x, 1716 1x, 1717 1x, 1718 1x, 1719 2x, 1721 1x.

³³⁰ Augustin Bernegger: 1705 2x, 1706 4x, 1707 5x, 1708 8x, 1709 4x, 1710 3x, 1711 12x, 1712 10x, 1713 2x, 1714 1x, 1715 2x, 1716 2x, 1717 3x, 1718 0x, 1719 1x, 1720 0x, 1721 0x, 1722 2x, 1723 7x, 1724 2x, 1725 1x; Josef Bernegger: 1705 3x, 1706 1x, 1707 0x, 1708 1x, 1709 2x, 1710 4x, 1711 2x, 1712 1x, 1713 1x, 1714 2x, 1715 2x, 1716 1x, 1717 3x, 1718 2x, 1719 3x, 1720 0x, 1721 5x, 1722 3x, 1723 4x, 1724 6x, 1725 6x, 1726 8x, 1727 8x, 1728 4x, 1729 7x, 1730 5x, 1731 3x, 1732 1x; Jan Czimermann: 1705 0x, 1706 4x, 1707 1x, 1708 1x, 1709 1x, 1710 2x, 1711 1x, 1712 1x, 1713 1x, 1714 0x, 1715 1x, 1716 0x; Václav Bernard Čapek - v jeho případě jsou hodnoty počítány od roku 1713, kdy byl přijat za měšťana: 1713 0x, 1714 0x, 1715 0x, 1716 0x, 1717 2x, 1718 0x, 1719 1x, 1720 1x, 1721 1x, 1722 3x, 1723 1x, 1724 5x, 1725 2x, 1726 5x, 1727 3x, 1728 4x, 1729 6x, 1730 7x, 1731 4x, 1732 0x; Jiří Červinka: 1705 5x, 1706 1x, 1707 5x, 1708 1x, 1709 1x, 1710 0x, 1711 1x,

U některých radních lze pozorovat kvantitativní změny při přítomnosti na křtech v souvislosti se získáním konšelského úřadu. U Václava Bernarda Čapka došlo po přijetí do městské rady ke zvýšení ročního průměru účasti na křtech z 0,4 na 3,6 křtů ročně,³³¹ stejně tak u Řehoře Raucha z 0,6 na 2,5 křtů ročně a u Josefa Berneggera z 1,9 na 5 křtů ročně.

Jsou však i případy, kdy byl proces opačný. Dobře viditelné změny jsou u Marcuse Hocha. V letech 1705 - 1714, kdy nebyl členem městské rady, se jeho průměrná účast na křtech rovnala 14 křtům v jednom roce, kdežto po přijetí úřadu klesla na 8,5 křtů za rok. Dalším případem byl Pavel Frey, u něhož účast z původních průměrných 6,5 křtů za rok klesla na 2,1 křtů v roce. Podobné, i když ne tak zřetelné rozdíly lze vidět i u Tobiasa Griefsmüllera, Jiřího Červinky a Thomase Fleische-
ra. Zajímavý je průběh u Friedricha Reicha. V letech, kdy nepůsobil v městské radě, se jeho účast pohybovala na sedmi křtech do roka. Po přijetí do rady v červenci 1715 stoupla na deset křtů v roce, a v souvislosti s jeho členstvím v další

1712 1x, 1713 1x, 1714 0x, 1715 0x, 1716 0x, 1717 1x; Thomas Fleischer: 1705 3x, 1706 1x, 1707 1x, 1708 2x, 1709 2x, 1710 2x, 1711 2x, 1712 2x, 1713 2x, 1714 0x, 1715 0x, 1716 0x, 1717 0x, 1718 1x, 1719 2x, 1720 3x; Tobias Griefsmüller: 1705 6x 1706 4x, 1707 5x, 1708 4x, 1709 4x, 1710 2x, 1711 1x, 1712 2x, 1713 3x, 1714 3x, 1715 4x, 1716 1x, 1717 1x, 1718 2x, 1719 2x; Jan Kašpar Heygl: 1705 0x, 1706 0x, 1717 1x, 1708 4x, 1709 4x, 1710 5x, 1711 5x, 1712 4x, 1713 7x, 1714 0x, 1715 8x, 1716 3x, 1717 8x, 1718 5x, 1719 4x, 1720 2x, 1721 0x, 1722 3x, 1723 5x, 1724 2x, 1725 3x, 1726 5x, 1727 3x, 1728 2x; Josef Mietneker: 1705 - 1717 0x, 1718 1x, 1719 0x, 1720 1x, 1721 4x, 1722 2x, 1723 3x, 1724 2x, 1725 3x, 1726 3x, 1727 7x, 1728 7x, 1729 10x, 1730 2x, 1731 4x, 1732 7x; Řehoř Rauch: 1705 - 1711 0x, 1712 1x, 1713 1x, 1714 1x, 1715 0x, 1716 2x, 1717 1x, 1718 1x, 1719 1x, 1720 2x, 1721 1x, 1722 2x, 1723 3x, 1724 5x, 1725 1x, 1726 3x, 1727 3x, 1728 1x, 1729 1x, 1730 5x, 1731 4x, 1732 0x; Leopold Riedl: 1705 0x, 1706 4x, 1707 0x, 1708 3x, 1709 4x, 1710 1x, 1711 1x, 1712 8x, 1713 4x, 1714 5x, 1715 1x, 1716 5x, 1717 5x, 1718 2x, 1719 4x, 1720 3x, 1721 8x, 1722 5x, 1723 5x, 1724 2x, 1725 2x, 1726 3x, 1727 3x, 1728 9x; Jakub Schönhanßl: 1705 3x, 1706 4x, 1707 3x, 1708 4x, 1709 4x, 1710 4x, 1711 3x, 1712 3x, 1713 4x, 1714 0x, 1715 4x, 1716 4x, 1717 5x, 1718 3x, 1719 3x, 1720 1x, 1721 4x, 1722 3x; Šimon Werger: 1705 0x, 1706 1x, 1707 0x, 1708 2x, 1709 0x, 1710 1x, 1711 1x, 1712 6x, 1713 1x, 1714 7x, 1715 1x, 1716 3x, 1717 1x, 1718 3x, 1719 0x, 1720 2x, 1721 2x, 1722 3x, 1723 0x, 1724 4x; Kryštof Zehentmayer: 1705 0x, 1706 3x, 1707 2x, 1708 1x, 1709 4x, 1710 0x, 1711 3x, 1712 2x, 1713 2x, 1714 4x, 1715 0x, 1716 0x, 1717 1x, 1718 0x, 1719 0x, 1720 1x, 1721 1x, 1722 0x, 1723 1x, 1724 3x, 1725 2x, 1726 2x, 1727 2x, 1728 1x, 1729 2x, 1730 1x, 1731 1x.

³³¹ U Václava Bernarda Čapka jsou údaje počítány od roku 1713, kdy byl přijat za jindřichohradeckého měšťana; Jan ORTH, *Jindřichohradečtí měšťané*, s. 7.

radě zvolené v květnu 1722 klesla zpět na původních sedm křtů během roku. Po přijetí do rady obnovené v červenci 1729 klesl tento průměr pak na tři křty v roce.

Jak je tedy patrné, ne vždy přijetí do městské rady a tím i zvýšení prestiže konkrétního jedince znamenalo, že se tato změna bude nutně promítat i v záležitostech souvisejících s jeho osobním životem. Ve většině případů jednotlivých radních nemělo přijetí do rady podstatný vliv na jejich účast při křtech. Nabízí se otázka, proč všechny tyto osoby, které zastávaly stejnou funkci, byly pro roli kmotra více či méně žádané. Možná, že to nesouviselo ani tak s jejich veřejným postavením jako spíše s jejich osobními vlastnostmi či jejich zájmem a nezájmem se na něčem takovém podílet. Pokles v případě Marcuse Hocha, Pavla Freye a dalších je možné vysvětlit jejich zvýšenou zaneprázdněností po přijetí úřadu nebo naopak jejich sníženým zájmem. Již dosáhli určitého postavení a přítomnost na křtech byla pod jejich úroveň nebo nebyla tak potřebná k prosazování sama sebe a k prezentaci vlastní osoby navenek.

5.3.2. Kmotrovství členů městských rad v letech 1705 - 1732

Protože jindřichohradečtí radní chodili za kmotra dětem mnoha měšťanů, stávalo se velmi často, že se účastnili křtu i svých dětí navzájem. V následujícím rozboru však nemusejí být nutně zachyceni všichni potomci osmadvaceti radních. Je to dáno právě oním časovým vymezením. Některým radním se mohly děti narodit již před rokem 1705 a tito potom mohou vypadat jako bezdětní. Právě tak není zaručeno, že po roce 1732 se ještě některý z žijících radních nestal, v některých případech již poněkolikáté, otcem.

Radním, který se v matrice velmi často objevoval jako kmotr, byl Tobias Königsdörfer. V roce 1705 byl za kmotra synovi Mathese Andryse Josephovi,³³² dále v roce 1709 synu Augustina

---

³³² Dalšími kmotry byli Jan Finder a Dorota Kovandová.

Berneggera Janu Františku Heracliu (zde společně s Mathesem Andrysem)³³³ a v letech 1705, 1707, 1712 a 1713 čtyřem z jeho pěti dcer - Anně Barboře, Anně Marii, Marii Josefě a Anně Rozárii.³³⁴ V roce 1713 byl při křtu Jana Antonína, syna Friedricha Reicha (společně s Pavlem Freyem).³³⁵ V letech 1708 a 1710 se stal kmotrem synů Josefa Berneggera - Jana Karla a dvojčat Dobiáše a Václava. V obou dvou případech zde jako druhý kmotr stál Friedrich Reich.³³⁶

Friedrich Reich se stal kmotrem i ostatních dětí Josefa Berneggera - syna Frantze Ignatia narozeného roku 1715 a dcery Anny Marie narozené roku 1720.³³⁷ Dále byl kmotrem čtyř z jedenácti dětí Jana Kašpara Heygla, a sice dcery Roziny Veroniky (1717) a synů Jana Kašpara (1718), Josefa Františka (1720) a Jana Antonína (1724). U syna Jana Jakuba (1722) stála jako kmotra jeho žena Rozina Reichová. Téměř všechny děti Jana Kašpara Heygla se nacházely pod ochranou Veroniky Schönhanšlové (rozené Andrysově) a Tomáše Rundeho, syna bývalého radního Jiřího Rundeho, či jeho ženy Lucie.³³⁸ Friedrich Reich se pak

---

³³³ Jako třetí kmotr zde vystupovala Marie Myčková.

³³⁴ Další kmotři u Anny Barbory Alžběta Mollerin postmistrová a Kateřina (bez bližšího určení); u Anny Marie Alžběta Mollerin a Alžběta Andrysová; u Marie Josefy Marie Josefa Pezrová a Voršila Richterová; u Anny Rozárie Anna z Habru a Voršila Richterová. Poslední Anně Alžbětě (1717) byli za kmotry Voršila Richterová, Anna Marie Andrysová a Jan Jiří Königsdörfer.

³³⁵ Třetím kmotrem byla Kateřina Ruttová.

³³⁶ Třetím kmotrem byla Kateřina Kratochvílová.

³³⁷ V případě Frantze Ignatia byli dalšími kmotry Jan Jiří Königsdörfer a Kateřina Kratochvílová, u Anny Marie to byly Kateřina Kratochvílová a Kateřina Mavová.

³³⁸ Anna Rozina (1707) - kmotři: Pavel Frey, Ludmila Müllerová, Zuzana Reichlová; Antonín František (1708) - kmotři: Tomáš Runde, Matias Miller, Žofie Freyová; Jan Kašpar (1709) - kmotři: Pavel Frey, Tomáš Runde, Anna Andrysová; Marie Margareta (1711) - kmotři: Anna Andrysová, Žofie Freyová, Tomáš Runde; Lidmila Teresa (1714) - kmotři: Veronika Andrysová, Lucie Rundová, Pavel Frey; Anna Marie (1715) - kmotři: Veronika Schönhanšlová, Žofie Freyová, Tomáš Runde; Rozina Veronika (1717) - kmotři: Veronika Schönhanšlová, Friedrich Reich, Lucie Rundová; Jan Kašpar (1718) - kmotři: Friedrich Reich, Tomáš Runde, Veronika Schönhanšlová; Josef František (1720) - kmotři: Friedrich Reich, Tomáš Runde, Veronika Schönhanšlová; Jan Jakub (1722) - kmotři: bývalý panský purkrabí Jan Prokop, Tomáš Runde, Rozina Reichová; Jan Antonín (1724) - kmotři: Friedrich Reich, Tomáš Runde, Eva Hergetová.

ještě v roce 1731 stal kmotrem Františka Christiana, syna Sebastiana Meyerlechnera.³³⁹

Jako kmotři sedmi dětí Sebastiana Meyerlechnera pravidelně vystupovali příslušníci rodiny zámeckého hejtmana Františka Maxmiliána Kölsche z Kölschheimu, radního Michaela Meyera a Jiřího Ernesta Katora, jenž byl zetěm Mathese Andryse.³⁴⁰ Sám Sebastian Meyerlechner byl v roce 1719 kmotrem Františku Josefu Sebastianovi, synovi Augustina Berneggera,³⁴¹ dále v roce 1721 Anně Marii, dceři Thomase Fleischera, která se však narodila již jako pohrobek,³⁴² dále dětem Josefa Mietnekera: Janu Jakubovi (1723), Marii Kláře (1725) a Marii Alžbětě (1727),³⁴³ a čtyřem ze šesti dětí Frantze Berneggera: synu Františku Kašparu Sebastianu narozenému v roce 1725 (společně s Františkem Maxmiliánem Kölschem), dcerám Anně Františce narozené v roce 1723 (společně s Josefou Kölschovou, dcerou hejtmana), Anně Markétě a Evě Rozině narozeným v letech 1729 a 1731 (společně s manželkou Annou Marií). Členové rodiny Kölschů byli i u křtu prvních dvou dětí Frantze Berneggera. U dcery Marie Josefy (1717) to byla Josefa Kölschová, u syna Františka Vojtěcha Bartoloměje (1721) František Maxmilián Kölsch. Všem dětem Frantze Berneggera byla za kmotru Voršila Richterová. Manželka Sebastiana Meyerlechnera pak byla ještě kmotrou dvou dcer Jakuba Schönhanßla, Alžběty Kateřiny (1718)

---

³³⁹ Dalšími kmotry byli Joachim Richter a Anna Meyerová, manželka Michala Meyera.

³⁴⁰ František Josef Jan (1717) – kmotři: František Maxmilián Kölsch, Jiří Ernest Kator, Kateřina Meyerová (první manželka Michala Meyera); Marie Antonína (1718) – kmotři: Judita Kölschová (manželka hejtmana), Anna Katorová (manželka Jiřího Ernesta Katora), Michael Meyer; Josef Ignát (1721) – kmotři: František Maxmilián Kölsch, Michael Meyer, Anna Katorová; Anna Marie Sidonie (1723) – kmotři: Judita Kölschová, Anna Katorová, Michael Meyer; Jan Nepomucký Antonín (1725) – kmotři: František Maxmilián Kölsch, Michael Meyer, Anna Katorová; František Michal (1729) – kmotři: Joachim Richter, Michael Meyer, Anna Katorová; František Christian (1731) – kmotři: Joachim Richter, Friedrich Reich, Anna Meyerová (druhá manželka Michaela Meyera).

³⁴¹ Další kmotři byli Josef Moser, Jan Griesmüller a Jan Jiří Königsdörfer.

³⁴² Kromě Sebastiana Meyerlechnera měla Anna Marie další dvě kmotry Voršilu Richterovou a Sabinu Weißovou.

³⁴³ Další kmotři u Jana Jakuba Josef Pinter, Alžběta Čenková; u Marie Kláry Anna Andrysová (vdova po Mathesu Andrysovi) a Anna Wergerová (manželka Šimona Wergera); u Marie Alžběty Anna Wergerová a Anna Alžběta Andrysová.

a Františky Kateřiny (1721). Oběma byla zároveň kmotrou i Josefa Kölschová.³⁴⁴

Marcus Hoch byl kmotrem pěti ze šesti dětí Thomase Fleischera společně se Sabinou Weißovou a bývalým slavatovským úředníkem a poté jindřichohradeckým poštmistrem Ezechielem Richtrem nebo Voršilou Richterovou.³⁴⁵ Dále byl kmotrem dcery Michaela Meyera Anny Kateřiny (1705)³⁴⁶ a společně s Casparem Kohlem tří z pěti dětí Řehoře Raucha - dcery Voršily (1711) a synů Antonína (1715) a Jakuba Sigmunda (1719).³⁴⁷ Caspar Kohl byl kmotrem i další Rauchovy dcery Marie (1708).³⁴⁸ Kmotři posledního syna Jakuba byli potomci těchto dvou radních - Václav Kohl a Alžběta Hochová, jako třetí kmotr byl Frantz Andrys.

Také Pavel Frey se stal kmotrem dětí některých radních. Byly to tři z jedenácti dětí Jana Kašpara Heygla,³⁴⁹ dále syn Jana Františka Holkovského Jan František (1705)³⁵⁰ a syn Friedricha Reicha Jan Antonín (1713), jak již bylo zmíněno výše.

Kmotry se také stali Leopold Riedl, Tobias Griesmüller a Jan František Holkovský. Prvně jmenovaný byl jedním z kmotrů dcery Pavla Freye Anny Marie Magdaleny (1721)³⁵¹ a dcery Fried-

---

³⁴⁴ U Alžběty Kateřiny byl jako třetí kmotr Karel Lormonek a u Františky Kateřiny purkrabí Jan Prokop. První dvě dcery Jakuba Schönhanßla neměly za kmotry nikoho z městské rady. Anně Marii Veronice (1716) byli kmotry Josef Khelistr, Anna Marie Kreclová a Jan Savač; Marii Josefě Antoníně (1717) Josefa Antonie Kohlinová, Alžběta Kreclová a purkrabí Jan Prokop.

³⁴⁵ Anna Josefa (1707) - kmotři: Marcus Hoch, Voršila Richterová, Sabina Liklerová; Jan Antonín (1708) - kmotři: Ezechiel Richter, Marcus Hoch, Sabina Weißová; Václav Hypolit (1709) - kmotři: Ezechiel Richter, Marcus Hoch, Sabina Weißová; Anna Tereza (1712) - kmotři: Voršila Richterová, Marcus Hoch, Sabina Weißová; Anna Josefa (1718) - kmotři: Sabina Weißová, Voršila Richterová, Marcus Hoch; Anna Marie (1721) - kmotři: Voršila Richterová, Sabina Weißová, Sebastian Mayerlechner.

³⁴⁶ Dalšími kmotry byly Zuzana Hagisteinová a Zuzana Reichlová. Další dvě děti Michala Meyera neměly za kmotry nikoho z radních. Kmotry další dcery Anny Marie (1709) byli Zuzana Ráčková, Zuzana Hagisteinová a Martin Kroczi; u syna Františka Michaela (1710) Frantz Haytz, Martin Kroczi a Zuzana Hagisteinová.

³⁴⁷ Kmotrou Voršily byla ještě Anna Andrysová, kmotrou Antonína byla Alžběta Andrysová a kmotrou Jakuba Sigmunda Anna Marie Andrysová.

³⁴⁸ Jejimi dalšími kmotrami byly Alžběta Weißová a Anna Andrysová.

³⁴⁹ Viz poznámka 253.

³⁵⁰ Další kmotři František Maxmilián Kölsch a Voršila Richterová.

³⁵¹ Dalšími kmotrami byly Judita Kölschová a Anna Terezie Reimhartová.

richa Reicha Alžběty (1721).³⁵² Tobias Griesmüller se stal kmotrem další Reichovy dcery Magdaleny (1715). Ostatní děti Friedricha Reicha, s výjimkou již zmíněného Jana Antonína, neměly za kmotry nikoho, kdo by působil v městské radě.³⁵³ Jan František Holkovský byl kmotrem syna Frantze Freye Jana Jakuba (1728). Ani ostatní děti Frantze Freye neměly za kmotra nikoho z rady.³⁵⁴

Zajímavé je složení kmotrů u dětí Kryštofa Zehentmayera. U všech jeho synů (Joseph 1707, Sebastian 1709, Jakub Kryštof 1713, Frantz Paul Antonin 1715, Matěj 1717, Jiří František 1719) byli kmotry Frantz Hetzendorfer (v roce 1707 označovaný jako radní písař), Jiří Ernest Kator a Alžběta nebo Anna Kreclová. Výjimku tvoří pouze poslední syn Václav Michal (1721), jehož kmotry byli Joachim Richter, Jiří Ernesty Kator a Alžběta Kratochvílová. Dcerám Marii Elizabeth (1705) a Apolloně (1711) byli za kmotry v prvním případě Alžběta Kreclová, Dorota Hetzendorfová a Jiří Ernesty Kator; v druhém případě Anna Katorová, Anna Kateřina Kreclová a Frantz Štortorfer.

Podobně jako u Kryštofa Zehentmayera měly děti ostatních radních za kmotry buď někoho z příbuzných jindřichohradeckých konšelů, nebo lidi, kteří neměli s městskou radou nic do činění. To platí pro potomky Tobiase Griesmüllera,³⁵⁵ Thomase Schmuttermayera³⁵⁶ a Šimona Wergera.³⁵⁷ V případě dětí Jiřího

---

³⁵² Dalšími kmotrami byly Anna Katorová a Klára Freyová (vdova po Pavlu Freyovi).

³⁵³ Dalšími kmotrami dcery Magdaleny byly Žofie Freyová a Kateřina Řepová. Synu Petru Pavlovi (1717) šli za kmotry Frantz Frey, Jan Jiří Königsdörfer a Anna Marie Katorová. Dceři Kateřině (1719) Klára Freyová, Anna Katorová, Jan Jiří Königsdörfer.

³⁵⁴ Dalšími kmotry Jana Jakuba byli František Mitnekr a Dorota Krebsová. Dcera Anna Marie Barbora měla za kmotry Kateřinu Pollakovou, Annu Barboru Kilgrovou (bývalou hejtmanku, vdovu) a Josefa Mickyho (lékaře). Druhá dcera Apollonia (1732) měla za kmotry Barbaru Čapkovou (manželka V. B. Čapka), Františka Mitnekra a Dorotu Krebsovou.

³⁵⁵ Ludmila Eleonora (1706) – kmotři: Kateřina Sinorinková, Dorota Rundová, Joachim (postihař).

³⁵⁶ Antonín Hypolit (1705) – kmotři: Jakub Pavel Praxl, Anna Andrysová.

³⁵⁷ Šimon Ignatius (1707) – kmotři: Dorota Rundová; Anna Marie (1709) – kmotři: Ludmila Frampergrová, Dorota Rundová, Sebastian Frampreger; Jan Jakub (1710) – kmotři: Sebastian Frampreger, Jakub Frampreger, Dorota Rundová;

Červinky³⁵⁸ a Leopolda Riedla³⁵⁹ se jako kmotr objevil i jiný radní než někdo z dvaceti osmi sledovaných.

Z výše popsané situace vyplývá, že většina těchto vztahů navázaných skrze kmotrovství se realizovala především v době, kdy alespoň jeden z dvojice kmotr - otec naseděl v městské radě. Platí to pro Tobiasa Königsdörfera jako kmotra a Friedricha Reicha, Augustina Berneggera a Josefa Berneggera jako otce. Tobias Königsdörfer byl členem městské rady, kdežto další tři jmenovaní se jimi stali až později. Podobná situace nastala i v případě již radního Friedricha Reicha, který byl za kmotra dětem Josefa Berneggera a Jana Kašpara Heygla, kteří v té době ještě radními nebyli (výjimku představuje Heyglovo dítě narozené v roce 1724). Totéž platí také pro kmotra Marcuse Hocha ve vztahu k Thomasi Fleischerovi či Řehoři Rauchovi, kmotra Leopolda Riedla vůči Pavlu Freyovi nebo kmotra Jana Františka Holkovského ve vztahu k Frantzi Freyovi.

V takovémto případě, kdy kmotr byl již radním a stal se kmotrem potomka osoby, která v radě naseděla, je možné mluvit o tom, že se tak zvedla prestiž této osoby. Nebo naopak mohly být tyto osoby něčím pro radní přitažlivé, takže stát se kmotry jejich dětí jim imponovalo. Zda takto navázané vztahy mohly hrát rozhodující roli pro přijetí již zmíněných osob do městské rady, ale není možno s jistotou potvrdit ani vyloučit. Pokud bychom tuto možnost připustili, pak tyto vztahy hrály jistě větší roli v těch případech, kdy kmotr - radní ještě při vstupu otce - budoucího radního do městské rady žil. To by platilo pro vztah Tobias Königsdörfer - Friedrich Reich; Marcus Hoch - Thomas Fleischer; Leopold Riedl - Pavel Frey; Jan František Holkovský - Frantz Frey. Jen těžko si však lze před-

---

Anna Marie (1712) - kmotři: Ludmila Frampergrová, Dorota Rundová, Sebastian Frampreger.

³⁵⁸ Kateřina Anežka (1708) - kmotři: Dorota Rundová (manželka Jiřího Runde), Barbara Pergamenová, Balthasar Hagistein; Joseph (1711) - kmotři: Joachim Nayprur, Alexander Hagistein, Barbara Pergamenová; Veronika (1714) - kmotři: Dorota Rundová, Barbara Čapková, František Alexander Hagistein.

³⁵⁹ Marie Lidmila Veronika (1728) - kmotři: Marie Anna Sigmundová (manželka hejtmana dyrenského), Antonína Richterová, František Maxmilián Kölsch.

stavít, že by nějaký významný vliv měl vztah Tobias Königsdörfer - Augustin Bernegger a Josef Bernegger. Vždyť oba pánové se stali radními až v roce 1722, kdy byl již Tobias Königsdörfer přes pět let po smrti. To samé platí pro Marcuse Hocha ve vztahu k Řehoři Rauchovi. Zde rozdíl činí dokonce osm let.

Dalším častým případem bylo, že ani jeden z dvojice kmotr - otec nebyl v době křtu členem konšelského sboru. To platí pro vztah Marcuse Hocha jako kmotra a Michaela Meyera jako otce nebo Caspara Kohla jako kmotra a Řehoře Raucha jako otce; dále pro vztahy kmotra Pavla Freye a otců Jana Kašpara Heygla, Jana Františka Holkovského a Friedricha Reicha. Stejný případ nastal i u kmotra Sebastiana Meyerlechnera a otců Augustina Berneggera, Josefa Mietnekera, Frantze Berneggera. Tyto vztahy se však mohly dále rozvinout, pokud se oba muži stali radními v jednom funkčním období a mohly se projevovat tím, že ti samí teď již radní chodili dále za kmotry dětem také již radních, jak tomu bylo například v případě Michaela Meyera a Sebastiana Meyerlechnera.

Také se stávalo, že kmotr a otec byli konšely, když navazovali již zmíněný neformální vztah. To platí pro Tobiase Königsdörfera a Mathese Andryse; Friedricha Reicha a Sebastiana Meyerlechnera; Leopolda Riedla a Friedricha Reicha; Tobiase Grießmüllera a Friedricha Reicha.

Přehlédnout nelze ani propojení některých radních se zámekem, především s rodinou hejtmana Františka Maxmiliána Kölsche z Kölschheimu, jak tomu bylo v případě Frantze Berneggera, Sebastiana Meyerlechnera a méně již Jakuba Schönhanßla, Leopolda Riedla, Jana Františka Holkovského a Pavla Freye.

5.4. Sňatky

Kromě kmotrovství se vztahy mezi radními také odrážely při uzavírání manželství jich samých nebo při sňatcích jejich potomků. Jako pramen pro částečné poznání těchto vztahů mohou posloužit matriky oddaných, které jsou pro Jindřichův Hradec

zachovány od roku 1700.³⁶⁰ Dalším pramenem se stala kniha svatebních smluv.³⁶¹

5.4.1. Sňatky radních

Z dvaceti osmi radních jich během sledovaných let uzavřelo manželství třináct. Pouze ve výjimečných případech se stalo, že se konšel oženil dvakrát. Tato skutečnost byla dána především nemožností zjistit všechna manželství, která členové konšelského sboru během svého života uzavřeli. Důvodem pro tento stav je nedostatečná pramenná základna. Jak již bylo zmíněno, matriky oddaných jsou zachovány pouze od roku 1700; lze ovšem předpokládat, že radní mohli v mnoha případech vstoupit poprvé do stavu manželského již před tímto rokem. Hranici na druhé straně představuje rok 1737. Byl zvolen úmyslně, neboť se jedná o rok, ve kterém byla znovu obnovena městská rada, a složení konšelů se opět změnilo.³⁶²

Ke konšelům, kteří se během sledovaného období oženili dvakrát, patřil Thomas Fleischer a Frantz Frey. Thomas Fleischer uzavřel v roce 1700 manželství s Ludmilou Theresií Czimermannovou, vdovou po Frantzi Svobodovi. Jako svědkové jim stáli Balthasar Pergamen a Ludvík Kochaut,³⁶³ kteří v té době byli členy městské samosprávy, a dále Balthasar Pergamen jako konšel a Ludvík Kochaut jako obecní starší.³⁶⁴ Podruhé se Thomas Fleischer oženil v roce 1715 s Theresií, dcerou Friedricha Reicha.³⁶⁵ Za svědky jim byli další členové městské rady Thomas Schmuttermayer jako purkmistr a dále Mathes Andrys a Marcus Hoch. V tomto případě se nabízí srovnání se zápisem v knize svatebních smluv, kde jako svědkové uzavřené smlouvy stáli na straně ženicha Pavel Frey, v té době městský rychtář, a Michael Fleischer, hejtman na zárybnickém předměstí. Na straně ne-

---

³⁶⁰ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, 32.

³⁶¹ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 222, sign. 178, kniha č. 152.

³⁶² František TEPLÝ, *Dějiny města I/4*, s. 64.

³⁶³ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 12.

³⁶⁴ František TEPLÝ, *Dějiny města I/4*, s. 63.

³⁶⁵ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 186.

věsty pak Thomas Schmuttermayer a městský písař Antonín Ignát Pollak. Oběma dvěma záležitostem byl přítomen pouze Thomas Schmuttermayer.³⁶⁶ U Thomase Fleischera lze předpokládat ještě jednu manželku - Rosinu. S tou byl ženatý ještě před sňatkem s Theresií. Nasvědčují tomu zápisy v křestní matrice, kdy je tato žena uvedena jako matka u jeho čtyř dětí,³⁶⁷ a dále matrika zemřelých, kde stojí, že zemřela roku 1712 při porodu.³⁶⁸ V matrice oddaných jsem však záznam o jejich sňatku nenašla.

Frantz Frey se oženil roku 1718 s Marií Rozinou Klárou Katorovou a za svědky jim byli opět členové městské rady Jakub Schönhanßl a Mathes Andrys.³⁶⁹ Podruhé se oženil v roce 1727 s dcerou Michaela Meyera Lidmilou.³⁷⁰ Jako svědek zde vystupoval městský rychtář Elias Frantz Okenfúß. Druhého svědka matrika neudává. Pro Frantze Freye platí to samé, co pro Thomase Fleischera. Oba se ani v jednom případě neženili jako radní, a přesto se jejich svateb účastnili převážně lidé působící v městské radě. Lze soudit, že tito lidé tedy zastávali v rámci města vlivné a nepřehlédnutelné postavení, které se mohlo projevit právě již popsanou skutečností a které nakonec mohlo být i příčinou jejich přijetí do sboru konšelů.

Toto tvrzení je možné ovšem vztahovat i na ostatní radní, kteří se ženili v době, kdy nezastávali konšelské místo. Patří k nim Václav Bernard Čapek, jehož sňatek s Barbarou, vdovou po bývalém radním Balthasarovi Pergamenovi, v roce 1712 dosvědčil Thomas Schmuttermayer, Pavel Frey a Sebastian Framperger.³⁷¹ Janu Kašparu Heyglovi byli v roce 1701 za svědky Balthasar Hagistein, Jan Karel Praxel a Edeon Hartman.³⁷² Sňatku Řehoře Raucha v roce 1701 se jako svědkové účastnili Jiří Runde a Ma-

---

³⁶⁶ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 222, sign. 178, kniha č. 152, fol. 117.

³⁶⁷ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, s. 75, 121, 166, 278.

³⁶⁸ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 45, s. 115

³⁶⁹ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 212.

³⁷⁰ Tamtéž, kniha č. 32, s. 3.

³⁷¹ Tamtéž, kniha č. 31, s. 155.

³⁷² Tamtéž, s. 17.

thes Andrys.³⁷³ Friedrichu Reichovi šli v roce 1709 za svědky Balthasar Hagistein a Pavel Frey.³⁷⁴ Sňatek Jakuba Schönhanßla z roku 1714 dosvědčili Caspar Kohl, Marcus Hoch a Thomas Schmuttermayer.³⁷⁵ Zde je však nutno položit si otázku, jaký vliv měl na složení svědků Schönhanßlův tchán Mathes Andrys. Mezi tyto radní patří i Sebastian Meyerlechner, u něhož se nabízí srovnání svědků při sepisování svatební smlouvy a svědků účastnících se samotného obřadu. Při obřadu v roce 1716 byli přítomni Joachim Richter a Marcus Hoch.³⁷⁶ Tato jména se však nevyskytují ve svatební smlouvě. Zde podepsal na straně ženicha jako svědek Johann Grießmüller a Johann Michael Paur, na straně nevěsty Elizabeth Gratzel, Tobias Gratzel, zřejmě příbuzní, a Tobias Grießmüller.³⁷⁷

K radním, kteří ještě v době sňatku nebyli v městské radě a jimž nešel za svědka nikdo z tehdejších radních, patřili Kryštof Zehentmayer a Josef Mietneker. Prvně jmenovanému svědčil v roce 1702 Gottfried Nang, Jacob Schuster a zámečník Adam Strnad;³⁷⁸ Josefu Mietnekerovi v roce 1722 Jan Chvojka a kupecký mládenec Franz Frey.³⁷⁹

V době, kdy již byli členy městské rady, se ženili Pavel Frey a Michael Meyer. Pavel Frey si vzal v roce 1718 dceru Jakuba Pavla Praxla Marii Kláru.³⁸⁰ Jako svědkové mu byli Jakub Schönhanßl a Mathias Mitter. I v jeho případě se nabízí možnost srovnání s knihou svatebních smluv. Zde jako svědkové vystupovali opět zcela rozdílní lidé. Na straně ženicha to byl Antonín Ignát Pollak, Augustin Bernegger a Frantz Bernegger; na straně nevěsty primas Mathes Andrys a Leopold Riedl.³⁸¹ Mi-

---

³⁷³ Tamtéž, s. 46.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 119.

³⁷⁵ Tamtéž, s. 175.

³⁷⁶ Tamtéž, s. 196.

³⁷⁷ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 222, sign. 178, kniha č. 152, fol. 126.

³⁷⁸ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 25.

³⁷⁹ Tamtéž, s. 247.

³⁸⁰ Tamtéž, s. 216.

³⁸¹ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 222, sign. 178, kniha č. 152, fol. 145.

chael Meyer se ženíl v roce 1723 a jako svědkové mu byli hejtman František Maxmilián Kölsch z Kölschheimu a Augustin Bernegger.³⁸²

V době, kdy byl už v městské radě, se měl ženit také Tobias Grießmüller. V knihách svatebních smluv existuje zápis o uzavření svatební smlouvy mezi ním a Marií Magdalenou ze září 1716. Jako svědci zde vystupovali na straně ženicha Antonín Ignát Pollak, Marcus Hoch a Pavel Frey, na straně nevěsty Martin Sinegratz a Frantz Mietneker.³⁸³ Zápis o tom, zda se tento sňatek opravdu uskutečnil, však v matrice chybí.

Jak lze pozorovat, za svědky šli většinou z uvedených osob radní, a to i v době, kdy tyto osoby ještě v městské radě nepůsobily. Z tohoto je možné usuzovat, že se jednalo i v té době o osoby ve městě vážené nebo za vážené mohly být považovány rodiny jejich budoucích manželek. Zajímavé je také srovnání zastoupení svědků při samotném obřadu a při sepisování svatebních smluv. V žádném případě se tito lidé neshodovali, důvod pro tuto skutečnost zůstává skrytý.

5.4.2. Sňatky potomků

Radní nechodili za svědky pouze sobě navzájem, ale často byli rovněž v té samé roli přítomni na svatbách potomků ostatních radních. Podobně jako v předchozí části i zde pro zpracování platí stejné časové rozmezí let 1700 až 1737.

Oběma dcerám Mathese Andryse stáli za svědky členové městské rady. Anně Markétě, která si brala Jiřího Ernesta Katora, takto v roce 1710 posloužil Jiří Runde a Caspar Kohl,³⁸⁴ její sestře Veronice a Jakubu Schönhanßlovi o čtyři roky později Caspar Kohl, Marcus Hoch a Thomas Schmuttermayer.³⁸⁵ Jejich bratr František Joseph se ženíl až v roce 1727 a za svědky mu a jeho budoucí manželce Marii Magdaleně, dceři zárybnického

---

³⁸² SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 262.

³⁸³ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 222, sign. 178, kniha č. 152, fol. 128.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 127.

³⁸⁵ Tamtéž, s. 175.

hejtmana Michaela Fleischera, přišli novoměstský hejtman Matěj Bernegger, zárybnický hejtman Tomáš Runde a dále Jan Widra a Jan Kratochvíle.³⁸⁶

I dcery Augustina Berneggera měly za svědky radní. Na svatbě Barbary v roce 1728 byli za svědky Sebastian Meyerlech-ner, který v té době ještě v městské radě nebyl, a Václav Bernard Čapek. Marii Terezii v roce 1737 svědčili Frantz Bernegger a opět Sebastian Meyerlechner.³⁸⁷

Jakubu Martinolli, synovi Jana Baptisty Martinolli svědčili při svatebním obřadě roce 1712 Thomas Schmuttermayer, Mathes Andrys a Jacob Schuster. Ten byl o čtyři roky později za svědka také jeho sestře Dorotě společně s Friedrichem Reichem a Jiřím Kalušem.³⁸⁸

Také synové Šimona Wegerera měli na svých svatbách radní. Matěj a František se ženili v průběhu roku 1728. Oběma byl za svědka Jan František Holkovský; Matějovi pak navíc ještě Jan Kašpar Heygl, Františkovi starší obecní Antonín Kohl. Jan František Holkovský se účastnil taktéž svatby Jana Jakuba o rok později. Zde s ním jako druhý svědek vystupoval Josef Mietneker.³⁸⁹

Marii Elizabeth Zehentmayerové byli za svědky v roce 1731 rovněž radní Sebastian Meyerlechner a Josef Mietneker. Jejímu bratrovi Josefu Antonínu, který si bral dceru Jakuba Schönhanßla Annu Veroniku, přišel jejich sňatek dosvědčit Frantz Bernegger s písařem Josephem Andrysem.³⁹⁰

Taktéž dceři Thomase Fleischra Anně Theresii přišel sňatek s Antonínem Pergamenem v roce 1735 dosvědčit radní Václav Bernard Čapek s Jiřím Beránkem.

U všech těchto sňatků jsou však jisté rozdíly. Dětem Matthese Andryse, Jana Baptisty Martinolli nebo Kryštofa Ze-

---

³⁸⁶ Tamtéž, kniha č. 32, s. 5.

³⁸⁷ Tamtéž, s. 18, 162.

³⁸⁸ Tamtéž, kniha č. 31, s. 155, 198.

³⁸⁹ Tamtéž, kniha č. 32, s. 18, 24, 33.

³⁹⁰ Tamtéž, s. 59, 167.

hentmayera šli za svědky radní většinou v době, kdy ještě jmenovaní rodičové - konšelé žili, a lze tu tedy přepokládat jejich jistý vliv. Zcela jiná byla však situace například u dětí Šimona Wergera či Augustina Berneggera. V obou případech byli již otcové dávno po smrti, a tudíž nemohli mít na volbu svědků žádný vliv. Přesto se jejich svateb účastnili členové městské rady, což může svědčit o tom, že tyto rodiny zůstaly nadále vážené i bez jejich hlavního představitele.

I u dětí dalších radních byli za svědky radní, ale neplatí to v případě všech potomků. Tak tomu bylo například u Caspara Kohla. Na svatbě dcery Johanny v roce 1709 byli přítomni tři radní - Balthasar Hagistein, Tobias Griesmüller a Jiří Runder.³⁹¹ Jejím sourozencům Alžbětě Theresii a Antonínu svědčili lidé, kteří se neúčastnili městské správy.³⁹² Synu Václavovi Kohlovi v roce 1730 byli za svědky opět lidé působící v městské radě - Josef Bernegger a Řehoř Rauch.³⁹³

Podobně tomu bylo u dětí Jana Kašpara Heygla a Marcuse Hocha. Marie Klára Heyglová měla na své svatbě roku 1726 za svědky radního Jana Františka Holkovského a městského písaře Antonína Ignáta Pollaka, zatímco jejím dalším dvěma sestrám šli za svědky lidé, kteří nepůsobili v městské správě.³⁹⁴ Anna Theresie provdaná roku 1716 měla za svědka jednoho radního, kdežto její sestra Marie Alžběta žádného.³⁹⁵

Naopak na svatbách dětí Jiřího Červinky, Jana Františka Holkovského a Jacoba Schustera se neobjevil nikdo z radních.

---

³⁹¹ Tamtéž, s. 120.

³⁹² Alžbětě Theresii byli za svědky v roce 1710 Nikodým Plička a Jan Ráček; Antonínovi Jiří Frantz Štubík, Jakub Pergamen a Martin Skála; Tamtéž, s. 128, 129.

³⁹³ Tamtéž, kniha č. 32, s. 43.

³⁹⁴ Tamtéž, kniha č. 31, s. 294; svědci na svatbě Ludmily (1732) byli Matěj Uhrman a František Jakeš; na svatbě Anny Marie (1737) Johann Michael Derhamayer a Matěj Ubrman; Tamtéž, kniha č. 32, s. 74, 165.

³⁹⁵ Svědkové na svatbě Anny Theresie byli Thomas Fleischer, Andreas Muttermayer, Pavel Sumer; svědkové Marie Alžběty (1724) byli František Hoch, Antonín Kinzl; Tamtéž, kniha č. 31, s. 203, 273.

A to ani v případě, že se sňatek konal v době, kdy tito pánové byli členy městské rady.³⁹⁶

Z uvedeného vyplývá, že v případě potomků radních nebyla účast jiných radních na jejich svatbách tak častá, jak tomu bylo u samotných radních. V některých případech byli svědci u jednotlivých dětí toho samého radního rozdílní, což byla většina případů, u některých se jména opakovala, jako tomu bylo například u dětí Jana Františka Holkovského.

5.5. Svědectví při pořizování testamentu

Do neformálních vztahů nechává badatele nahlédnout také pořizování poslední vůle určitého jedince. Ta vznikala z iniciativy osoby, která vlastnila určitý majetek, o němž měla právo rozhodovat a nakládat podle své svobodné vůle. Jak píše Pavel Kristyán Koldín, kšaft vznikal za účelem „*pronešení poslední vůle člověka o tom, co by chtěl, aby po jeho smrti držáno a zachováno bylo*“.³⁹⁷ Podmínkou uzavření kšaftu bylo, že každý testátor musel být samostatný a způsobilý.³⁹⁸

Obvyklou formou kšaftu byl kšaft písemný. Ve většině případů si testátor k takovému pořízení nechával povolát příslušného písaře nebo se toho mohl ujmout i některý ze svědků, když kšaftující již neměl dostatek sil (v době nemoci či těsně před smrtí) svou poslední vůli sepsat vlastnoručně a mohl ji pouze nadiktovat a poté se na závěr podepsat.³⁹⁹

---

³⁹⁶ Červinka: Kateřina (1730), svědci Ondřej Berger, Josef Tettenwolf; Veronika (1737), svědci Václav Zabran, Antonín Hafrey; Tamtéž, kniha č. 32, s. 46, 165. Holkovský: Alžběta Kateřina (1722), svědci František Hoch, Jan Kinzl; Lidmila Theresie (1726), svědci Matěj Tutar (starší obecní), Matěj Auličnej; Tamtéž, kniha č. 31, s. 248, 295. Schuster: Kateřina (1722), svědci Lorenz Wimmer (soukenický tovaryš), Jan Gottfried Poppe (zlatnický tovaryš); Anna Barbora (1723), svědci Adam Marbycher, Jakub Sommer; Anna Klára (1728), svědci Jiří Tuček, Jakub Sommer; Tamtéž, s. 249, 268, kniha č. 32, s. 23.

³⁹⁷ Josef JIREČEK (ed.), *Práva*, s. 130.

³⁹⁸ K testamentární praxi Michaela HRUBÁ, „*Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle*“. *Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době*, Ústí nad Labem 2002, s. 109–118, 176–224.

³⁹⁹ Jiří PEŠEK, *Pražské knihy kšaftů a inventářů. Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské*, *Pražský sborník historický* 15, 1982, s. 69–70. Druhou variantou kšaftu byl kšaft ústní, který měl stejnou právní hodnotu jako písemný kšaft. Pokud si umírající zvolil tuto cestu naložení

Jako svědkové připadali v úvahu většinou přátelé a sousedé, členové městské rady či jiní vysocí hodnostáři, kteří museli být k tomuto aktu obzvláště na žádost zůstavitele povoláni.⁴⁰⁰ Svědci hráli důležitou roli především v počáteční fázi vzniku poslední vůle, kdy asistovali při jejím sepisování a svou přítomností v podstatě dosvědčovali dodržení všech právních předpisů a korektní průběh celé akce. Obvyklý vyžadovaný počet svědků byl dva. V případě, že by jeden zemřel, měl druhý z nich moc svou přísahou vysvědčit závěť.

Kšaft byl dovršen až v okamžiku smrti testátora, a proto nesměl být jeho obsah zveřejněn dříve. Doba od smrti testátora k přečtení závěti pak nebyla pevně stanovena; mohlo se tak stát již druhý den. Důležitý byl ale právě den vyhlášení, neboť od tohoto data se začínala počítat lhůta šesti týdnů, během kterých mohl být proti znění testamentu vznesen jakýkoliv odpor a vyřčeny důvody bránící pozdějšímu naplnění poslední vůle. Jestliže se během této doby nic podobného nevyskytlo, mohl být kšaft stvrzen městskou radou, čímž nabyl právní platnosti.⁴⁰¹ V okamžiku smrti pořizovatele nabyla na významu úloha poručníků.⁴⁰² Jejich povinností bylo dohlédnout na správný postup při jejím naplňování, který měl být v souladu s žádostmi uvedenými testátorem. Mnohdy se také stávalo, že jména lidí povolaných do domu umírajícího za svědky korespondovala se jmény zvolených poručníků. Mohlo se jednat o přátele kšaftujícího, který pak neměl důvod volit si ještě jiné za poručníky.

Testament mohl být zanesen do knihy kšaftů, pokud se ovšem o to někdo zasloužil. Většinou to byli rodinní příslušníci, dědicové, poručníci či sám zůstavitel. Po vyřešení případných odporů přišel kšaft k novému stvrzení městskou radou, která by-

---

se svým majetkem, musel se opět dožádat alespoň dvou svědků, kteří by po jeho smrti byli schopni dosvědčit jeho poslední vůli.

⁴⁰⁰ Z tohoto hlediska platil v českých zemích po nástupu Habsburků říšský notářský řád, který vyžadoval přítomnost dvou svědků a notáře. Karel BEDNARČÍK - Věra HAVELKOVÁ, *Česky psané závěti z fondů Státního archivu v Drážďanech*, Sborník archivních prací 34, 1984, s. 441.

⁴⁰¹ Josef JIREČEK (ed.), *Práva*, s. 139-140.

⁴⁰² Poručníci vůbec nebývali přítomni při sepisování závěti.

la zároveň žadatelem vyzvána, aby se tomuto kšaftu, resp. jeho opisu dostalo v knize místa. Tím, že zde byl pevně ukotven, vyhnul se případnému dalšímu napadení.⁴⁰³ Nikdo totiž neměl právo zasahovat do zápisů v městských knihách.⁴⁰⁴

5.5.1. Kšafy jindřichohradeckých radních

Mezi jindřichohradecké radní, kteří sepsali svou poslední vůli a nechali ji vložit do městských knih, patřili Tobias Königsdörfer, Mathes Andrys, Marcus Hoch, Jakub Schönhanßl, Jan Kašpar Heygl, Leopold Riedl, Kryštof Zehentmayer, Friedrich Reich a Řehoř Rauch.

Tobias Königsdörfer sepsal svůj kšaft německy 17. prosince 1716 za přítomnosti svědků Leopolda Riedla a Pavla Freye.⁴⁰⁵ Zřejmě se již po zdravotní stránce necítil příliš dobře, protože jak sám poznamenal, byl „*sehr schwach in der rede*“,⁴⁰⁶ čemuž nasvědčuje i okolnost, že se sám pod svou poslední vůli ani nepodepsal.

Mathes Andrys pořídil poslední vůli 3. září 1718.⁴⁰⁷ Vypadá to, že se v této situaci cítil po fyzické stránce lépe než Tobias Königsdörfer, neboť svůj kšaft ztvrdil vlastním podpisem. Kromě něho se pod tuto poslední vůli podepsali jako svědkové Thomas Fleischer a Jakub Schönhanßl. Tedy podobně jako v případě Tobíase Königsdörfera i při stvrzování kšaftu Mathese Andryse stáli lidé působící v městské radě. Rozdíl byl ale v tom, že k Jakobovi Schönhanßlovi vázalo Mathese Andryse příbuzenské pouto. Tito jmenovaní svědkové byli zároveň určeni i za poručníky, neboť byli pověřeni dohlížením na plnění zůstavitelových přání. Jak Tobias Königsdörfer tak Mathes Andrys se shodou náhody rozhodli poříditi svou vůli zhruba měsíc před smrtí.

---

⁴⁰³ Jiří PEŠEK, Pražské knihy s. 71-72.

⁴⁰⁴ Zikmund WINTER, Zlatá doba, s. 116.

⁴⁰⁵ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 228, sign. 1912, kniha č. 158, fol. 45.

⁴⁰⁶ Tamtéž.

⁴⁰⁷ Tamtéž, fol. 54.

Z tohoto hlediska byl na tom podstatně hůře Marcus Hoch. Ten sepsal svou poslední vůli 4. června 1721, pouhé dva dny před smrtí.⁴⁰⁸ Důvodem opatření testamentu, jak sám tvrdil, byla starost, aby po jeho smrti mezi dětmi nevznikly zbytečné spory. Jako svědkové tohoto kšaftu vystupovali městský písař Antonín Ignát Pollak, a v té době zatím pouze kupci Michael Meyer a Sebastian Meyerlechner. Kšaft podepsal i Marcus Hoch. Poručníkem dětí se však stal Caspar Kohl, jak vyplývá ze zápisu v radním manuále.⁴⁰⁹

Jakub Schönhanßl sepsal, stejně jako jeho tchán Mathes Andrys, svůj kšaft česky 10. března 1723, pouhých osm dnů před smrtí.⁴¹⁰ Podobně jako Marcus Hoch si stěžoval na těžkou nemoc, která se stala důvodem k vyhotovení této písemnosti. Jeho tělo mělo být uloženo „v kostele svatý Trojice proti nebožtíkovi Mathesovi Andrysovi, mému tchánovi“.⁴¹¹ Jako svědkové zde vystupovali primas Leopold Riedl a Frantz Wenzel Bernegger. Také sám testátor ztvrdil svou poslední vůli podpisem.

Jan Kašpar Heygl pořídil svůj kšaft také na poslední chvíli, podobně jako Marcus Hoch pouhé dva dny před svým skolem.⁴¹² Při této česky napsané závěti z 30. července 1728 stáli jako svědci Jan František Holkovský a starší obecní Frantz Wenzel Bernegger. Znění závěti podepsal i Jan Kašpar Heygl.

Leopold Riedl vyhotovil kšaft v německém jazyce 5. ledna 1729, tedy v době, kdy mu zbývalo pouhých devět dnů života.⁴¹³ Pod tento testament se podepsal sám Leopold Riedl a svědkové Jiří Antonín Beránek, Josef Mietneker a bratr Jakub Riedl.

Kryštof Zehentmayer sepsal svůj kšaft 3. července 1732 v německém jazyce.⁴¹⁴ Na rozdíl od předešlých radních to bylo s dostatečným předstihem, poněvadž zemřel až téměř o čtyři mě-

---

⁴⁰⁸ Tamtéž, fol. 71.

⁴⁰⁹ Tamtéž, inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34.

⁴¹⁰ Tamtéž, inv. č. 228, sign. 1912, kniha č. 158, fol. 95.

⁴¹¹ Tamtéž.

⁴¹² Tamtéž, fol. 155.

⁴¹³ Tamtéž, fol. 157.

⁴¹⁴ Tamtéž, inv. č. 229, sign. 190, kniha č. 159, fol. 1.

síce později. Jako svědkové v něm vystupovali Sebastian Meyerlechner a Wolfgang Hofbauer. Kšaft ztvrdil vlastnoručním podpisem i sám testátor.

Friedrich Reich pořídil poslední vůli 8. prosince 1734,⁴¹⁵ ale 21. října následujícího roku, tři dny před smrtí, nechal zrušit jeho platnost a sepsal kšaft nový.⁴¹⁶ V obou případech jako svědci vystupovali Sebastian Meyerlechner a Josef Antonín Mietneker. Friedrich Reich také oba dva kšafty podepsal.

Řehoř Rauch nechal vyhotovit svou poslední vůli v češtině 28. dubna 1740, podobně tedy jako Kryštof Zehentmayer tři měsíce před smrtí.⁴¹⁷ Jako svědkové zde vystupovali Jan Kratochvíle a Josef Hypolit Andrys.

Je patrné, že jindřichohradečtí radní nechávali až na výjimky pořizování závěti na poslední chvíli, většinou v době nějaké nemoci, kdy již nevěřili na uzdravení. Zda se jednalo o dlouhodobou chorobu či nějaké onemocnění, které přišlo náhle a neočekávaně, se lze jen domnívat. Jakoby překvapení nemocí se pak obzvláště zdáli být Marcus Hoch a Jan Kašpar Heygl, kteří sepsali posední pořizování dva dny před smrtí. Jako svědkové kšaftů radních vystupovali ve většině případů opět radní, jak tomu bylo v případě Tobiasse Königsdörfera, Mathese Andryse a Friedricha Reicha, či dvojice tvořená radním a jinou osobou mající účast na samosprávě města, jak tomu bylo v případě Jakuba Schönhanßla, Jana Kašpara Heygla a Kryštofa Zehentmayera. O to více překvapí, když zasloužilý radní jako Marcus Hoch nebo dokonce primas Leopold Riedl neměli za svědky nikoho z městské rady.

Poznatky o neformálních vztazích, které byly popsány v této kapitole na základě již představených existujících pramenů, nelze nijak zevšeobecnit a s platností vztahovat na situaci v jiných obdobích či městech. Je potřeba mít stále na

---

⁴¹⁵ Tamtéž, fol. 39.

⁴¹⁶ Tamtéž, fol. 50.

⁴¹⁷ Tamtéž, fol. 113.

paměti, že se jedná pouze o krátký časový úsek, který nemůže představovat žádný „representativní vzorek“. Dalším důvodem je pak právě pramenná základna, která dává historikovi možnost rekonstruovat pouze část těchto vztahů. Není však schopna vypovědět více o vlastnostech těchto vztahů, jejich intenzitě či trvalosti. K tomu by bylo zapotřebí především osobních pramenů, jako jsou deníky či soukromá korespondence, která se však buď nedochovala, nebo ani neexistovala, vzhledem k tomu, že je možné přepokládat, že na tak malém prostoru, jaké představovalo poddanské město, se většina záležitostí odbývala pouze v ústním styku.

Dále je nutné nezapomínat na skutečnost, že neformální vztahy zkoumané na základě kmotrovství, svědectví při uzavírání manželství a svědectví při sepisování poslední vůle odrážely vztahy v daném časovém okamžiku a nemusely mít nutně trvalou platnost. Situace se mohla změnit velmi rychle a vztahy mezi radními, kteří se dříve zvali na křtiny a jiné významné události spojené se soukromým životem, mohly ochladnout nebo se dokonce proměnit v nepřátelství.

O tom, že ne vždy panovaly na radnici mezi radními ideální vztahy, svědčí například spor Václava Bernarda Čapka a Josefa Berneggera ze srpna 1728, kterým se zabýval i zámecký hejtman Kölsch. Václav Bernard Čapek se odmítal účastnit zasedání městské rady do doby, než bude očištěno jeho jméno, které poskvrnil Josef Bernegger, a než se mu dostane patřičného zado-stiučinění. „...*,das er in keine sehSION tretten wolle biß er seines Ehre nahme und genugsome satisfaction von dem W. W. herrn Joseph Bernegger bekome.*“⁴¹⁸ O jakou záležitost se konkrétně jednalo není patrné, neboť ani sám Václav Bernard Čapek přesné vysvětlující informace nepodal. Čapek byl kvůli tomuto sporu dvakrát předvolán na zámek a jeho chování mu bylo vytknuto. „...*,das dießes keine genugsome ursach seiye von den sehSIONibus sich abzusendern, hat er etwas wid den herrn Ber-*

---

⁴¹⁸ Tamtéž, inv. č. 288, sign. 1105, kniha č. 218.

negger, so kan es ihm gehörigsordten conwenieren."⁴¹⁹ Tento příklad je i názornou ukázkou skutečnosti, že toto jednání nebylo v souladu s městskými právy a že si radní nemohl dovolit vyřizovat si vlastní záležitosti na úkor svých povinností. Jak celý spor skončil a zda se Josef Bernegger omluvil a Václav Bernard Čapek se dočkal žádané satisfakce, již prameny neuvádějí.

Na tomto případě jde vidět i již zmíněná pomíjivost vztahů. Zatímco v polovině roku 1728 byl Václav Bernard Čapek zámeckým hejtmanem kárán za své chování, již rok na to byl do obnovené rady dosazen jako primas města.

---

⁴¹⁹ Tamtéž.

Závěr

V Jindřichově Hradci měla městská samospráva na počátku 18. století přibližně stejnou podobu jako ve většině jiných českých a moravských měst. V jejím čele stálo dvanáct radních, mezi nimiž zaujímal přední místo primas. Tím býval konšel, který byl do konšelského sboru při jeho obnově dosazen na prvním místě. Ten pak také zastával jako první po obnově rady úřad purkmistra, v němž se radní střídali zpravidla po uplynutí čtyř týdnů. K městské samosprávě dále patřil šestičlenný sbor obecních starších, městský rychtář, a hejtmani jednotlivých předměstí - novoměstského, nežáreckého a zárybnického. Na každém z předměstí úřadovaly tři osoby. Společně s městskou radou byli do svých úřadů dosazováni ještě lidé, jež dohlíželi na výrobu a prodej chleba, masa a vína, jak o tom svědčí zápis z poslední obnovy městské rady z 6. července 1729.

Jak ideálně měla městská samospráva v Jindřichově Hradci v první třetině 18. století fungovat, nelze zcela přesně popsat. Pro toto období chybí prameny normativní povahy, o které by bylo možné se opřít. Poslední známá nařízení a instrukce pro Jindřichův Hradec pocházejí z druhého a třetího desetiletí 17. století, kdy město patřilo Lucii Otýlii Slavatové z Hradce. Dále je však možné hledat oporu i v městských právech Pavla Kristyana Koldína, jimiž se mělo město a městská rada řídit.

Více než ideální podoba městské samosprávy a především ideální fungování městské rady stojí v popředí zájmu této práce snaha o zjištění a popsání skutečného obrazu činnosti městské rady v rozsahu, který umožňovaly dochované prameny.

Prvním bodem, kterým se tato práce na případě Jindřichova Hradce zabývá, je zjištění skutečného stavu fungování městské rady. Ptala jsem se, jestli opravdu byla dodržována všechna práva a pravidla, která byla pro její činnost stanovena a podle kterých se mělo řídit vše, co se městské rady týkalo.

Městská rada nebyla obnovována každý rok, jak to žádala Koldínova městská práva. K renovacím docházelo nepravidelně, a to vždy v době, kdy počet radních klesl na polovinu nebo se k této hranici značně blížil. V květnu 1722 byla městská rada obnovena dokonce v době, kdy byli naživu pouze čtyři radní! Tento stav přitom trval již od června 1721, tedy bezmála téměř celý rok. Až na zmíněné výjimky Thomase Schmuttermayera a Jana Czimermanna v roce 1715 platí, že při obnovách rad byli radní z odstupující rady znovu zvoleni do nového konšelského sboru. Tito radní zaujímali v nově ustanovené radě vždy přední pozice a teprve za nimi stáli noví členové. Jakým způsobem v této době obnova městské rady probíhala, není možné zjistit. Ani znění přísah, které museli jednotliví členové městské samosprávy skládat, se nedochovalo.

Pro dosazování do úřadu primase neexistovalo žádné pravidlo. Dokonce se stalo, že konšel, který byl v jedné radě primasem, se jím již v nově obnovené radě nestal. Ani dosazování úřadu purkmistra se nedálo vždy podle pořadí, v jakém byli konšelé dosazeni do rady. Toto pořadí bylo několikrátě pozměněno kvůli nepřítomnosti radního ve městě. Taktéž se stalo, že předání purkmistrovského úřadu neproběhlo přesně po čtyřech týdnech, což vycházelo na pátek, a úřad byl předán až o den či několik dnů později.

V Jindřichově Hradci se mimo úřadu primase a purkmistra setkáváme také s úřadem viceprimase a vicepurkmistra. Tyto úřady se uplatňovaly vždy v době, kdy primas nebo purkmistr nebyli zasedání městské rady z nějakého důvodu přítomni. Nejčastější příčinou byla zpravidla smrt, což se dělo především v případě primase, nebo nepřítomnost ve městě či nemoc, což platilo hlavně pro purkmistra. V obsazování těchto úřadů bylo možné nalézt jisté pravidlo, avšak nelze tvrdit, že má absolutní platnost. Do úřadu viceprimase byl dosazen vždy radní, který se podle pořadí, v jakém byli radní dosazeni do rady, nacházel primasovi nejbližší, tedy vždy druhý konšel. Je ale

nutné brát v úvahu úmrtí dalších radních, tak že tím aktuálně nejbližším mohl být konšel, který byl dosazený například až jako pátý. Úřad vicepurkmistra zastával místo nepřítomného konšela většinou radní, který se v pořadí nacházel před nebo po nepřítomném radním. Zde však toto pravidlo neplatí s naprostou přesností a vicepurkmistrem se stával i konšel, který z tohoto hlediska stál zcela mimo pořadí.

Ani docházka radních na jednotlivá zasedání nebyla stoprocentní. Stalo se jen výjimečně, že se na jednom zasedání sešli radní v plném počtu. Z 22 dvou jmen radních bylo během sledovaných 17 let možné vyzozorovat, kteří radní se zasedání účastnili pravidelně a měli na vykonávání tohoto úřadu a na správě města z nějakého důvodu zájem. Stejně tak bylo možné zjistit jména těch, pro které byl tento úřad spíše jakousi okrajovou záležitostí, jíž věnovali méně času.

Zasedání městské rady se nekonala zcela pravidelně. Byly týdny, během nichž se nezasedalo vůbec, a na druhou stranu se pak v jednom týdnu konala dvě řádná zasedání. Jednacími dny jindřichohradecké městské rady byly tradičně úterý a pátek, ale to neznamená, že by se radní nescházeli i v jiné dny. Kromě řádných zasedání se konala i mimořádná sezení. Ta se odehrávala kterýkoli den, někdy dokonce i v den, na který připadalo řádné jednání. Zasedání probíhala v dopoledních hodinách. Většinou začínala v osm nebo devět hodin ráno a končila mezi dvanáctou a druhou hodinou odpolední. Jednání městské rady měla probíhat pouze na radnici. Mimo ni se radní nesměli úředně scházet, z určitých formulací však vyplývá, že úřadovali i mimo radnici, většinou v domě úřadujícího purkmistra. Co tam však projednávali, o tom prameny mlčí.

Další otázkou, která stojí v pozornosti této práce, je majetkové, profesní a vzdělanostní zázemí jednotlivých radních a jejich vliv na působení radních ve sboru konšelů. U téměř všech radních se podařilo pomocí Tereziánského katastru podle vizitace z roku 1719 doložit vlastnictví domu ve „vnitřním“

městě uvnitř hradeb, což jednice předurčovalo k tomu, aby byl uznán jako měšťan a mohl se tak podílet na správě města. Většina ze sledovaných 28 osob se živila řemeslem. Bylo mezi nimi pět kupců, dva mydláři, dva voskáři a dále po jednom zlatníkově, lazebníkovi, postřihači, sedláři, kloboučnickovi, řemenáři, sladovníkovi a nožíři. U dvou radních je známo, že před tím, než zasedli v městské radě, byli městskými písaři. Jeden radní se živil jako lékárník.

V případě vzdělání konšelů se mi podařilo zjistit, že devět radních navštěvovalo místní jezuitské gymnázium. Jejich počet mohl být ovšem vyšší. Seznamy studentů jezuitského gymnázia končí totiž rokem 1693, takže jména radních, kteří se stali konšely v pozdějších letech, zde již nemusela být zachycena. Ne všichni z těchto radních absolvovali všech pět ročníků gymnázia a studium řádně ukončili. To se povedlo pouze čtyřem. U dalších dvou radních máme informace o tom, že nabyli univerzitního vzdělání. Jeden byl bakalářem svobodného filozofického umění, druhý pak vystudoval lékařskou fakultu a ve městě působil zprvu jako lékárník a později i lékař. Je tedy zřejmé, že vzdělání nehrálo při obsazování konšelů do úřadu nejdůležitější roli, i když s naznačených důvodů není možné rozsah vzdělání zcela podchytit.

U některých radních je také možné zaznamenat jejich profesní růst. Jak již bylo zmíněno, dva radní působili nejprve jako městští písaři. U Mathese Andryse přesně víme, že působil přímo jako městský písař na radnici. Augustin Bernegger byl označen jako vicesyndik a zřejmě zastával na radnici místo mladšího písaře. Dalších osm radních působilo před tím, než byli zvoleni do rady, na nižších stupních městské samosprávy: tři zastávali úřad městského rychtáře a pět působilo ve sboru obecních starších. To je však zřejmě jen část případů. Kvůli chybějícím zápisům o obnovách městských rad z jednotlivých let nelze zjistit jejich skutečný rozsah. S výjimkou renovace z 6. června 1729, pro který je dochován podrobný zápis

o obnově, jsem obsazení ostatních úřadů (purkmistr, obecní starší, rychtář, předměstští hejtmani) musela sestavovat z radních manuálů či matrik, kde byla konkrétní osoba označena jako nositelka tohoto úřadu.

Poslední část práce se věnuje samotným radním. Zde jsem se snažila zjistit, jaké vztahy mezi jednotlivými konšely byly a jaké charakteristiky vykazovaly. Pozornost jsem věnovala neformálním vztahům, tedy takovým, které nesouvisely s funkcí v městské radě. Některé radní k sobě pojilo příbuzenství. Podařilo se mi doložit pouze dva případy pokrevního příbuzenství mezi radními, tyto osoby však spolu nikdy nepůsobily v jedné městské radě. Většinu případů představovalo nepokrevní spříznění. Převážně se jednalo o vztah mezi tchánem a zetěm či mezi dvěma tchány. Zde se již takto příbuzné osoby v jedné radě potkávaly, nebylo to ale ve všech případech. Se švagrovstvím se v Jindřichově Hradci na počátku 18. století bylo možné shledat pouze v jednom případě, ovšem ani švagrové se nestali členy jedné městské rady. I když se některé příbuzenské vztahy mezi radními podařilo odhalit, zůstává velmi složité určit, jaký měly vliv a dopad na jednání a chování konkrétního jedince v určité situaci, zda mohlo například členství tchána v radě nějakým způsobem ovlivnit přijetí zetě do následující rady.

Další rovinou neformálních vztahů bylo kmotrovství. Práce vychází z předpokladu, že v případě, že byl radní požádán, aby se stal kmotrem potomka jiného radního, stalo se tak na základě kladného vztahu mezi oběma muži. Nemuselo se však nutně jednat o oboustranné sympatie. Důležitou úlohu zde jistě hrála i prestiž konkrétního jedince. O prestiži jednotlivých radních pak vypovídá jejich častá či naopak výjimečná účast na křtech v roli kmotrů. Byli radní, kteří se v této roli objevovali velmi často. Naopak u některých radních došlo v počtu účastí ke změně v souvislosti s přijetím konšelského úřadu. Ne vždy však toto číslo vzrostlo. Z toho plyne, že není možné hledat nějaké zevšeobecnění a tvrdit, že když se člověk stal radním,

okamžitě vzrostla jeho prestiž, která se projevila v tom, že byl jako kmotr žádaný. Ve většině případů v Jindřichově Hradci byl kmotr dítěte jiného radního již členem městské rady a otec se konšelem stal až později. Domnívám se, že otec měl větší naději na vstup do rady, pokud ještě oba byli v době obnovy rady naživu. Často se také stávalo, že v době křtu neseděl v radě ani jeden z dvojice. Méně často již nastala situace, že oba muži byli členy městské rady.

Jinou rovinu neformálních vztahů představovalo také svědectví při sňatku. V tomto případě můžeme rozlišit sňatky samotných radních a sňatky jejich potomků. Pokud se ženil budoucí radní, chodili mu za svědky jiní aktuálně úřadující konšelé. To může svědčit o skutečnosti, že tito lidé byli vážení již v době, kdy nezastávali žádný úřad, nebo se velké vážnosti mohly těšit rodiny jejich manželek. U jejich potomků již účast jiných radních jako svědků nebyla tak hojná.

Zabývala jsem se také svědectvím při pořizování kšaftů. U kšaftů devíti radních vystupovali jako svědkové ve většině případů opět radní, či alespoň dvojice tvořená jedním radním a jinou osobou mající účast na samosprávě města. Nebylo to však pravidlem. Například Leopold Riedl, který v radě jmenované v květnu 1722 zastával místo primasa, neměl jako svědky poslední vůle nikoho z městské rady.

Poznatky získané o samosprávě v Jindřichově Hradci na počátku 18. století, které jsem popsala na základě uvedených pramenů, není však možné nijak zevšeobecňovat a vztahovat na ostatní města. Je potřeba mít na paměti, že se jedná jen o zjištění situace na jednom místě a v krátkém časovém úseku sedmnácti let. Městská rada nefungovala vždy podle známého vzoru daného normativními písemnostmi. Existuje však ještě řada nezodpovězených otázek: proč tomu tak bylo, jak to vnímali samotní radní, jak se na to dívala vrchnost, jednalo se o nějaký místní úzus, který byl vrchností trpěn, nebo naopak vrchnost tyto prohřešky sankcionovala? Rovněž tak je toho málo

známo o obnovování jindřichohradeckých městských rad, jejich průběhu, znění přísah a podobně. Prameny, které jsou pro Jindřichův Hradec pro toto období k dispozici, však nenabízejí odpovědi na všechny tyto a ještě mnohé další otázky. To samé platí i pro zjišťování majetkového a vzdělanostního zázemí jednotlivých radních. Ani samotná existence vazeb mezi radními, ať již na příbuzenské bázi nebo prostřednictvím přechodových rituálů, jako byl křest či sňatek, nemůže nic vypovědět o skutečnosti, jak všechny tyto vazby fungovaly, co mohly ovlivnit a co ve skutečnosti ovlivnily. Nelze ani zobecnit, zda se některý radní přátelil s jiným radním, protože všechny tyto vtahy odrážely určitý časový okamžik, ve kterém byly aktuální a žádané. Situace se však mohla velmi rychle změnit a za rok nebo i dříve mohl být z přítele nepřítel.

Použité prameny a literatura

1. Nevydané prameny

Státní okresní archiv Jindřichův Hradec

Fond Archiv města Jindřichův Hradec

- inv. č. 70, sign. 197, kniha č. 1 (Pamětní kniha 1559-1622)
inv. č. 98, sign. 199, kniha č. 29 (Radní manuál 1604-1614)
inv. č. 100, sign. 201, kniha č. 31 (Radní manuál 1615-1619)
inv. č. 101, sign. 202, kniha č. 32 (Radní manuál 1712-1714)
inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33 (Radní manuál 1715-1718)
inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34 (Radní manuál 1718-1723)
inv. č. 104, sign. 205, kniha č. 35 (Radní manuál 1721-1722)
inv. č. 105, sign. 206, kniha č. 36 (Radní manuál 1723-1729)
inv. č. 106, sign. 207, kniha č. 37 (Radní manuál 1724-1732)
inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73 (Tereziánský katastr podle vizitace z roku 1719)
inv. č. 222, sign. 178, kniha č. 152 (Svatební smlouvy 1598-1731)
inv. č. 228, sign. 1912, kniha č. 158 (Kniha závětí 1710-1731)
inv. č. 229, sign. 190, kniha č. 159 (Kniha závětí 1731-1748)
inv. č. 285, sign. 1105, kniha č. 215 (Kalendář na rok 1714)
inv. č. 286, sign. 1105, kniha č. 216 (Kalendář na rok 1722)
inv. č. 287, sign. 1105, kniha č. 217 (Kalendář na rok 1724)
inv. č. 288, sign. 1105, kniha č. 288 (Kalendář na rok 1728)

Fond Sdružený inventář cechů

- inv. č. 2, sign. 865, kniha č. 1 (Kloboučnický cech)

Státní oblastní archiv Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec

Fond Velkostatek Jindřichův Hradec

inv. č. 4234, sign. V AS 2b, kart. 307 (Nařízení a instrukce
pro správu města)

inv. č. H 85 (Seznamy žáků jezuitského gymnázia - Jindřichův
Hradec 1594-1693)

Fond RA Černínové z Chudenic

Dodatky, Dělení slavatovského majetku, nesign.

Státní oblastní archiv Třeboň

Fond Farní úřad Jindřichův Hradec

Kniha č. 1 (Křestní matrika 1705-1724)

Kniha č. 2 (Křestní matrika 1725-1742)

Kniha č. 31 (Matrika oddaných 1700-1726)

Kniha č. 32 (Matrika oddaných 1727-1748)

Kniha č. 45 (Matrika zemřelých 1700-1728)

Kniha č. 46 (Matrika zemřelých 1729-1744)

Kniha č. 47 (Matrika zemřelých 1744-1759)

Kniha č. 48 (Matrika zemřelých 1759-1799)

2. Vydané prameny

JIREČEK, Josef (ed.), *Práva městská Království českého a Markrabství moravského spolu s krátkou jich sumou od M. Pavla Kristyana z Koldína*, Praha 1876.

3. Literatura

- BEDNAŘÍK, Karel - HAVELKOVÁ, Věra, *Česky psané závěti z fondů Státního archivu v Drážďanech*, Sborník archivních prací 34, 1984, s. 439-511.
- BÍLEK, Karol, *Správa města Sobotky v 16. a 17. století a poměr ke kostecké vrchnosti*, in: Marie MACKOVÁ (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy*, Ústí nad Orlicí 1996, s. 78-84.
- BLÁHOVÁ, Marie, *Historická chronologie*, Praha 2001.
- BUŠTÍKOVÁ, Lenka, *Analýza sociálních sítí*, Sociologický časopis 35, 1999, s. 193-206.
- ČELAKOVSKÝ, Jaromír, *Obnovování rad v král. městech v Čechách*, Časopis muzea království českého 53, 1879, s. 88-112, 258-266.
- ČOUPEK, Jiří, *Městská správa v Uherském Brodě a jiných poddanských městech a městečkách v 16.-18. století*, Studia Comeniana et Historica 8, 1978, s. 78-87.
- DĚDKOVÁ, Lidmila, *Ochranná municipální města v Čechách (Studie o vývoji a postavení poddanských měst a jejich správy po bílé hoře)*, Sborník archivních prací 28, 1978, s. 292-355.
- DOUŠA, Jaroslav, *Městské rady v Plzni a na Starém Městě pražském v letech 1550-1650. Sociální složení rad v letech 1560-1590*, Sborník archivních prací 32, 1982, s. 321-418.
- DOUŠA, Jaroslav, *Seznam staroměstských purkmistrů z let 1618-1622*, Pražský sborník historický 17, 1984, s. 105-112.
- DŮLMEN, Richard van, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002.
- DVOŘÁK, Miloš, *Městská správa v Českém Brodě a její písemnosti do roku 1623*, Sborník archivních prací 32, 1982, s. 170-224.
- ŘURČANSKÝ, Marek, *Obnovování městských rad v českých královských městech v letech 1624-1636*, Documenta Pragensia 21, 2002, s. 93-101.

- FRIDRICH, Jan, *K obnovování městské rady a ostatních přísežných v Horšovském Týně v 17. a 18. století*, in: Okresní archiv Domažlice. IX. výroční zpráva, Horšovský Týn 1987, s. 48-62.
- GEERTZ, Clifford, *Zhuštěný popis. K interpretativní teorii kultury*, in: Clifford GEERTZ, *Interpretace kultur*, Praha 2000, s. 13-42.
- HAAS, Antonín, *Městské zřízení ve Velvarech před třicetiletou válkou*, *Středočeský sborník historický* 3, 1959, s. 5-41.
- HOFFMANN, František, *České město ve středověku*, Praha 1992.
- HRDLIČKA, Josef, *Konflikt jindřichohradeckých měšťanů s Vilémem Slavatou v pamětech Jiříka ze Kře*, *Jihočeský sborník historický* 69-70, 2000-2001, s. 188-208.
- HRUBÁ, Michaela, *„Nedávej staku žádnému, dokud duše v těle“*. *Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době*, Ústí nad Labem 2002.
- JANÁČEK, Josef, *České dějiny I/2*, Praha 1984.
- JANÁK, Jan - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 1989.
- JORDÁNKOVÁ, Hana, - SULITKOVÁ, Ludmila, *Brněnská městská kancelář v předbělohorském období (Prosopografické a diplomatické studie)*, *Sborník archivních prací* 45, 1995, s. 291-510.
- JORDÁNKOVÁ, Hana - SULITKOVÁ, Ludmila, *Kompetence rychtářského úřadu v Brně v předbělohorském období*, in: Pocta Janu Janákovvi. Předsedovi Matice moravské, profesoru Masarykovy univerzity věnují k sedmdesátinám jeho přátelé a žáci, Brno 2002, s. 127-147.
- KORBELÁŘOVÁ, Irena, *Městské soudnictví v Moravské Ostravě ve světle rychtářských knih (1692-1787)*, Ostrava. Příspěvky k dějinám a výstavbě Ostravy a Ostravska 16, 1991, s. 338-350.
- KRATOCHVÍL, Karel, *Mocenské elity v Pelhřimově 1653-1703. K roli ekonomického, intelektuálního a příbuzenského zázemí*

- honorální vrstvy v systému lokální moci královského města, České Budějovice 2004 (Diplomová práce).*
- KRŠKA, Ivan, *Archiv města Lipníka nad Bečvou*, Sborník archivních prací 41, 1991, s. 1-112.
- KŘESADLO, Karel, *Správa a soudnictví ve Slaném v polovině 16. století*, Středočeský sborník historický 10, 1975, s. 173-182.
- KUBÁK, Jaroslav, *Městská rada Českých Budějovic během XVI. a počátkem XVII. století*, Jihočeský sborník historický 27, 1958, s. 81-89, 109-121.
- MÁCOVÁ, Libuše, *Městská správa v Táboře na počátku 17. století*, in: Tábor. Sborník k 550. výročí vzniku města, Tábor 1970, s. 50-74.
- MAŘÍK, Antonín, *Správa města, písaři a archiv Karlových Varů*, Sborník archivních prací 48, 1998, s. 105-187.
- MELKESOVÁ, Miroslava, *Adhiberi solent, qui compatres vocantur. Kmotrovství ve venkovském prostředí raného novověku na základě výzkumu chýnovské farnosti*, Historická demografie 27, 2003, s. 63-122.
- MENDELOVÁ, Jaroslava, *Rada Nového Města pražského v letech 1600-1650*, Pražský sborník historický 29, 1996, s. 59-106.
- MENDELOVÁ, Jaroslava, *Soupis úředníků osmipanského úřadu na Starém Městě pražském (do roku 1636)*, Documenta Pragensia 2, 1981, s. 144-189.
- MUŽÍK, Petr, *Městská kancelář, správa a hospodářské poměry v Domažlicích v 16. a na počátku 17. století*, Sborník archivních prací 27, 1977, s. 53-109.
- NEŠPOR, Zdeněk R., - HORSKÝ, Jan, *Historická antropologie? Metodologické problémy a paradoxy na pomezí dějepisectví, sociologie a sociální antropologie*, Kuděj 6, 2004 č. 1, s. 61-81.
- NOVOTNÝ, Miroslav, *Jindřichohradecká kolej Tovaryšstva Ježíšova v letech 1594-1618*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Poslední pá-*

- ni z Hradce, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 371-384.
- ORTH, Jan, *Jindřicho-hradečtí měšťané, v l. 1623-1727 do svazku městského přijatí*, Jindřichův Hradec 1884.
- PEŠEK, Jiří, *Pražské knihy kšaftů a inventářů. Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské*, Pražský sborník historický 15, 1982, s. 63-92.
- POLÁK, Stanislav, *Vývoj městské správy v Příbrami do roku 1850*, Vlastivědný sborník Podbrdsko 1, 1966, s. 35-73.
- PRAŽÁK, Václav, *Mezi normou a skutečností. Vrchnostenští úředníci na panství Jindřichův Hradec 1693-1733*, České Budějovice 2003, (Diplomová práce).
- PROCHÁZKOVÁ, Eva, *Městská správa v Benešově v první polovině 18. století*, Středočeský sborník historický 13, 1978, s. 197-208.
- RATAJ, Tomáš, *Mezi Zíbrtem a Geertzem. Úvaha o předmětu kulturních dějin*, Kuděj 7, 2005, č. 1-2, s. 142-158.
- REINHARD, Wolfgang, *Freunde und Kreaturen. Historische Anthropologie von Patronage-Klientel-Beziehungen*, Freiburger Universitätsblätter 139, 1998, s. 127-141.
- REINHARD, Wolfgang, *Freunde und Kreaturen. „Verflechtung“ als Konzept zur Erforschung historischer Führungsgruppen Römische Oligarchie um 1600*, München 1979.
- ROUBÍK, František, *Dějiny Chodů u Domažlic*, Praha 1931.
- ROUBÍK, František, *Královští hejtmané v městech pražských v letech 1547 až 1785*, Praha 1933 (= zvláštní otisk ze Sborníku příspěvků k dějinám hlavního města Prahy 7, 1933).
- ROUBÍK, František, *Královští rychtáři v pražských a jiných českých městech 1547-1783*, Sborník příspěvků k dějinám král. hlav. města Prahy, VI, Praha 1930, s. 265-356.
- SCHLÖGL, Rudolf, *Vergesellschaftung unter Anwesenden. Zur kommunikativen Form des Politischen in der vormodernen Stadt*, in: Rudolf SCHLÖGL (Hg.), *Interaktion und Herrschaft. Die*

- Politik der frühneuzeitlichen Stadt, Konstanz 2004, s. 9-60.
- SCHLÖGL, Rudolf, *Integration und Herrschaft. Probleme der politischen Kommunikation in der Stadt*, in: Barbara STOLLBERG-RILINGER (Hg.), *Was heißt Kulturgeschichte des Politischen?* Berlin 2005, s. 115-128.
- SMOLOVÁ, Věra, *Rada Starého Města pražského v letech 1650-1715*, *Pražský sborník historický* 24, 1991, s. 5-37.
- SPÁČIL, Vladimír, *Písaři a kanceláře města Olomouce do roku 1786*, Olomouc 2001.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Was heißt Kulturgeschichte des Politischen?*, in: Barbara STOLLBERG-RILINGER (Hg.), *Was heißt Kulturgeschichte des Politischen?* Berlin 2005, s. 9-24.
- SZABÓ, Ľudovít, *Sociální skladba olomoucké městské rady v letech 1524-1600*, in: *Okresní archiv v Olomouci* 1983, Olomouc 1983, s. 36-77.
- TEPLÝ, František, *Dějiny města Jindřichova Hradce I/2*, Jindřichův Hradec 1927.
- TEPLÝ, František, *Dějiny města Jindřichova Hradce I/3*, Jindřichův Hradec 1935.
- TEPLÝ, František, *Dějiny města Jindřichova Hradce I/4*, Jindřichův Hradec 1936.
- TEPLÝ, František, *Dějiny města Jindřichova Hradce II/3*, Jindřichův Hradec 1934.
- TEPLÝ, František, *Domy města Jindřichova Hradce*, s.d.
- TEPLÝ, František, *Slavatovské palatináty*, *Český časopis historický* 30, 1924, s. 470-501.
- TEPLÝ, František, *Účastenství hradeckých na českém povstání a jak je Vilém Slavata potrestal*, *Sborník Historického kroužku* 19, 1918, s. 1-17, 140-156; 20, 1919, s. 56-77, 130-146; 21, 1920, s. 31-44, 72-96.
- TŘÍSKA, Karel, *Jindř. Hradec 1618-1620*, *Časopis společnosti přátel starožitností českých* 58, 1950, s. 106-119, 170-179.

- URBANOVÁ, Miroslava, *Šestipanští úředníci Starého a Nového Města pražského v letech 1547-1628*, Documenta Pragensia 1, 1980, 102-125.
- URFUS, Valentin, *Právní postavení poddanských ochranných měst v 18. století*, in: Marie MACKOVÁ (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy*, Ústí nad Orlicí 1996, s. 5-10.
- VOREL, Petr, *„Přátelské snešení stavů českých“ z března 1547 a jeho signatáři*, in: Petr VOREL (ed.), *Stavovský odboj roku 1547 - první krize habsburské monarchie*, Pardubice - Praha 1999, s. 81-124.
- WASKA, Karel, *Majetková a společenská struktura rady poddanského městečka Úterý v 18. století*, *Západočeský historický sborník* 2, 1996, s. 65-92.
- WINTER, Zikmund, *Kulturní obraz českých měst, I*, Praha 1980.
- WINTER, Zikmund, *Zlatá doba českých měst*, Praha 1991.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Obnovy městských rad v Jindřichově Hradci v letech 1705–1729

Příloha č. 2: Radní v úřadu purkmistra

Příloha č. 3: Biogramy jindřichohradeckých radních

Obnovy městských rad v Jindřichově Hradci v letech 1705–1729⁴²⁰

1705⁴²¹

Tobias Königsdörfer (primas)

Mathes Josef Andrys

Caspar Kohl

Marcus Hoch

Thomas Richard Schmuttermayer

Tobias Grießmüller

Jan Václav Czimermann

Johann Leopold Riedl

Jakub Pavel Praxel

Jiří Runde

Balthasar Hagistein

Ludvík Kochaut

Městský rychtář: ⁴²² Pavel Frey

Matěj Kolář

Jiří Červinka

Starší obecní: Jacob Schuster

---

⁴²⁰ Následující přehledy o zastoupení osob, které se podílely na městské samosprávě vždy v jednom funkčním období, jsou sestaveny z údajů, které jsem našla v radních manuálech a dále pak v křestních matrikách, matrikách odaných a zemřelých. Nejsnadněji se vždy dalo sestavit složení samotné městské rady podle účasti jednotlivých radních na zasedání městské rady. Jména ostatních úředníků se dala zjistit pouze tehdy, pokud bylo u jména napsáno, v jakém úřadě se daná osoba nachází, což ne vždy musel písař ke jménu připojit. Je tedy potřeba vzít na vědomí, že se jedná pouze o zlomkovité údaje, z čehož plyne, že například při obnově rady v roce 1705 nebyl do úřadu hejtmana zárybnického předměstí jmenován pouze Michael Fleischer, ale že se ostatní jména nepodařilo zjistit. Výjimku zde představuje obnova z července 1729, kdy je obsazení všech úřadů zaneseno v radním manuále.

⁴²¹ Přesné pořadí v jakém byli radní v roce 1705 dosazeni do rady, neznáme. Ze zápisů v radním manuále je patrné, že prvně jmenovaných osm radních se v úřadu purkmistra střídalo v uvedeném pořadí, z čehož lze vyvozovat, že byli v tomto pořadí dosazeni do rady. Nelze však již zjistit, jaké místo v radě patřilo J. P. Praxlovi, J. Rundemu, B. Hagisteinovi a L. Kochautovi.

⁴²² Úřad městského rychtáře měla zastávat vždy jedna osoba. Jména tří rychtářů, kteří se objevili v jednom období, lze vysvětlit smrtí jednoho a následným dosazením jiného. V tomto případě však komplikuje toto vysvětlení skutečnost, že Pavel Frey i Jiří Červinka se stali po následující obnově rady v červenci 1715 konšely. Je tedy možné, že jeden z nich mohl toto místo opustit třeba na vlastní žádost a do úřadu byl dosazen druhý.

Předměstští hejtmani:

Novoměstští hejtmani: Nikodým Plička

Jan Maurer

Nežárecké předměstí: Jan František Hertiger

Jakub Rimel

Frantz Lederer z Hompeku

Zárybnické předměstí: Michael Fleischer

Červenec 1715

Mathes Josef Andrys (primas)

Tobias Königsdörfer

Caspar Kohl

Marcus Hoch

Tobias Grießmüller

Johann Leopold Riedl

Pavel Frey (Svoboda)

Friedrich Reich

Jiří Červinka

Jacob Schuster

Thomas Leopold Fleischer

Jakub Maxmilián Schönahnßl

Městský rychtář: Pirchan

Jan František Holkovský

Starší obecní: Šimon Werger

Jan Baptista Martinolli

Předměstští hejtmani:

Nežárecké předměstí: Jan František Hertiger

Jakub Rimel

Zárybnické předměstí: Josef Pinter

30. května 1722

Johann Leopold Riedl (primas)

Friedrich Reich

Jacob Schuster

Jakub Maxmilián Schönhanßl

Jan František Holkovský

Michael Meyer

Jan Baptista Martinolli

Jan Kašpar Heygl

Šimon Werger

Václav Bernard Čapek

Augustin Bernegger

Jan Josef Jáchym Bernegger

Městský rychtář: František Elias Okenfúß

Starší obecní: Matěj Tutar

Řehoř Rauch

Antonín Kohl

Frantz Bernegger

Wenzel Ruhr

Petr Ciegler

Předměstští hejtmani:

Novoměstské předměstí: Matěj Bernegger

Nežárecké předměstí: Jan Miller

Zárybnické předměstí: Josef Hausman

Michal Fleischer

Josef Pinter

Tomáš Runde

6. července 1729

Václav Bernard Čapek (primas)

Friedrich Reich

Jan František Holkovský

Michael Meyer

Jan Baptista Martinolli

Jan Josef Jáchym Bernegger

Sebastian Meyerlechner

Frantz Bernegger

Řehoř Rauch

Josef Mietneker

Kryštof Zehentmayer

Franz Svoboda

Městský rychtář: Josef Andrejsek

Místorychtář: Jiří Antonín Beránek

Starší obecní: Thomas Bernegger

Jan Kratochvíle

František Andrejsek

Šimon Tibelli

Petr Pavel Hay

Antonín Pergamen

Předměstští hejtmani:

Novoměstské předměstí: Matěj Bernegger

Václav Kommermayer

Filip Exner

Nežárecké předměstí: Jakub Rimel

Jan Šercer

Jan Miller

Zárybnické předměstí: Michal Fleischer

Franz Frey

Josef Husman

Chlebasadci: František Weber
Antonín Kochaut
Jakub Beránek

Masosadci: Jakub Hey
Jan Hirsch
Adam Marbycher

Vinosadci: Václav Zabran
Mathes Cimann

Radní v úřadu purkmistra**1712**

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu⁴²³</u>
2	Leopold Riedl	[leden]
1	Tobias Königsdörfer	29. 1.
3	Mathes Andrys	[11. 3.]
6	Caspar Kohl	[8. 4.]
2	Marcus Hoch	[29. 4.]
4	Thomas Schmuttermayer	30. 5.
4	Tobias Grießmüller	17. 6.
3	Jan Czimermann	19. 7.
0	Leopold Riedl	12. 8.
4	Tobias Königsdörfer	[9. 9.]
2	Mathes Andrys	[21. 10.]
4	Caspar Kohl	25. 10.
2	Marcus Hoch	26. 11.

---

⁴²³ Hranaté závorky jsem použila v případě, kde se mi nepodařilo zjistit přesné datum, kdy radní přijal úřad purkmistra. Údaje uvedené v hranatých závorkách tedy udávají datum, kdy se radní v úřadu purkmistra v pramenech poprvé objevil.

1713

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
3	Thomas Schmuttermayer	[10. 1.]
7	Tobias Grießmüller	20. 1.
3	Jan Czimermann	17. 2.
4	Tobias Königsdörfer	17. 3.
2	Mathes Andrys	[9. 5.]
3	Caspar Kohl	[15. 5.]
3	Marcus Hoch	9. 6.
3	Thomas Schmuttermayer	[14. 7.]
1	Tobias Grießmüller	3. 8.
4	Jan Czimermann	1. 9.
3	Tobias Königsdörfer	30. 9.
5	Mathes Andrys	[7. 11.]
3	Caspar Kohl	24. 11.

1714

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
1	Marcus Hoch	[12. 1.]
3	Thomas Schmuttermayer	19. 1.
4	Tobias Grießmüller	3. 3.
2	Jan Czimermann	16. 3.
3	Tobias Königsdörfer	13. 4.
1	Mathes Andrys	11. 5.
6	Caspar Kohl	8. 6.
2	Marcus Hoch	6. 7.
2	Thomas Schmuttermayer	3. 8.
2	Tobias Grießmüller	31. 8.
3	Jan Czimermann	29. 9.
5	Tobias Königsdörfer	26. 10.
1	Mathes Andrys	23. 11.

1715

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
2	Caspar Kohl	21. 12. 1714, [11. 1. 1715]
5	Marcus Hoch	18. 1.
3	Thomas Schmuttermayer	15. 2.
7	Tobias Grießmüller	[26. 3.]
3	Jan Czimermann	12. 4.
4	Tobias Königsdörfer	10. 5.
3	Mathes Andrys	[18. 6.]
1	Caspar Kohl	5. 7.

Obnova městské rady - červenec 1715

2	Mathes Andrys	[6. 8.]
2	Tobias Königsdörfer	[30. 8.]
3	Caspar Kohl	6. 9.
1	Marcus Hoch	[8. 10.]
4	Tobias Grießmüller	[8. 11.]
4	Leopold Riedl	[10. 12.]

1716

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
7	Pavel Frey	[3. 1.]
6	Friedrich Reich	[31. 1.]
6	Jiří Červinka	21. 2.
4	Jacob Schuster	[27. 3.]
2	Thomas Fleischer	[5. 5.]
1	Jakub Schönhanßl	15. 5.
4	Mathes Andrys	[19. 6.]
5	Tobias Königsdörfer	[14. 7.]
2	Caspar Kohl	7. 8.
3	Marcus Hoch	4. 9.
2	Tobias Grießmüller	2. 10.
7	Leopold Riedl	30. 10.
4	Pavel Frey	27. 11.

1717

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
6	Friedrich Reich	[5. 1.]
3	Jiří Červinka	22. 1.
7	Jacob Schuster	[22. 2.]
1	Thomas Fleischer	[20. 4.]
2	Jakub Schönhanßl	[27. 4.]
2	Mathes Andrys	[4. 6.]
3	Caspar Kohl	11. 6.
2	Marcus Hoch	[20. 7.]
1	Tobias Grießmüller	[3. 8.]
3	Leopold Riedl	3. 8.
4	Jiří Červinka	1. 9.
2	Jacob Schuster	29. 10.
2	Pavel Frey	10. 12.

1718

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
5	Friedrich Reich	[4. 1.]
6	Thomas Fleischer	21. 1.
3	Jakub Schönhanßl	[25. 2.]
3	Mathes Andrys	18. 3.
3	Caspar Kohl	[29. 4.]
3	Marcus Hoch	13. 5.
4	Tobias Grießmüller	10. 6.
2	Leopold Riedl	8. 7.
1	Pavel Frey	5. 8.
4	Friedrich Reich	2. 9.
2	Jacob Schuster	30. 9.
5	Thomas Fleischer	[4. 11.]
3	Jakub Schönhanßl	[29. 11.]

1719

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
3	Caspar Kohl	[10. 1.]
3	Marcus Hoch	20. 1.
5	Tobias Grießmüller	[28. 2.]
2	Leopold Riedl	[28. 3.]
5	Pavel Frey	[27. 4.]
3	Friedrich Reich	12. 5.
5	Jacob Schuster	[16. 6.]
5	Thomas Fleischer	7. 7.
2	Jakub Schönhanßl	[8. 8.]
3	Caspar Kohl	[5. 9.]
3	Marcus Hoch	[10. 10.]
8	Tobias Grießmüller	[3. 11.]
4	Leopold Riedl	24. 11.

1720

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
2	Pavel Frey	[9. 1.]
3	Friedrich Reich	[30. 1.]
9	Jacob Schuster	[23. 2.]
7	Thomas Fleischer	15. 3.
5	Jakub Schönhanßl	12. 4.
6	Caspar Kohl	[17. 5.]
5	Marcus Hoch	7. 6.
3	Leopold Riedl	[12. 7.]
3	Pavel Frey	[6. 8.]
4	Friedrich Reich	[3. 9.]
2	Jacob Schuster	[15. 10.]
2	Thomas Fleischer	[12. 11.]
3	Jakub Schönhanßl	[29. 11.]

1721

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
2	Caspar Kohl	20. 12. 1720
5	Marcus Hoch	17. 1.
4	Leopold Riedl	[14. 2.]
4	Pavel Frey	14. 3.
3	Jacob Schuster	[16. 4.]
2	Friedrich Reich	10. 5.
4	Jakub Schönhanßl	6. 6.
3	Caspar Kohl	[11. 7.]
2	Leopold Riedl	[26. 8.]
5	Friedrich Reich	[2. 9.]
2	Jacob Schuster	26. 9.
3	Jakub Schönhanßl	[4. 11.]
6	Leopold Riedl	21. 11.
1	Friedrich Reich	19. 12.

1722

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
3	Jacob Schuster	16. 1.
3	Jakub Schönhanßl	13. 2.
3	Leopold Riedl	13. 3.
2	Jacob Schuster	10. 4.
0	Jakub Schönhanßl	8. 5.
Obnova městské rady - 30. května 1722		
5	Leopold Riedl	28. 5.
4	Friedrich Reich	26. 6.
1	Jacob Schuster	24. 7.
4	Jakub Schönhanßl	21. 8.
1	Jan František Holkovský	18. 9.
4	Michael Meyer	18. 10.
5	Jan Baptista Martinolli	13. 11.
2	Jan Kašpar Heygl	11. 12.

1723

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
5	Šimon Werger	8. 1.
5	Václav Bernard Čapek	5. 2.
5	Augustin Bernegger	5. 3.
2	Josef Bernegger	[16. 4.]
1	Leopold Riedl	30. 4.
3	Friedrich Reich	[11. 6.]
9	Jan František Holkovský	[30. 6.]
3	Michael Meyer	23. 7.
3	Jan Baptista Martinolli	[3. 9.]
1	Jan Kašpar Heygl	17. 9.
3	Šimon Werger	[29. 10.]
4	Václav Bernard Čapek	[16. 11.]
1	Augustin Bernegger	10. 12.

1724

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
10	Josef Bernegger	7. 1.
6	Leopold Riedl	4. 2.
3	Friedrich Reich	3. 3.
3	Jan František Holkovský	31. 3.
5	Jan Baptista Martinolli	28. 4.
3	Jan Kašpar Heygl	26. 5.
7	Šimon Werger	23. 6.
2	Michael Meyer	21. 7.
2	Václav Bernard Čapek	18. 8.
2	Augustin Bernegger	15. 9.
3	Josef Bernegger	13. 10.
4	Leopold Riedl	10. 11.
4	Friedrich Reich	9. 12.

1725

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
5	Jan František Holkovský	[8. 1.]
2	Jan Baptista Martinolli	[6. 2.]
4	Jan Kašpar Heygl	[9. 3.]
3	Václav Bernard Čapek	[17. 4.]
2	Josef Bernegger	27. 4.
5	Leopold Riedl	[29. 5.]
5	Friedrich Reich	22. 6.
1	Jan František Holkovský	20. 7.
3	Jan Baptista Martinolli	[28. 8.]
4	Jan Kašpar Heygl	14. 9.

1726

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
7	Friedrich Reich	[5. 1.]
5	Jan František Holkovský	1. 2.
0	Jan Baptista Martinolli	1. 3.
3	Jan Kašpar Heygl	[5. 4.]
2	Václav Bernard Čapek	[7. 5.]
2	Josef Bernegger	[31. 5.]
4	Leopold Riedl	[28. 6.]
1	Friedrich Reich	[6. 8.]
5	Jan František Holkovský	[27. 8.]
3	Jan Baptista Martinolli	13. 9.
3	Jan Kašpar Heygl	11. 10.
4	Václav Bernard Čapek	8. 11.
3	Josef Bernegger	6. 12.

1727

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
5	Leopold Riedl	[4. 1.]
4	Friedrich Reich	[7. 2.]
3	Jan František Holkovský	[14. 3.]
3	Jan Baptista Martinolli	28. 3.
4	Jan Kašpar Heygl	[29. 4.]
2	Václav Bernard Čapek	23. 5.
4	Josef Bernegger	20. 6.
2	Leopold Riedl	[23. 7.]
2	Jan František Holkovský	[26. 8.]
4	Friedrich Reich	[17. 9.]
2	Jan Baptista Martinolli	10. 10.
3	Jan Kašpar Heygl	7. 11.
2	Václav Bernard Čapek	[12. 12.]

1728

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
4	Josef Bernegger	2. 1.
2	Leopold Riedl	30. 1.
4	Friedrich Reich	27. 2.
2	Jan František Holkovský	26. 3.
2	Jan Baptista Martinolli	24. 4.
4	Jan Kašpar Heygl	21. 5.
4	Václav Bernard Čapek	18. 6.
1	Josef Bernegger	16. 7.
3	Leopold Riedl	13. 8.
2	Friedrich Reich	10. 9.
2	Jan František Holkovský	8. 10.
1	Jan Baptista Martinolli	5. 11.
3	Václav Bernard Čapek	3. 12.

1729

<u>Počet zasedání</u>	<u>Purkmistr</u>	<u>Přijetí úřadu</u>
2	Josef Bernegger	[11. 1.]
2	Friedrich Reich	28. 1.
4	Jan František Holkovský	[3. 3.]
1	Jan Baptista Martinolli	[8. 4.]
3	Václav Bernard Čapek	[26. 4.]
1	Josef Bernegger	20. 5.

Obnova městské rady - 6. července 1729

Biogramy jindřichohradeckých radních

ANDRYS, Mathes Josef (+ 1. října 1718)

Mathes Josef Andrys pocházel ze Světlé u Pacova.⁴²⁴ Po ukončení studií působil čtyři roky v Brně u zemského advokáta a adjunkta královského fiskálního úřadu jako písař, kde se naučil i právní praxi. V roce 1683 byl jmenován hospodářským kancelistou v Telči, odkud byl následujícího roku povolán do Jindřichova Hradce. Zde působil na zámku jako kancelista. V roce 1687 žádal o povolení trvale se usadit ve městě a přijmout úřad městského písaře.⁴²⁵ Za měšťana byl přijat 5. listopadu 1697.⁴²⁶ Úřad písaře vykonával až do roku 1705, kdy se stal členem městské rady.⁴²⁷ Po následující obnově v červenci 1715 se stal primasem,⁴²⁸ jímž zůstal do své smrti 1. října 1718.⁴²⁹

Mathes Josef Andrys se v roce 1687 oženil s dcerou Mathese Pirchana Alžbětou.⁴³⁰ Toho samého roku koupil dům č. 134, na němž bylo sladovnické právo.⁴³¹ Mathes Josef Andrys měl pět dětí. Syn Antonín byl magistrem Tovaryšstva Ježíšova.⁴³² Josef se stal písařem, zemřel 21. března 1742.⁴³³ František působil v městské radě jako konšel, zemřel 21. dubna 1741.⁴³⁴ Dcera Anna Markéta se 8. prosince 1710 provdala za Jiřího Ernesta Ka-

---

⁴²⁴ Jan ORTH, *Jindřichohradečtí měšťané*, s. 6.

⁴²⁵ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černínové z Chudenic, Dodatky, Dělení slavatovského majetku, nesign.

⁴²⁶ Jan ORTH, *Jindřichohradečtí měšťané*, s. 6.

⁴²⁷ František TEPLÝ, *Dějiny města I/4*, s. 63.

⁴²⁸ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33.

⁴²⁹ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 45, s. 69.

⁴³⁰ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černínové z Chudenic, Dodatky, Dělení slavatovského majetku, nesign.

⁴³¹ František TEPLÝ, *Domy*, s. 61.

⁴³² SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 228, sign. 1912, kniha č. 158.

⁴³³ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 46, s. 537.

⁴³⁴ Tamtéž, s. 485.

tora, „šenferbra“.⁴³⁵ Druhá dcera Veronika Apollona si vzala 29. května 1714 Jakuba Maxmiliána Schönhanßla.⁴³⁶

BERNEGGER z Bernfelsu, Augustin (+ 4. března 1725)

Augustin Bernegger patřil k větvi rodu Berneggerů, která se psala „von Bernfels“.⁴³⁷ Byl studentem jindřichohradeckého jezuitského gymnázia. Jeho jméno tu však bylo zapsáno dvakrát, poprvé v letech 1662 až 1666, kdy neabsolvoval poslední třídu – rétoriku. Podruhé je jeho jméno zaneseno v letech 1690 až 1693, kdy mu k ukončení studia chyběly poslední dva ročníky.⁴³⁸ 17. prosince 1717 složil přísahu jako písařský radní pomocník.⁴³⁹ V městské radě působil po její obnově v květnu 1722 až do své smrti 4. března 1725.⁴⁴⁰

Augustin Bernegger vlastnil ve městě dům č. 130. Při jeho koupi roku 1710 se zadlužil a s tímto dluhem stále zápolil. Jednalo se o pěkný a ke každé živnosti vhodně vystavěný dům s dobrými sklepy, krámy a stájemi pro čtyři koně. Kromě toho vlastnil také dvorec a polnosti.⁴⁴¹

Augustin Bernegger byl společně se svým bratrem Frantzem zřejmě adoptivním synem Pavla Freye, jenž si vzal za ženu jejich matku Sofii Berneggerovou.⁴⁴² Manželka Augustina Berneggera Alžběta byla sestrou Sebastiana Meyerlechnera.⁴⁴³ S touto ženou měl sedm prameny doložených dětí: Annu Barboru (křtěna 1705), Annu Marii (červen 1707), Jana Františka Heraclia (březen 1709), Marii Josefu (únor 1712), Annu Rozárii (srpen 1713), Annu Alžbětu (prosinec 1717) a Františka Josefa Sebas-

---

⁴³⁵ Tamtéž, kniha č. 31, s. 127.

⁴³⁶ Tamtéž, s. 175.

⁴³⁷ Tamtéž, kniha č. 32, s. 162.

⁴³⁸ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, inv. č. H 85, fol. 202–316.

⁴³⁹ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33.

⁴⁴⁰ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 45, s. 226.

⁴⁴¹ František TEPLÝ, *Domy*, s. 53–54; TÝŽ, *Slavatovské palatináty*, s. 478.

⁴⁴² SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 228, sign. 1912, kniha č. 158.

⁴⁴³ František TEPLÝ, *Slavatovské palatináty*, s. 478.

tiana (září 1719).⁴⁴⁴ Do roku 1737 uzavřely sňatek pouze dvě jeho dcery. Barbara si 27. ledna 1728 vzala Wolfganga Hofbauera a Marie Theresie se 12. prosince 1737 provdala za Hypolita Antonína Ozimuse.⁴⁴⁵

BERNEGGER z Bernthalu, Jan Josef Jáchym (asi 1670 – 24. listopadu 1750)

Josef Bernegger navštěvoval od roku 1683 zdejší jezuitské gymnázium. Studium ukončil po absolvování všech tříd v roce 1688.⁴⁴⁶ Byl členem městských rad obnovených v květnu 1722, dále v červenci 1729 a podle údajů Teplého i v roce 1737, zde již v úřadu primase.⁴⁴⁷ Zemřel ve věku osmdesáti let 24. listopadu 1750⁴⁴⁸ jako špitálník.⁴⁴⁹

Josef Bernegger zápolil po smrti otce s dluhy, neboť měl ze zděděného čechovského dvorce vyplatit dva bratry a sestru. Protože však na to neměl dost peněz, musel tento dvůr prodat.⁴⁵⁰ I Josef Bernegger vlastnil podle Tereziánského katastru dům ve městě a 31 strychů půdy.⁴⁵¹

Jeho otec Matyáš Maxmilián Bernegger z Bernthalu působil ve službách Slavatů nejprve jako písař na statku Kardašova Řečice, poté jako kontribuční písař panství Jindřichův Hradec, dále jako úřední revident obecních počtů v Jindřichově Hradci a nakonec jako důchodní písař v Jindřichově Hradci. Matka se jmenovala Žofie.⁴⁵² Měl dva bratry Mathese Františka a Tomáše. Prvně jmenovaný se 14. května 1715 oženil se Zuzanou Klárou,

---

⁴⁴⁴ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, s. 32, 90, 135, 255, 315, 448, 511.

⁴⁴⁵ Tamtéž, kniha č. 32, s. 18, 162.

⁴⁴⁶ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, inv. č. H 85, fol. 276–292.

⁴⁴⁷ František TEPLÝ, *Dějiny města I/4*, s. 64.

⁴⁴⁸ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 47, s. 68.

⁴⁴⁹ František TEPLÝ, *Dějiny města II/3*, s. 82–83.

⁴⁵⁰ Tamtéž, s. 82–83.

⁴⁵¹ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73.

⁴⁵² Václav PRAŽÁK, *Mezi normou a skutečností. Vrchnostenští úředníci na panství Jindřichův Hradec 1693–1703*, České Budějovice 2003 (diplomová práce), s. 110.

dcerou Nikodýma Pličky,⁴⁵³ druhý pak v srpnu 1713 se Žofií Františkou, dcerou Jakuba Jandery.⁴⁵⁴ František Teplý však uvádí, že měl ještě sestru Terezu.⁴⁵⁵ Zároveň však udává druhou možnost, a sice že Josef Bernegger měl pouze dvě sestry: Terezu a Bětušku.⁴⁵⁶

Josef Bernegger se oženil 15. února 1705 s Marií Kateřinou Mynkovou, dcerou Ferdinanda Severina Mynka, hejtmana na panství Choustníku a Radeníně.⁴⁵⁷ S touto ženou měl pět doložitelných dětí: Jana Karla (křtěn v červnu 1708), dvojčata Dobiáše a Václava (září 1710), Frantze Ignatia (listopad 1715) a Annu Marii (červenec 1720).⁴⁵⁸

BERNEGGER z Bernfelsu, Frantz

O Frantzi Berneggerovi toho není příliš známo. Byl zřejmě bratrem Augustina Berneggera, jeho adoptivním otcem se stal Pavel Frey. Manželka se jmenovala Alžběta. V rozmezí let 1705 – 1732 se jim narodilo šest dětí: Marie Josefa (křtěna v březnu 1717), František Vojtěch Bartoloměj (srpen 1721), Anna Františka (únor 1723), František Kašpar Sebastian (leden 1725), Anna Markéta (červenec 1729), Eva Rozina (prosinec 1731).⁴⁵⁹

CZIMERMANN, Jan Václav (+ 7. srpna 1717)⁴⁶⁰

Zastával konšelský úřad v letech 1705–1715 a 1715–1717.⁴⁶¹ Živil se kramářstvím, což mu vynášelo asi 200 zl. ročně. Vlastnil dům č. 26, který zdědil po své matce. Podle Františka Teplého se jednalo o dům prostorný, ale zchátralý, bez stájí a se špatným sklepem. Jeho syn Tomáš byl kupec.⁴⁶²

---

⁴⁵³ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 187.

⁴⁵⁴ Tamtéž, s. 168.

⁴⁵⁵ František TEPLÝ, *Dějiny města II/3*, s. 82–83.

⁴⁵⁶ TÝŽ, *Slavatovské palatináty*, s. 476.

⁴⁵⁷ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 63.

⁴⁵⁸ Tamtéž, kniha č. 1, s. 123, 204, 375, 540.

⁴⁵⁹ Tamtéž, s. 417, 575, 632; kniha č. 2, s. 732, 993, 1059.

⁴⁶⁰ Tamtéž, kniha č. 45, s. 159.

⁴⁶¹ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 101, sign. 202, kniha č. 32; inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33.

⁴⁶² František TEPLÝ, *Domy*, s. 41.

ČAPEK, Václav Bernard

Václav Bernard Čapek byl bakalář svobodného umění filozofického.⁴⁶³ Pocházel z Vysokého Mýta a za jindřichohradeckého měšťana byl přijat 10. ledna 1713. Živil se jako mydlář.⁴⁶⁴ Nedržel žádné tovaryše a ročně si vydělal 150 zl.⁴⁶⁵ V městské radě působil od května 1722⁴⁶⁶ a byl špitálským správcem.⁴⁶⁷ Otec se jmenoval Václav Vojtěch Čapek a byl radním ve Vysokém Mýtě. 14. února 1712 se oženil s Annou Barbarou, vdovou po někdejším radním Antonínu Pergamenovi.⁴⁶⁸ Tato druhá manželka mu nechala připsat dům č. 128.⁴⁶⁹

ČERVINKA, Jiří (+ 24. srpna 1718)⁴⁷⁰

V letech 1680 až 1687 navštěvoval jindřichohradecké jezuitské gymnázium.⁴⁷¹ V městské samosprávě působil nejprve jako městský rychtář,⁴⁷² v červenci 1715 se stal členem městské rady.⁴⁷³ V radním manuále je o něm také zmínka jako o starším soukenického cechu.⁴⁷⁴ Manželka se jmenovala Anna, děti Kateřina Anežka (křtěna v dubnu 1708), Joseph (březen 1711), Veronika (únor 1714).⁴⁷⁵ Dcera Kateřina se provdala 17. září 1730 za Františka Divíška, druhá dcera pak 26. února 1737 za Ignáta Sigla.⁴⁷⁶

---

⁴⁶³ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 155.

⁴⁶⁴ Jan ORTH, *Jindřichohradečtí měšťané*, s. 7.

⁴⁶⁵ František TEPLÝ, *Domy*, s. 51.

⁴⁶⁶ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34.

⁴⁶⁷ Tamtéž, inv. č. 288, sign. 1105, kniha č. 218.

⁴⁶⁸ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 155.

⁴⁶⁹ František TEPLÝ, *Domy*, s. 51.

⁴⁷⁰ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 45, s. 168.

⁴⁷¹ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, inv. č. H 85, fol. 265–288.

⁴⁷² V matrikách je jako městský rychtář označen v roce 1708 a 1714; SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 103, 173.

⁴⁷³ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33.

⁴⁷⁴ Zmínka je z 15. září 1716; Tamtéž.

⁴⁷⁵ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, s. 118, 221, 328.

⁴⁷⁶ Tamtéž, kniha č. 32, s. 46, 165.

FLEISCHER, Thomas Leopold (+ 6. dubna 1721)⁴⁷⁷

V městské radě působil v letech 1715 až 1721,⁴⁷⁸ jinak se živil jako obchodník se sukem. Vlastnil dům č. 153. Jednalo se o výstavní dům, ve kterém se občas prodávalo víno.⁴⁷⁹ Otec se jmenoval Melichar Fleischer. Thomas Fleischer uzavřel první známý sňatek 25. listopadu 1700 s Ludmilou Theresií Czimermanovou, vdovou po Františku Svobodovi.⁴⁸⁰ Druhá manželka se jmenovala Rosina a pocházela ze Studené. Přesné datum sňatku však není známo, ale muselo to být nejpozději v roce 1707, protože v únoru tohoto roku se jim narodila dcera Anna Josepha, v květnu 1708 syn Jan Antonín, v srpnu 1709 Václav Hypolit a v květnu 1712 Anna Tereza.⁴⁸¹ Naposledy se oženil v únoru 1715 s Theresií, dcerou Friedricha Reicha.⁴⁸² S ní měl dcery Annu Josephu (křtěna v únoru 1718) a Annu Marii (červen 1721), která se však narodila po otcově smrti.⁴⁸³ Do roku 1737 se vdala pouze dcera Anna Tereza, která si 15. února 1735 vzala Antonína Pergamena.⁴⁸⁴

FREY, Frantz

Vystudoval lékařskou fakultu, působil ve městě jako lékárník a později i jako lékař. Místo radního zastával od července 1729. Otec František Svoboda byl kdysi zdejším rychtářem. Jeho žena Ludmila Theresie si po jeho smrti vzala Thomase Fleischer. ⁴⁸⁵ Frantz Frey byl synovcem Pavla Freye. Oženil se s Marií Katorovou v lednu 1718. Jejich dcera Anna Marie Barbora se narodila v červenci 1721. Druhý sňatek uzavřel v únoru 1727 s Lidmilou, dcerou radního Michaela Meyera. Do roku 1732 se

---

⁴⁷⁷ Tamtéž, kniha č. 45, s. 195.

⁴⁷⁸ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33; inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34.

⁴⁷⁹ František TEPLÝ, *Domy*, s. 71–72.

⁴⁸⁰ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 12.

⁴⁸¹ Tamtéž, kniha č. 1, s. 75, 121, 166, 278.

⁴⁸² Tamtéž, kniha č. 31, s. 186.

⁴⁸³ Tamtéž, kniha č. 1, s. 454, 569.

⁴⁸⁴ Tamtéž, kniha č. 32, s. 119.

⁴⁸⁵ Tamtéž, kniha č. 31, s. 12.

jim narodily dvě děti: Jan Jakub (křtěn v červnu 1728) a Apollonia (únor 1732).

FREY, Pavel (+ 20. dubna 1721)⁴⁸⁶

V letech 1677 až 1683 studoval na místním jezuitském gymnáziu, k ukončení studia mu chyběly poslední dva ročníky.⁴⁸⁷ V městské samosprávě působil nejprve jako městský rychtář před obnovou rady v červenci 1715.⁴⁸⁸ Po její obnově se stal jedním z konšelů.⁴⁸⁹ Pavel Frey držel dům ve městě a k tomu ještě jeden na nežáreckém předměstí. K nemovitosti na předměstí se vztahovalo 55 strychů půdy.⁴⁹⁰ Při prvním manželství přijal za vlastní Augustina a Frantze Berneggery.⁴⁹¹ Po druhé se oženil v srpnu 1718 s Clarou Praxlovou, dcerou po zemřelém radním Jakubu Pavlu Praxlovi.⁴⁹² S ní měl dceru Annu Marii Magdalenu (křtěna v červenci 1721), která se však narodila po otcově smrti.⁴⁹³

GRIEßMÜLLER, Tobias (+ 20. ledna 1720)⁴⁹⁴

V letech 1663 až 1665 navštěvoval jindřichohradecké jezuitské gymnázium, absolvoval však jen přípravný ročník a první ročník.⁴⁹⁵ Pocházel z Khurtzen Zwettlu a za měštana byl přijat 31. května 1680.⁴⁹⁶ Působil v městských radách obnovených v roce 1705 a 1715.⁴⁹⁷ Zároveň byl špitálským správcem.⁴⁹⁸ Živil

---

⁴⁸⁶ Tamtéž, kniha č. 45, s. 196.

⁴⁸⁷ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, inv. č. H 85, fol. 259–274.

⁴⁸⁸ V matrice oddaných je jako městský rychtář doložen v roce 1709 a 1711; SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 119, 143.

⁴⁸⁹ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33.

⁴⁹⁰ Tamtéž, inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73.

⁴⁹¹ Tamtéž, inv. č. 222, sign. 178, kniha č. 152.

⁴⁹² SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 216.

⁴⁹³ Tamtéž, kniha č. 1, s. 571.

⁴⁹⁴ Tamtéž, kniha č. 45, s. 183.

⁴⁹⁵ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, inv. č. H 85, fol. 207–215.

⁴⁹⁶ Jan ORTH, *Jindřichohradečtí měšťané*, s. 9.

⁴⁹⁷ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 101, kniha č. 32; inv. č. 102, kniha č. 33.

⁴⁹⁸ Tamtéž, inv. č. 222, sign. 178, kniha č. 152.

se jako voskář⁴⁹⁹ a vlastnil jeden dům ve městě a jeden na no-
voměstském předměstí.⁵⁰⁰

27. srpna 1706 se mu narodila dcera Ludmila Eleonora, mat-
ka se jmenovala Kateřina.⁵⁰¹ Další sňatek měl uzavřít podle
svatebních smluv v roce 1716 s Marií Magdalenou, vdovou po
Adalbertu Königovi.⁵⁰² Kronika oddaných však o tomto sňatku ml-
čí.

HEYGL, Jan Kašpar (+ 30. července 1728)⁵⁰³

Pocházel z Chotěboře, za měšťana byl přijat 10. července 1703
a živil se jako postřihač.⁵⁰⁴ Působil v městské radě obnovené
v květnu 1722.⁵⁰⁵ Vlastnil dům č. 175, který mu nechala připsat
jeho žena Ludmila.⁵⁰⁶ Tento Teplého údaj nepotvrzuje Terezián-
ský katastr, kde je uveden pouze jako vlastník nemovitosti na
nežáreckém předměstí.⁵⁰⁷ S již zmíněnou Ludmilou Teresou, vdo-
vou po postřihači Jiřím Tekelovi, se oženil v květnu 1701.⁵⁰⁸
Měl s ní jedenáct dětí: Annu Rosinu (křtěna v březnu 1707),
Antonína Františka (květen 1708), Jana Kašpara (červen 1709),
Marii Margaretu (červenec 1711), Ludmilu Teresu (duben 1714),
Annu Marii (červen 1715), Rosinu Veroniku (březen 1717), Jana
Kašpara (květen 1718), Josefa Františka (březen 1720), Jana
Jakuba (červenec 172), Jana Antonína (květen 1724).⁵⁰⁹ Do roku
1737 se vdaly tři dcery: Marie Klára si vzala 21. května 1726

---

⁴⁹⁹ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 45, s. 183.

⁵⁰⁰ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 142,
sign. 284, kniha č. 73.

⁵⁰¹ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, s. 58.

⁵⁰² SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 222,
sign. 178, kniha č. 152.

⁵⁰³ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 45, s. 264.

⁵⁰⁴ Jan ORTH, *Jindřichohradečtí měšťané*, s. 9.

⁵⁰⁵ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 103,
sign. 204, kniha č. 34.

⁵⁰⁶ František TEPLÝ, *Domy*, s. 100.

⁵⁰⁷ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 142,
sign. 284, kniha č. 73.

⁵⁰⁸ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 17.

⁵⁰⁹ Tamtéž, kniha č. 1, s. 78, 122, 159, 233, 332, 366, 417, 460, 531, 608,
701.

Matěje Buchingera, Ludmila 19. února 1732 Laurentia Zieglera, Anna Marie 25. února 1737 Johanna Schindlera.⁵¹⁰

HOCH, Marcus (+ 6. června 1721)⁵¹¹

Jako konšel působil v městských radách z roku 1705 a 1715.⁵¹² Živil se jako sedlář.⁵¹³ Vlastnil dům č. 155, který je popisován jako velký, pěkný, bytelně stavěný s dobrými sklepy a krámy. Šenkovalo se zde víno a jeho roční výnos byl 300 zl.⁵¹⁴ Žena se jmenovala Alžběta.⁵¹⁵ Dcera Anna Teresie se provdala 23. listopadu 1716 za sedláře Franze Wilhelma Webera.⁵¹⁶ Druhá dcera Marie Alžběta si 14. února 1724 vzala Jana Häntschleho z Hanstachu.⁵¹⁷

HOLKOVSKÝ, Jan František (+ 19. února 1729)⁵¹⁸

V roce 1704 je zmiňován jako hejtman nežáreckého předměstí.⁵¹⁹ Po roce 1715 zastával místo městského rychtáře.⁵²⁰ Působil v městských radách obnovených v květnu 1722 a červenci 1729.⁵²¹ Byl také direktorem literátského bratrstva.⁵²² Živil se jako mydlář.⁵²³ V roce 1705 se mu narodil syn Jan František, jeho matkou byla Rosina.⁵²⁴ Měl také dvě dcery: Alžběta Kateřina se provdala 2. září 1722 za Ignatia Antonína Paulyho, syna vladyky Jana Kryštofa Paulyho, hejtmana na panství hraběte z Walosteina na panství Hierspurském, jenž pocházel z Mladé

---

⁵¹⁰ Tamtéž, kniha č. 31, s. 294; kniha č. 32, s. 74, 165.

⁵¹¹ Tamtéž, kniha č. 45, s. 197.

⁵¹² SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 101, sign. 202, kniha č. 32; inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33; inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34.

⁵¹³ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1.

⁵¹⁴ František TEPLÝ, *Domy*, s. 74.

⁵¹⁵ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, s. 16.

⁵¹⁶ Tamtéž, kniha č. 31, s. 203.

⁵¹⁷ Tamtéž, s. 273.

⁵¹⁸ Tamtéž, kniha č. 46, s. 289.

⁵¹⁹ Tamtéž, kniha č. 31, s. 52.

⁵²⁰ Zmínka o něm jako o městském rychtáři je z roku 1716; Tamtéž, s. 195.

⁵²¹ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33; inv. č. 105, sign. 206, kniha č. 36.

⁵²² František TEPLÝ, *Dějiny města II/3*, s. 262.

⁵²³ Tamtéž.

⁵²⁴ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, s. 15.

Boleslavi.⁵²⁵ Lidmila Teresie si vzala 30. června 1726 Antonína Strobeliho, jehož otec pocházel ze Starého Města pražského.⁵²⁶

KOHL, Caspar (+ 5. srpna 1721)⁵²⁷

Působil v městských radách obnovených v roce 1705 a 1715.⁵²⁸ Živil se jako řemenář, vlastnil dům č. 132 se sýpkou na půdě a dobrými sklepy.⁵²⁹ Měl tři syny a dvě dcery. Adam byl knězem⁵³⁰ a Antonín pracoval jako řemenář. Oženil se 12. června 1710 s Ludmilou, dcerou Jiřího Rozaurka.⁵³¹ Václav byl též řemenář. Oženil se 20. února 1730 s Žofií, dcerou Jiřího Menšíka z Dolního Bukovska.⁵³² Johanna se 24. října 1709 provdala za Víta Hanuše a její sestra Alžběta Theresie 25. února 1710 za magistra svobodného filosofického umění a jindřichohradeckého varhaníka Daniela Dominika Czieneka.⁵³³

KÖNIGSDÖRFER, Tobias (+ 19. ledna 1717)⁵³⁴

Pocházel z Kurtzenzwedlu nad Enží, za měšťana byl přijat 17. září 1660.⁵³⁵ Byl kupec.⁵³⁶ Podle údajů Františka Teplého vlastnil ve městě dům č. 157, který mu v roce 1665 zapsala jeho manželka a k němuž přikoupil zahradu a pole.⁵³⁷ Tuto skutečnost však nepotvrzuje Tereziánský katastr podle vizitace z roku 1719, kde Tobias Königsdörfer nebyl vůbec uveden.⁵³⁸

---

⁵²⁵ Tamtéž, kniha č. 31, s. 248.

⁵²⁶ Tamtéž, s. 295.

⁵²⁷ Tamtéž, kniha č. 45, s. 199.

⁵²⁸ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 101, sign. 202, kniha č. 32; inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33.

⁵²⁹ František TEPLÝ, *Domy*, s. 59.

⁵³⁰ V matrice oddaných je uveden jako kněz, jenž oddal svou sestru Johannu; SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 120.

⁵³¹ Tamtéž, s. 129.

⁵³² Tamtéž, kniha č. 32, s. 43.

⁵³³ Tamtéž, kniha č. 31, s. 120, 128.

⁵³⁴ Tamtéž, kniha č. 45, s. 154.

⁵³⁵ Jan ORTH, *Jindřichohradečtí měšťané*, s. 12.

⁵³⁶ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, s. 9.

⁵³⁷ František TEPLÝ, *Domy*, s. 81.

⁵³⁸ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73.

V městské radě působil od roku 1705 jako primas,⁵³⁹ v radě obnovené v červenci 1715 byl opět pouhým konšelem.⁵⁴⁰ Působil i v radách předešlých.⁵⁴¹ Žena se jmenovala Marie, děti Jan Jiří, Kateřina a Barbora.⁵⁴²

MARTINOLLI, Jan Baptista

Byl kominík.⁵⁴³ V městské samosprávě působil od roku 1715 jako starší obecní.⁵⁴⁴ Od května 1722 byl radním.⁵⁴⁵ Tím se stal i po obnově rady v červenci 1729.⁵⁴⁶ Vlastnil dům ve městě.⁵⁴⁷ Měl syna Jakuba, který se 24. května 1712 oženil s Marií Magdalenou, dcerou Pavla Tocziara.⁵⁴⁸ Dcera Dorota si 25. května 1716 vzala Martina Skálu.⁵⁴⁹

MEYER, Michael (+ 22. srpna 1736)⁵⁵⁰

Působil v městských radách z května 1722 a července 1729.⁵⁵¹ Obchodoval se sukmem. Podle údajů Teplého zaměstnával mnoho lidí a vydělával 1100 zl. Ve městě vlastnil dva domy: v té době rozestavěný dům č. 131, který v roce 1719 ještě nebyl dostavěný a dům č. 151, který v roce 1701 koupil od Thomase Schmuttermayera.⁵⁵² Kromě toho držel podle Tereziánského katastru ještě jednu nemovitost na zárybnickém předměstí, 28 strychů půdy vztahující se k nemovitosti ve městě a 68 strychů půdy vztahující se k domu na předměstí.⁵⁵³ I přes

---

⁵³⁹ Tamtéž, inv. č. 101, sign. 202, kniha č. 32.

⁵⁴⁰ Tamtéž, inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33.

⁵⁴¹ František TEPLÝ, *Dějiny města I/4*, s. 64.

⁵⁴² TÝŽ, *Domy*, s. 81.

⁵⁴³ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 56.

⁵⁴⁴ Tamtéž, s. 198.

⁵⁴⁵ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34.

⁵⁴⁶ Tamtéž, inv. č. 105, sign. 206, kniha č. 36.

⁵⁴⁷ Tamtéž, inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73.

⁵⁴⁸ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 155.

⁵⁴⁹ Tamtéž, s. 198.

⁵⁵⁰ Tamtéž, kniha č. 46, s. 395.

⁵⁵¹ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34; inv. č. 105, sign. 206, kniha č. 36.

⁵⁵² František TEPLÝ, *Domy*, s. 57, 67.

⁵⁵³ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 142, sign. 284, kniha 73.

tento značný majetek se však dostal do dluhů a byl nucen v rozmezí let 1726 až 1730 oba domy prodat.⁵⁵⁴

Oženil se 7. června 1723 s Annou Theresií Teicherovou, dcerou Václava Vojtěcha Teichera, bývalého zemského lékaře („landfelčara“) v Bechyňském kraji.⁵⁵⁵ Byl zřejmě ženatý již předtím. V prosinci 1705 se mu narodila dcera Anna Kateřina, v lednu 1709 Anna Marie a v říjnu 1710 syn František Michael. Jejich matka se jmenovala Kateřina.⁵⁵⁶ Měl ještě dceru Lidmilu, která si 4. února 1727 vzala Frantze Freye, syna bývalého městského rychtáře Františka Freye.⁵⁵⁷

MEYERLECHNER, Sebastian

Pocházel z Welsu, působil ve Starém Městě pražském jako buchhalter.⁵⁵⁸ Za jindřichohradeckého měšťana byl přijat 1. března 1726.⁵⁵⁹ Působil v městské radě obnovené v červenci 1729.⁵⁶⁰ Sebastian Meyerlechner byl kupec. Vlastnil dům č. 129, který koupil v roce 1726, v roce 1730 koupil dům č. 131 od Michaela Meyera a v roce 1750 dům č. 130.⁵⁶¹

Byl švagrem Augustina Berneggera.⁵⁶² Oženil se 16. února 1716 s Annou Marií, dcerou Zachariáše Gratzle.⁵⁶³ Měl s ní syna Františka Josefa Jana (křtěn v lednu 1717), dceru Marii Antonínu (leden 1718), syna Josefa Ignáta (únor 1721), dceru Annu Marii Sidonii (červen 1723), syny Jana Nepomuckého Antonína (srpen 1728), Františka Michala (září 1729) a Františka Christiana (listopad 1731).⁵⁶⁴

---

⁵⁵⁴ František TEPLÝ, *Domy*, s. 57, 67.

⁵⁵⁵ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 262.

⁵⁵⁶ Tamtéž, kniha č. 1, s. 35, 148, 207.

⁵⁵⁷ Tamtéž, kniha č. 32, s. 3.

⁵⁵⁸ Tamtéž, kniha č. 31, s. 196.

⁵⁵⁹ Jan ORTH, *Jindřichohradečtí měšťané*, s. 14.

⁵⁶⁰ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 105, sign. 206, kniha č. 36.

⁵⁶¹ František TEPLÝ, *Domy*, s. 52, 54, 57.

⁵⁶² TÝŽ, *Slavatovské palatináty*, s. 478.

⁵⁶³ SOKA, Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 222, kniha č. 152.

⁵⁶⁴ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, s. 413, 451, 555, 656; kniha č. 2, s. 748, 960, 1056.

MIETNEKER, Josef (+ 25. října 1762)⁵⁶⁵

Působil v městské radě dosazené v červenci 1729.⁵⁶⁶ Živil se jako voskář a byl po neznámou dobu sekretářem německého bratrstva.⁵⁶⁷ Otec se jmenoval Matěj Mietneker a byl hejtmanem na dyrinském panství. 2. června 1722 se oženil s Kateřinou, dcerou zárybnického hejtmana Michaela Fleischera.⁵⁶⁸ Měli tři děti: syna Jana Jakuba (křtěn v dubnu 1723), dcery Marii Kláru (červenec 1725) a Marii Alžbětu (listopad 1727).⁵⁶⁹

RAUCH, Řehoř Jakub (+ 17. června 1740)⁵⁷⁰

V městské samosprávě působil nejprve jako starší obecní po obnově rady v květnu 1722.⁵⁷¹ V červenci 1729 se stal radním.⁵⁷² Řehoř Rauch se živil kloboučnictvím, bydlel v domě č. 133, který mu darovala jeho příbuzná vdova Dorothea Bramhauzká za výminek a 150 zl. Ročně si vydělal 200 zl.⁵⁷³ V Tereziánském katastru je však uveden jako vlastník dvou nemovitostí ve městě. Jeho otec se jmenoval Lukáš Rauch a byl mistrem kloboučnického cechu.⁵⁷⁴ Řehoř Rauch se oženil 20. listopadu 1703 s Rosinou Annou Marií, dcerou Andresa Vondrušky z Počátek.⁵⁷⁵ Měli pět dětí: dcery Marii (křtěna v listopadu 1708) a Voršilu (říjen 1711) a syny Antonína (květen 1715), Jakuba Sigmunda (květen 1719) a Jakuba (červenec 1722).⁵⁷⁶

---

⁵⁶⁵ Tamtéž, kniha č. 48, s. 548.

⁵⁶⁶ SOKA, Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 105, sign. 206, kniha č. 36.

⁵⁶⁷ František TEPLÝ, *Dějiny města II/3*, s. 136, 261.

⁵⁶⁸ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 243.

⁵⁶⁹ Tamtéž, kniha č. 1, s. 647; kniha č. 2, s. 759, 862.

⁵⁷⁰ Tamtéž, kniha č. 46, s. 465.

⁵⁷¹ Jako o starším obecním je o něm zmínka v radním manuále v roce 1723; SOKA, Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34.

⁵⁷² Tamtéž, inv. č. 105, sign. 206, kniha č. 36.

⁵⁷³ František TEPLÝ, *Domy*, s. 60.

⁵⁷⁴ Zmínka pochází z roku 1675; SOKA, Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, Sdružený inventář cechů, inv. č. 2, sign. 865, kniha č. 1.

⁵⁷⁵ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 46.

⁵⁷⁶ Tamtéž, kniha č. 1, s. 141, 244, 363, 500, 608.

REICH, Friedrich (asi 1651 - 24. října 1735)⁵⁷⁷

Pocházel z Pacova, za měšťana byl přijat 9. července 1688.⁵⁷⁸ Působil v městských radách obnovených v červenci 1715, květnu 1722 a červenci 1729.⁵⁷⁹ Živil se jako obchodník se sukny.⁵⁸⁰ Vlastnil dům č. 15.⁵⁸¹ Oženil se 1. října 1709 s Rozálií, dcerou Jiřího Weise.⁵⁸² Měli pět dětí: syna Jana Antonína (křtěn v dubnu 1713), dceru Magdalenu (červenec 1715), syna Petra Pavla (červen 1717), dceru Kateřinu (duben 1719) a dceru Alžbětu (říjen 1721).⁵⁸³

RIEDL, Johann Leopold (asi 1666 - 14. ledna 1729)⁵⁸⁴

Pocházel z Reschitze v Dolních Rakousích a za jindřichohradeckého měšťana byl přijat 20. června 1698.⁵⁸⁵ Jako konšel působil v městských radách z let 1705 a 1715,⁵⁸⁶ při obnově rady v květnu 1722 se stal primasem.⁵⁸⁷ Leopold Riedl vlastnil dům č. 169, který do manželství přinesla jeho první manželka Alžběta. Jednalo se o dobře stavěný dům, vhodný k městské živnosti. Měl dvě poschodí, dobré sklepy a krámy, sýpku, právo várečnictví, což vynášelo 80 zl. A dále právo nalévat víno s výnosem 60 zl. ročně.⁵⁸⁸ Kromě toho vlastnil i dům na zárybnickém předměstí, k němuž patřilo 21 strychů půdy.⁵⁸⁹ V dalším manželství se mu narodil syn Matouš (prosinec 1721), který však záhy zemřel, a dcera Marie Lidmila Veronika (únor 1728).

---

⁵⁷⁷ Tamtéž, kniha č. 46, s. 382.

⁵⁷⁸ Jan ORTH, *Jindřichohradečtí měšťané*, s. 17.

⁵⁷⁹ SOKA, *Jindřichův Hradec*, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33; inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34; inv. č. 105, sign. 206, kniha č. 36.

⁵⁸⁰ Jan ORTH, *Jindřichohradečtí měšťané*, s. 17.

⁵⁸¹ František TEPLÝ, *Domy*, s. 20-21.

⁵⁸² SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 169.

⁵⁸³ Tamtéž, kniha č. 1, s. 306, 368, 431, 496, 580.

⁵⁸⁴ Tamtéž, kniha č. 46, s. 274.

⁵⁸⁵ Jan ORTH, *Jindřichohradečtí měšťané*, s. 17.

⁵⁸⁶ SOKA, *Jindřichův Hradec*, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 101, sign. 202, kniha č. 32; inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33.

⁵⁸⁷ Tamtéž, inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34.

⁵⁸⁸ František TEPLÝ, *Domy*, s. 91.

⁵⁸⁹ SOKA *Jindřichův Hradec*, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73.

Matkou obou dětí byla Marie Magdalena.⁵⁹⁰ Měl bratra Jakuba Riedla,⁵⁹¹ který byl za měšťana přijat 24. září 1709.⁵⁹²

SCHMUTTERMAYER, Thomas Richard

V letech 1677 až 1683 navštěvoval místní jezuitské gymnázium. Absolvoval všechny ročníky a studium ukončil.⁵⁹³ V městské radě působil od roku 1705,⁵⁹⁴ po její obnově v červenci 1715 již do řad konšelů dosazen nebyl.⁵⁹⁵ Thomas Schmuttermayer koupil v roce 1701 malý tříposchodový dům č. 24 za 900 zl. Neprovozoval zde žádnou živnost, krámek se však hodil pro barvíře nebo parukáře. O tom, zda tento krámek někomu pronajímal, se František Teplý nezmiňuje. V domě však bydlel hlásný s činží 6 zl. V roce 1720 byl dům téměř na spadnutí a byl dán kvůli dluhům do dražby.⁵⁹⁶ V srpnu 1705 se mu a Zuzaně Šindové narodil syn Antonín Hypolit.⁵⁹⁷

SCHUSTER, Jacob (+ 8. ledna 1723)⁵⁹⁸

V době působení městské rady obnovené v roce 1705 zastával úřad obecního staršího.⁵⁹⁹ Jako radní působil v městských radách dosazených v letech 1715 a 1722.⁶⁰⁰ Vlastnil dům na městě⁶⁰¹ a živil se jako zlatník.⁶⁰² Měl tři dcery. Kateřina se 3. října 1722 provdala za Jakuba Wimmra. Anna Barbora si vzala

---

⁵⁹⁰ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, s. 584; kniha č. 2, s. 871.

⁵⁹¹ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 228, sign. 1912, kniha č. 158.

⁵⁹² Jan ORTH, *Jindřichohradečtí měšťané*, s. 17.

⁵⁹³ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. H 85, fol. 259–273.

⁵⁹⁴ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 101, sign. 202, kniha č. 32.

⁵⁹⁵ Tamtéž, inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33.

⁵⁹⁶ František TEPLÝ, *Domy*, s. 37.

⁵⁹⁷ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, s. 24.

⁵⁹⁸ Tamtéž, kniha č. 45, s. 209.

⁵⁹⁹ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 101, sign. 202, kniha č. 32.

⁶⁰⁰ Tamtéž, inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33; inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34.

⁶⁰¹ Tamtéž, inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73.

⁶⁰² SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 45, s. 209.

16. listopadu 1723 Ferdinanda Ignáta Millera. Poslední Anna Klára se provdala 26. září 1728 za zlatníka Petra Millera.⁶⁰³

SCHÖNHANŠL, Jakub Maxmilián (+ 18. března 1723)⁶⁰⁴

V letech 1677 až 1685 získal úplné vzdělání na zdejším jezuitském gymnáziu.⁶⁰⁵ V městské radě působil od jejího obnovení v červenci 1715, a pak i po obnovení v květnu 1722.⁶⁰⁶ Zároveň byl v obou radách i obecním správcem.⁶⁰⁷ Jan Maxmilián Schönhanšl se živil jako sladovník, což mu vynášelo 80 zl., a vlastnil dům č. 167, který mu postoupila jeho žena Anna za 800 zl. Jednalo se o výstavný dům se dvěma poschodími, dobrými sklepy a krámy, sýpkou a stájí pro čtyři koně.⁶⁰⁸ K domu se vázalo 20 strychů půdy.⁶⁰⁹ 29. května 1714 se oženil s Veronikou Apollovou, dcerou Mathese Andryse.⁶¹⁰ Spolu měli dcery Annu Marii (křtěna v lednu 1716), Marii Josefu Antonínu (červen 1717), Alžbětu Kateřinu (říjen 1718) a Františku Kateřinu (duben 1721).⁶¹¹ Jeho dcera Anna Veronika se provdala 19. února 1737 za Josefa Antonína Zehentmyera, syna Kryštofa Zehentmyera.⁶¹²

WERGER, Šimon (+ 31. prosince 1724)⁶¹³

Studoval na zdejším jezuitském gymnáziu, studia ukončil po absolvování přípravy a prvních tří ročníků.⁶¹⁴ Po obnově městské

---

⁶⁰³ Tamtéž, kniha č. 31, s. 249, 268; kniha č. 32, s. 23.

⁶⁰⁴ Tamtéž, kniha č. 45, s. 210.

⁶⁰⁵ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. H 85, fol. 258-280.

⁶⁰⁶ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 102, sign. 203, kniha č. 33; inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34.

⁶⁰⁷ Jako obecní správce je zmíněn 26. října 1718 a 16. listopadu 1720; SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, s. 480; kniha č. 31, s. 132.

⁶⁰⁸ František TEPLÝ, *Domy*, s. 59.

⁶⁰⁹ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73.

⁶¹⁰ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 175.

⁶¹¹ Tamtéž, kniha č. 1, s. 380, 430, 480, 562.

⁶¹² Tamtéž, kniha č. 32, s. 164.

⁶¹³ Tamtéž, kniha č. 45, s. 224.

⁶¹⁴ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Velkostatek Jindřichův Hradec, inv. č. H 85, fol. 287-299.

radý v červenci 1715 zastával místo staršího obecního.⁶¹⁵ Po následující obnově v květnu 1722 se stal radním.⁶¹⁶ Živil se jako nožíř.⁶¹⁷ Vlastnil dům ve městě a k tomu ještě jednu nemovitost na novoměstském předměstí, ke které se vázalo 29 strychů půdy. Další nemovitost měl na zárybnickém předměstí, ke které patřily dva strychy půdy.⁶¹⁸ Manželka se jmenovala Anna. S ní měl tři děti: syna Šimona Ignatia (křtěn 1707), dceru Annu Marii (březen 1709), syna Jana Jakuba (červen 1710) a dceru Annu Marii (květen 1712).⁶¹⁹ Měl i další děti, ale u nich se mi jméno matky nepodařilo zjistit. Jednalo se o syna Matěje, který si 27. ledna 1728 vzal Kateřinu Ziglerovou, a syna Františka (barvíř), který se 7. října 1728 oženil s Marií Magdalenou Sewaylovou, dcerou jindřichohradeckého lazebníka.⁶²⁰ Syn Jan Jakub se oženil 10. května 1729 s Annou Marií Mittnekerovou, dcerou Matěje Antonína Mittnekera, bývalého hejtmana na dyrinském panství.⁶²¹

ZEHENTMAYER, Jan Kryštof (+ 26. října 1732)⁶²²

Pocházel ze švábského města Bibrbach a za měšťana byl přijat 10. července 1703.⁶²³ V městské radě působil po její obnově v červenci 1729.⁶²⁴ Živil se jako lazebník⁶²⁵ a vlastnil dům ve městě.⁶²⁶ Oženil se 26. února 1702 s Evou, dcerou lazebníka

---

⁶¹⁵ Jako obecní starší je zmíněn v roce 1715; SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 192.

⁶¹⁶ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 103, sign. 204, kniha č. 34.

⁶¹⁷ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 149.

⁶¹⁸ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73.

⁶¹⁹ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 1, s. 74, 154, 199, 277.

⁶²⁰ Tamtéž, kniha č. 32, s. 18, 24.

⁶²¹ Tamtéž, s. 33.

⁶²² Tamtéž, kniha č. 46, s. 334.

⁶²³ Jan ORTH, *Jindřichohradečtí měšťané*, s. 23.

⁶²⁴ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 105, sign. 206, kniha č. 36.

⁶²⁵ Jan ORTH, *Jindřichohradečtí měšťané*, s. 23.

⁶²⁶ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Jindřichův Hradec, inv. č. 142, sign. 284, kniha č. 73.

Václava Štanchauera.⁶²⁷ Měli spolu devět dětí: dceru Marii Elizabeth (křtěna v březnu 1705), syna Josefa (únor 1707), syna Sebastiana (leden 1709), dceru Apollonu (leden 1711) a syny Jakuba Kryštofa (červenec 1713), Frantze Paula Antonína (leden 1715), Matěje (únor 1717), Jiřího Františka (březen 1719) a Václava Michala (září 1721).⁶²⁸ Do roku 1737 se provdala Marie Elizabeth 1. května 1731 za Josefa Waltra.⁶²⁹ 19. února 1737 se oženil syn Josef Antonín s Annou Veronikou, dcerou zemřelého Jakuba Schönhanßla.⁶³⁰

---

⁶²⁷ SOA Třeboň, Farní úřad Jindřichův Hradec, kniha č. 31, s. 25.

⁶²⁸ Tamtéž, kniha č. 1, s. 10, 76, 145, 216, 315, 351, 414, 495, 576.

⁶²⁹ Tamtéž, kniha č. 32, s. 59.

⁶³⁰ Tamtéž, s. 164.